

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

Wednesday 07th July, 2021

The Assembly met at 9am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker in the Chair

MR SPEAKER

Bonzour tou dimoun. E bonzour nou telespektater e nou oditer ki pe swiv nou. Nou komans lazournen avek *Second Reading, Public Bill*. Madanm Clerk ou'n pare? *LGB* ou pou komans avek Mosyon pou *Second Reading* silvouple?

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou dimoun, tou bann Manm e tou dimoun ki pe ekout nou dan lakour *including* bann Manm Lopoziyon ki mon mazine pe vey nou lo televizyon, aköz nou pa war zot la dan Lasanble ozordi. Mr Speaker

MR SPEAKER

LGB nou ava atann en pti moman letan Minis i a fer son larantre silvouple?

HON BERNARD GEORGES

Dakor.

MR SPEAKER

Mersi.

HON BERNARD GEORGES

Ann atandan Mr Speaker. Eski nou'n donner 7 zour?

MR SPEAKER

Wi se sa ki mon ti pe sey verifeye avek Madanm Clerk. Mersi wi, tre byen. Bonzour Minis Flavien Joubert, Minis pou Lagrikiltir, Sanzman Klima e Lanvironnman.

E avek Minis dan son delegasyon i annan Mrs Marie-May Jeremie, Direkter Zeneral pou *Biodiversity Conservation and management*. E Mr Stefan Knights *Assistant Principal State Counsel* dan Biro *Attorney General*. E Mrs Sharon Gerry *Senior Legal Officer* dan *Ministry of Environment Climate Change*.

E avek sa Onorab Georges nou pare pou posede avek ou Mosyon pou *Second Reading*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon e *welcome* dan en Lasanble ki enterese pou ekout ou e pou travay pou Sesel.

Mr Speaker anba *Order* 69(2) mon *move* ki *Trade of Wild Fauna and Flora Bill*, 2021 i ganny lir en Dezyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon a ganny *secondment*. *Yes sir*, Onorab Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon. Bonzour tou bann Manm Lasanble Nasyonal ki prezan. Bonzour tou dimoun i a lekout. Mon ti a kontan segonn Mosyon prezante par Onorab Bernard Georges. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis mon ava envit ou pou fer lentrodiksyon prezantasyon lo *Bill*.

MINISTER FLAVIEN JOUBERT

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou bann Manm Lasanble Nasyonal. E bonzour tou bann dimoun ki pe ekoute ozordi bomaten.

Mr Speaker mersi pou donn mwan sa loportinite pou prezant en Lalwa ki konsern bann aktivite komersyal, bann lespes laplant ouswa zannimo ki an danze disparisyon.

Mr Speaker Minister pou Lagrikiltir e Sanzman Klima ek Lanvironnman in devlop sa Prozedlwa, pou ed Sesel deservi son bann lobligasyon, ki lye avek Konvansyon ki regle bann aktivite komers enternasyonal, dan bann nespes laplant ek zannimo otreman apele *CITES* ouswa (*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*.)

Parey nou konnen bann biodiversite Sesel i inik e i ganny vwar zis isi. I enportan ki nou met bann mezir an plas pou ede ki bann aktivite komersyal pa afekte zot legzistans. Sesel ti vin en manm sa Konvansyon le 8 Fevriye 1977.

Sa Konvansyon in ede regle bann lespes dan komers, sa bann lespes i ganny liste anba 3 *annex* ki varye dapre degre proteksyon ki zot bezwen;

Annex I, i konsern bann lespes ki vreman an danze e ki pe ganny menase, e ki an vwar disparisyon.

Annex II i enkli bann lespes ki menm si zot an danze zot pa neserman ganny menase avek disparisyon, me selman i neser ki bann aktivite i ganny regle e fer dan en fason soutenab.

Annex III i annan pou fer avek bann lespes ki ganny liste par bann Pei Manm akòz sa bann lespes i enportan pou zot nasyonalman e zot bezwen lasistans enternasyonal pou ede kontrol sa bann aktivite komersyal.

Sesel i deza pe fer komers dan serten lespes ki liste dan sa Konvansyon. E sa i enkli lespes tel ki torti zean, sa i lo *annex II* depi 1977, ek *Noix coco de mer* ki lo *annex III* depi 2010. I annan menm bann lezot lespes ki pa neserman andemik me ki osi ganny trouve Sesel. Sa i enkli; lespes reken, lespes lare ensi ki bann lespes banbara ek lezot ankor.

I osi annan bokou ban lespes ki'n ganny liste anba *annex I* ek *II* ki nou pa pe fer komers ladan, me ki zis koman en proteksyon an vi lenter ladan. Serten sa bann lespes i osi menm liste lo *Lalis Rouz International Union for Conservation of Nature*.

En Linyon Enternasyonal ki konsernen avek konservasyon lanatir. Tou sa bann lespes i enportan pou fonksyonman nou bann leko sistenm. Mr Speaker mon pe met devan sa Lasanble ki anba *annex I* i annan 1082 lespes, *annex II* i annan 37mil 420 e

annex III i annan 211 lespes ki ganny trouve globalman.

Sa bann *annex* i ganny amande tou le 3an ler bann pei ki manm sa Konvansyon i zwenn pou fer diferan diskisyon. Ozordi sa Konvansyon i annan 183 manm e lot prosen *meeting* in ganny planifye pou Zen 2022. Menm si Sesel in parti sa Konvansyon pou plizyer lannen i pa'n kapab etabli en Lezislasyon domestik pou enplimant bann lobligasyon parey nou devret.

An vi ki sa Konvansyon i oi enn ki legal pou pei, savedir i *legally binding*, nou aprezan retrouv nou anba kategori 3. Sa i pli ba kategori Konvansyon i vedir sa i pli ba kategori anba sa Konvansyon ki vedir nou pa pe onor nou bann responsabilite pou enplimant sa Konvansyon antyerman.

Koman en Pei Manm nou'n selman met an plas bann mezir ouswa bann prosedir administratif ki ed Minister Lanvironnman pou mentenir serten nouvo kontrol. Me selman nou war li nou devwar pou nou onor nou komitman e met sa nouvo Lalwa an fors.

An fezan sa nou pou kapab ganny ban lasistans enternasyonal enkli lasistans avek bann lezot parti Manm sa

Konvansyon pou ranforsi lenplimantasyon sa Lalwa.

Sa bann pei i vin koman bann pwen kontrol, bann *check points* kot si i annan aktivite komers ilegal dan sa bann lespes an danze ki'n sorti Sesel, sa bann pei i kapab entersepte sa bann dimoun ki'n komet sa bann kalite lofans.

Sa Lalwa i pou osi ed nou Minister pou met an plas bann mezir legal, pou pli mye protez sa bann lespes ki'n ganny enkli dan komers. Sa i enkli pou met an plas bann penalti pou bann lofans ilegal ki'n ganny koze, ensi ki etabli en sistenm kota ki kapab ganny servi pou komers.

Mr Speaker prosedir pou prepar sa Prozedlwa, ti komanse depi 2016. In annan bokou konsiltasyon ek nou bann partener, ensi ki bann dimoun konsernen.

Minister in travay lo en premye versyon sa *Bill*, ki ti ganny soumet kot Lofis *Attorney Zeneral*. Malerezman sa louvraz pa ti ganny konplete pandan sa letan aköz bann priyorite kot sa lofis.

An 2020 Minister ti retourn kot *Cabinet* pou relev lenportans sa morso Lalwa. E la *Cabinet* ti donn laprouvasyon Minister Lanvironnman ek Lofis *Attorney Zeneral*, pou finaliz sa Lalwa. Sa versyon Lalwa ki pli

resan ti osi ganny prezante avek sekretarya Konvansyon ensi i bann partner kle.

Sa *Bill* ki nou pe prezant devan zot ozordi, i etabli bann provizyon pou legaliz bann prosedir administrativ, ki Minister Lanvironnman ti'n met an plas ensi ki donn plis proteksyon bann lespes.

An vi ki nou napa en Lalwa konpreansiv ki vremen protez nou bann lespes plant, laplant ek zannimo, Minister Lanvironnman ti vwar li nesese pou fer provizyon dan sa Lalwa pou permet annan serten proteksyon spesifik, kot i vremen nesese. Alor sa *Bill* pou ede anpes Sesel ganny servi koman en landrwa pou bann komers ilegal.

I osi ganny fer pou ed Lotorite pou pli byen zer e protez legzistans nou bann lespes. Nou ti ava apresye ki bann Manm Lasanble i rekonnèt lenportans sa tel Lalwa e ki zot donn nou tou sipor pou fer li ganny met an fors. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a prosede avek deba lo Merit Zeneral *Bill*. Onorab John Hoareau i kapab komanse, wi.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou dimoun a lekout.

Mr Speaker sa *Bill* i permet domestikasyon bann lobligasyon Konvansyon Enternasyonal lo *trade in endangered species* koni koman *CITES*, ki ti formen apre ne rezolisyon (*IUOC*) *International Union of Conservation* an 1963.

An 1973 bann Pei Manm Nasyon Ini ti komans siny sa Konvansyon. E Sesel in siny deryer li osi koman en manm Nasyon Ini in osi siny sa Konvansyon e osi ratifye sa Konvansyon parmi sa 183 pei.

Mr Speaker sa *Bill* pe ferm trou ki egziste deza dan Lalwa Lanvironnman, dan lesans ki pe anpes lenportasyon ou leksportasyon bann lespes an danze. Me i pe osi anpes Sesel ganny servi koman en landrwa kot i ariv bann *transshipment* oubyen *transit*, pou sa bann lespes an danze.

Mr Speaker i pe ede osi pou nou met an pratik kenzyenm *goal*, 15enm *Sustainable Development goal* ki annefe pe demann nou pou protez e anpes disparisyon konplet bann lespes anba menas, *sea* eksplwatasyon, pour ki nou zanfan demen i kapab benefisye e zwir.

Mr Speaker nou annan en lobligasyon pou kit sa mon'n pli byen ki nou'n vin zwenn li. An dizan sa nou bezwen fer sir ki tou ki posib a nou laporte i ganny fer pou nou prezerv nou biodiversite, pou nou pa perdi nou biodiversite.

La deor, i annan sitan bokou sekre, bokou konesans ki'n kasyet dan bann plan ou zannimo ki si nou pran letan pou etidye zot nou pou probableman kapab vwar solisyon pou bokou nou problemn medikal e dekouver nouvo latizann.

Bokou ban syantis i krwar ki dan lanatir i annan solisyon pou tou nou problemn medikal. Atraver konservasyon e kontrol lo *wildlife trade*, nou menn kapab egzibit nou bann plan e zannimo rar avek lemonn dan en fason pou atir plis viziter.

E sa i annan en retonbe direk lo rediksyon lapovrete atraver larzan ki pou dekoule dan sa sekter tourizm e sekter servis. I fer mwan mazin lespes kare dan nou lanmer ki ti ganny eksplwate pou son lakok.

Annefe en kare vivan dan lanatir i annan potansyel pou anmenn bokou plis larzan atraver tourizm e ki bann viziter ki vin vizit nou pei e vin re vizit nou pei ankor, pou al koule pou

al vwar sa bann lespes dan lanmer.

Tandis ki en kare ki'n ganny touye pou son lakok, i pou anmenn ou zis enn de Dolar e sa resours i fini lanmenm. Lelefan e *rhino* i pas menm sor dan bann lasavann Lafrik. Sesel nou en pe sanse dan lesans ki nou an sosyete sivil, in zwe en gran rol pou met a lavans sor bann lespes an danze.

E la mon oule tir sapo avek bann dimoun parey Nirmal Jivan Shah ki'n toultan, ki ansarz *Nature Seychelles* e in toultan koze lo sa bann size konservasyon e fer sir ki nou bann lespes, swa bann ki nou'n *trade* swa bann ki an konservasyon isi ki sa bann lespes i reste la pou nou bann zanfanzwir.

Fodre nou azoute ki lespes lezar e kanmeleon ki pe viv dan *Vallée de Mai* pe ozordi ganny vole e vann aletranze. Sak zannimo e plan i annan en valer ekolozik dan lanatir. Zot parey en pti mayon dan en gran lasenn.

Souvandfwa nou apel s bann lasenn manze, bann *food chain*. Par egzanp sa kanmeleon i ede pou kontrol zensek ki detri fey, serten plan ki viv dan lafore *Vallée de Mai*. Tandis ki sa lezar li i ede pou nwe bann kokodmer

ler zot al rod bann *pollen* e zot al lis sa bann *pollen* lo bann fler mal e apre pli tar zot mars lo bann fler femel.

Alor sakenn i annan son rol. Zis mazine si i arive ki pou arive ler nou detri enn sa bann mayon sa lasenn.

Mr Speaker serten lespes pwason dan nou delo i pe osi ganny si eksplwate. Ozordi i annan kontrol kota lo lespes banbara, lespes ton zonn lo lespes oumar.

Nou annan serten plan parey *jellyfish plant* ki ganny trouve zis Sesel e napa bokou li menm. Alor sa Lalwa i pou fer lazistis pou tou sa bann lespes ki an danze disparisyon.

Mr Speaker en lot pwen enportan se pou osi anpes lenvazyon bann zannimo oubuyen plan envaziv, ki kapab menas nou lekoloji e nou lespes andemik Sesel. Dan en lot term se pou mentenir nou biosekirite.

Par egzanp nou'n vwar ki mannyer lentrodiksyon bann *green parrot* ki - peroke ver parey nou apel li, ki ti pe miltipliye vit e ki ti annan potansyel pou antre an konpetisyon manze avek nou bann *black parrot*, ki ganny trouve endemikman Sesel. E sa ti pou kapab anmenn destriksyon enn ant sa 2 lespes.

Mr Speaker si nou pa kontrol *trade* dan bann lespes, nou pou kapab osi entrodwir bann nouvo maladi e zensek dan nou pei. Nou mazin sa fame ‘*together*’ avek *white fly*, ki manner in antre dan nou pei petet atraver *trade* dan serten fason oubyen petet dan atraver serten komodite ki'n ganny enporte Sesel e ki zot, zot in *take a ride* lo la zot in ariv dan nou pei.

Mr Speaker pou terminen mon pou dir ki sa Lalwa i enn ki byen drafte e i fer provizyon pou en *management authority* ki Minister Lanvironnman li menm, me i kapab osi *delegate* sa responsabilite avek en Lazans.

Sa Lotorite i kapab donn *license*, permi e anrezistre bann dimoun ki fer bann biznes avek leksportasyon ou lenportasyon bann lespes, ki ganny *trade* anba serten restriksyon. Par egzamp bann ki eksport banbara, torti zean e lezot.

I fer provizyon pou en *Appeal Board* e ki a servi pou konteste kont desizyon e osi mentenir rikord bann aktivite dan sa laliny. I osi fer provizyon en Lotorite syantifik ki pour kapab etidye lenpak *trade* lo sa bann lespes.

Sa Lotorite i kapab etabli bann kota e donn serten gidans

Lotorite *Management* lo size lekel nouvo lespes ki kapab ganny met lo *annex*, lespes ki kapab ganny *trade* ler sa Konvansyon i zwenn tou le 3an.

Sa ki osi evidan se ki i fer provizyon pou *enforcement officers* pou angaz dan *policing* sa Lalwa avek *full constabulary powers*. I kapab Lapolis i kapab zofisye *Custom*, i kapab zofisye Larme, oubyen zofisye Lapes ki ganny formen pou fer sa louvraz. I kapab aret ou *investigate* e fer lafouy.

Pinisyon pou osi sever pou bann ki kas Lalwa, e la bann pinisyon ki pe ganny propoze se bann lanmann apepre R100mil pou sak lespes, i kapab *compound* osi e answit ariv ziska R1milyon maksimonm, oubyen 5an prizon.

Alor Mr Speaker mon krwar poudir sa Lalwa i enn ki al dan bon direksyon e i enn ki pou ed nou, pa zis prezerv nou, e konserv nou biodiversite, me i pou ed nou kontrol sa bann lespes ki ganny servi pou *trade*.

Me pli lwen de sa i annan potansyel osi pou kontrol aktivite (man nou dir sa) bann teroris ki servi sa form *trade*, pou kapab ganny larzan pou aste zarm oubyen pou ger serten destriksyon. Avek sa mon pou remersye ou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Hoareau. Onorab Woodcock wi.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. Mon lentervansyon lo sa Lalwa pou an bref.

Annefe Mr Speaker Praslin i en zil ki nou annan nou kokodmer ki *indigenous* lo nou zil. E i vreman, vreman enportan ki nou protez li i en plant andemik i en plant ki, *well* ti sipoze zis ganny trouve Sesel. E i enportan ki nou protez li e osi ban lezot lespes;- bann lespes andemik enportan, lespes zannimo e bann plant andemik.

Me malerezman Mr Speaker nou'n war serten i mank en pe lanfaz lo proteksyon sa bann lespes andemik lo sa bann plant, sirtou kokodmer dan lepase.

Kekfwa Mr Speaker sa reyon ki ozordi ki ou a pe war lo plizyer *website* dan lemonn, ou pe war kokodmer, nou pe war nou torti zean ki pe ganny *display* dan bann *zoo* ki'n ganny *poach* ilegalman dan nou pei, ouswa ki'n ganny *somehow* fer pase.

Mon pa konnen si atraver *Airport* atraver *port* pou ariv dan bann pei aletranze kot pe ganny

display dan bann *zoo*, e pe anmenn bokou larzan pou sa bann pei.

E sa ki osi sagrinan Mr Speaker nou annan bokou kokodmer ki sipoze zis pour nou Sesel. Me i annan en fot ki nou Gouvernman presedan in fer dan lepase kot nou'n pran nou kokodmer nou'n fer kado plizyer pei aletranze, pou zot plant dan zot zarden, en pe parey nou zarden ki nou annan isi *Botanical Garden*.

Me apre ki nou war? Sa bann pei in servi sa kokodmer zot in eksplwat sa kokodmer, zot menm zot ozordi sa bann pei ki pe fer donasyon nou kokodmer ki sipoze pou Sesel, pe fer donasyon avek lezot pei! Akoz zot in plant sa, zot in ogmant prodiksyon kokodmer dan zot pei.

In fact resaman pa bokou letan pase nou'n war kot *Thailand* fek fer donasyon kokodmer avek *La Reunion!* Kokodmer ki sipoze *indigenous to Seychelles*.

Nou'n war osi lo nasyon, nou konnen poudir osi kokodmer pe pous osi Sri Lanka. I pe pous dan plizyer pei lemonn en keksoz ki sipoze pou Sesel ki nou pa'n proteze, ki azordi in ganny eksplwate in ariv dan bann lezot pei.

Alor mon santi i enportan pou nou protez nou bann plant andemik. E malerezman Mr Speaker nou pe war osi ki i annan bokou *poaching* nou kokodmer lo Praslin. Ozordi i annan en bann ki pe fer bann aksyon vreman, vreman sagrinan, kot ou pe koup pye kokodmer zis pou ganny sa kokodmer.

E nou konnen poudir ti en moman ti annan en *embargo* lo lenportasyon *kurnel*, me nou santi poudir nou bezwen fer atansyon. Enportasyon okenn nou bann lespes, nou bezwen fer sir ki i soutenab ki nou pa konnen sityasyon si en zour nou nepli annan sa bann lespes andemik, sa bann plant andemik dan nou pei.

Pa zis sa ki'n arive, kokodmer i *habitat* pou plizyer bann lezot lespes zannimo, bann zensek e plizyer bann parey mon dir bann lespes ki vreman ki andemik, ki pou trouve zis Sesel. Ozordi nou annan bann etranze ki antre dan nou pei zot pe antre *Vallée de Mai* zot pe pran sa bann lespes.

Nou'n war zot in pran dan lepase in ganny trouve dan bagaz isi lezar, lezot ankor. Kanmeleon, e sa bann lespes i ganny vann aletranze pou bokou, bokou larzan. E si ou pa

fer atansyon annan de zour nou pou perdi, nou pou nepli war sa bann lespes lo pei.

Alors sa Lalwa i enportan pou nou protez nou bann lespes andemik dan nou pei. En lot keksoz enportan ki'n fer sorti, sa Lalwa i vreman enpotan osi pou nou fer atansyon kwa ki nou *allow* pou antre dan nou pei.

Ki bann kalite plant ki nou *allow* pou antre dan nou pei, ki ban kalite lespes ki nou *allow* pou antre dan nou pei.

Akoz ozordi dan lepase nou'n war bann sityasyon kot bann plizyer bann kalite zensek ban *pest* i antre dan nou pei parey nou war sa ki Seselwa i apel ozordi pti bebet '*together*' nou'n war osi senir plim in antre dan nou pei.

Alor i enportan pou nou ver nou *border*, pou fer sir kwa ki pe antre e pe sorti dan nou pei ki enkli a bann lespes andemik, ki enkli plant ki enkli zannimo, tousala pou protez nou teritwar pou protez nou labita natirel nou *Flora* ek nou *Fauna*.

Avek sa 2 mo Mr Speaker sa Lalwa i an Lalwa, ki menm si i vin en pe tar me selman nou war son relevans e lenportans ki sa Lalwa pe vin, i ozordi devan nou Lasanble. Avek sa 2

mo Mr Speaker mon pou siport sa Lalwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Woodcock. Nou a pas lo Onorab William.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou lekip ki lo *panel*. Bonzour tou manm piblik ki a lekout. Mr Speaker koman en sitwayen nou Pti Leta Zil, nou napa swa me nou bezwen al dan sa direksyon.

E mon pou donn mon sipor sa *Bill* akoz mon realize ki lenportans, ki sa *Bill* pe vize vizavi proteksyon e anpes bann tranzaksyon ki annan pou fer avek bann plant e nou bann zannimo andemik.

Mr Speaker mon en pti pe konsernen, akoz letan mon pe regard listwar, mon vwar ki Sesel in aksed sa Konvansyon le 8 Fevriye 1977 e in pran lefe le 9 Me 1977. Me mon pa vwar ki bokou in ganny fer. Me selman parey ou konnen nou aprann par nou fot, e i byen ki nou pe anmenn sa lamannman ozordi.

Mr Speaker be an menm tan letan nou pe koz lo sa Prozedlwa, i enportan ki nou pep i note ki ozordi dan sa batay pou nou konserv e protez nou bann lespes, i pa en zafer zis

Gouvernman, me i devret en konsern en zafer sak sitwayen Seselwa.

Mr Speaker mon dir sa akoz avek sa mon'n globalize sitwayen i voyaze e nou tonm dan diferan tantasyon swa an kasyet pou antre avek bann diferan kalite keksoz. Parfwa nou ganny detekte, parfwa nou pa ganny detekte. Me nou pa vremen pran konsyan si nou aksyon i kapab annan en lefe negatif dan sosyete.

Me parey in ganny dir, yer nou ti vwar senir plim e nou'n osi ganny '*together*,' be Mr Speaker i annan en lot la ki'n arive. E enn mon zanmi in dir mon poudir be sa nou bezwen apel li '*forever*' akoz tousala Mr Speaker, si nou pa pran konsyan nou pou ganny anvair.

Mr Speaker be an menm tan i fer mwan osi tous lo serten pwen ki mon demann nouvo ladministrasyon pou reflexir, akoz par egzamp nou'n anvoy en eksper *train* pou kapab, en Seselwa *train* pou li kapab detrir bann lalyann anvaisan.

Be ozordi nou kontinyen vwar ki nou pe ganny anvair. E ennler ou demande be ki vremen ki nou pe fer pou kapab ganny sa batay?

Mr Speaker osi nou vwar dan nou bann diferan distrik la fason ki serten nou bann

sitwayen ki pa vreman responsab, zot pe fer bann aksyon ler ou regarde, zot pe gradyelman afekte nou bann *flora* avek *fauna*.

Mr Speaker mwan mon ti ava demande ki malgre ki mon'n ekout Minis avek bokou latansyon ki nou napa en Lalwa konpreansiv. Me mon swe se ki dan lavenir nou kapab rod lasistans bann eksper deor, e an menm tan asire ki nou bann Lalwa i ganny amande ouswa nouvo Lalwa i vin an viger pou nou kapab donn sa proteksyon posib.

E nou bezwen anvoy en mesaz osi ase kler e for la deor, anver nou sitwayen pou dir, ki nou bezwen re azir avek plis responsabilite dan sa lanvironnman, ki nou bezwen pou soustenabilite nou devlopman. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Gervais Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Mr Speaker parey bann enterven anvan mwan in site pou dir sa Prozedlwa i vin dan en moman apropiye e nou pe al dan bon direksyon.

Mon prezantasyon mon oule konsantre en pti pe lo

seksyon 6, 7 avek 8. Sa Prozedlwa ki fer provizyon pou en Lotorite Zesyon sa Prozedlwa e osi en Lotorite Syantifik.

Mon oule koz lo la aköz dan lemond, dan plizyer pei e konsern i vin partikilyerman sorti kot sosyete sivil, ki zer lanvironnman. E mon konpran aköz zot fer sa bann konsern aköz sa bann dimoun zot annan vreman en pasyon natirel pou sa sekter ki zot ladan.

E zot in lev bokou konsern pou dir sa Konvansyon lo komers enternasyonal dan bann lespes frazil, andemik mannyer oule apel zot, i annan konsern, en kantite.

E bann konsern ki zot pe dir i leve, se ki menm si dan laplipar pei sa Konvansyon i donn bann pei sinyen en lobligasyon pou zot etabli en *management authority*, ouswa en *scientific authority*, zot vwar poudir i annan bann defayans, e zot oule ki sa bann defayans i ganny adrese

E ozordi mwan osi mon'n koz dan sa direksyon, aköz koman en Lasanble ki fer *oversight*, ki donn alokasyon bidzeter sa bann Lotorite konpetan nou oule ki zot delivre. Nou oule ki zot anmenn rezilta e bann performans ki nou a kapab mezire.

Alor par kosyonn zot bann defayans ki i kapab annan. Mon swete ki nou ava kapab pe fer zot en faver, ki a lonterm zot ava kapab, nou, nou ava kapab *proud of* travay ki zot fer baz e lo resours ki nou met a zot dispozisyon komansman par sa Lalwa.

Enn bann defayans zot war se ki larzan. Larzan i touzour pa ase e si ou napa ase larzan sa *management authority*, ouswa sa *scientific authority* pa kapab travay dan en fason efektiv. E nou pe pas sa Prozedlwa pou kree sa 2 *bodies*, dan en moman kot nou pei pe fer avek difikilte finansyel. E alor solman filozofi i reste annou fer plis avek pli pti gin posib ki nou kapab.

I osi dwatet annan bann rapor sirveyans, ki sa bann Lotorite souvan i dwatet pe fer. E nou vwar poudir pa pase ozordi swa i pa adekwa. Personnelman mwan zanmen dan konteks Sesel mon'n antann en rapor anyel sorti dizon, par egzanp kot Minister Lanvironnman avan, ki dir ek nou poudir ki sityasyon *trade* ki i legal ou ilegal dan sa sekter ki nou pe koz lo la?

Pour ki alor ou kapab provok sansibilite dimoun lo sa size, pou dir “zot ou konnen vre

nou kokodmer i dan problemm?”

Nou'n tann en rapor e zisteman 2 semenn, ou semenn pase ou detrwa zour pase, ti annan en rapor lo Praslin vremen atriste mwan, en bann dimoun in mont dan bwa, dan sa semen zis par deryer *bus stop* apre *Vallée de Mai* letan ou pe desann Baie Ste Anne;- en semen ki mon konn byen aköz i en semen ki ou pase pou al lo *trail* Gro Tonton.

Zot in koup sa pye kokodmer net, in met ater. So bann keksoz koumsa non selman nou bezwen vwar bann rapor dan medya, me bann Lotorite konpetan i bezwen pe raport ek nou detanzaot pou nou kapab konnen ki zot pe fer.

Zisteman dan lalit kont *poaching* dan Sesel, apard bann reportaz ki mon'n war lo *SBC*. Par egzanp bann lepok ki dimoun ti pe fer bann komers ilegal dan kanmeleon sorti Sesel. Me mon pa'n tro tann plis ki sa pou swivi ki mannyer sa sityasyon pe ganny adrese dan nou pei.

Lot defi i vin lo lenplimantasyon Lalwa. E sa *across* bann *MDAs* Sesel souvandfwa i annan sa konsern poudir wi nou pas Lalwa i en Lalwa ki modern. Me son enplimantasyon ki eski nou pe

fer vreman byen? E alor la nou pou bezwen ozordi koman en Lasanble demande, *ki from this day forward* lenplimantasyon i en priyorite.

I annan osi bann kontrol lo nou lafrontyer sa ki pe sorti, sa ki pe rantre. Eski nou annan sa resours imen? Eski nou annan ase bann lekipman *scanner* bann keksoz koumsa, laplikasyon teknolozi dan travay, pou permet met an aplikasyon sa Lalwa ki nou pe pase?

E ki mannyer nou merit ranforsi bann travay an kolaborasyon avek bann antite egzistan parey *Customs*, parey Lazans *Biosecurity*, i tonm byen, dayer la prezan lagrikiltir i ganny mete ansanm avek Minister Lanvironnman.

So zot merit kapab fer sa kolaborasyon e donn nou pli bon rezilta. Enn bann defi ankor ki bann *NGOs* i kosyonn bann Lotorite, se petet zot merit aplik en pe plis teknolozi.

E *move away from* sa *paper based-system* kot akoz enn bann defi dimoun i fer bann fo permi parfwa. E teknolozi konmela i permet keksoz fer bann dokiman *fake* ki ou apenn si ou konnen.

Enn bann legzanp tipik par egzanp bann transpor ki *tinted* konmela lo semen.

Bokou zot Komisyoner Lapolis fek dir nou ki zot pe mars avek bann permi ki fo. E alor sa osi aplik pou sa Lotorite sa *management authority* ek sa *scientific authority* ki sa Lalwa pe kree ozordi e zot pou bezwen konsyan sa.

Kolaborasyon mon'n koze avek bann lezot *MDAs* dan Gouvernman, me osi avek sektè prive. En entervenans avan mwan in nonm *Nature Seychelles* e nou'n vwar poudir sektè prive pe fer bann travay remarkab;- *SIF, Island Conservation*.

Ki mannyer nou kapab *borrow from* zot leksperyans, zot pasyon zot gran leksperyans ki zot in akimile pou plizyer deseni e alor donn en koudmen sa 2 nouvo Lotorite, pou asire ki zot delivre dan travay ki zot pe fer o maksimonm.

E byensir sa Lalwa i pou ganny zere par bann *public servant*, ki ava son *management authority* mon krwar i pou vin Minister Lanvironnman e Lotorite Syantifik. Zot pou bezwen annan en konversasyon kontinyel avek bann lezot antite Gouvernman.

Me pli enportan se kominote biznes ki pe benefisye komers alman dan leksplwatasyon nou bann lespes.

Se ki zot pou bezwen sa konversasyon kontinyel, pou dir ek sa bann dimoun wi be ou pe benefisye avek sa, me ki manner an retour ou osi ede prezerve ou osi ede dan kanpanya ledikasyon.

Ou osi asiste tanzantan pou donn nou bann *latest technology* pou kapab fer sa travay avek akoz tan ki sa ou lendistri i enn soutenab, i bon pou ou personelman i bon pou pei bon pou pli enportan zenerasyon fitir.

So mon santi i bezwen annan en konversasyon kontinyel la. E donk sa i bann pwen ki mon ti oule koz lo la Mr Speaker ki konsern seksyon 6, 7, 8 avek sa Lalwa.

Me mon pa kapab terminen san met aksan ankor lo ledikasyon. Ledikasyon pou tou dimoun dan prezervasyon sa bann lespes pou nou apresye zot e legzistans dan nou kominote. Akoz zot anmenn valer pou nou pei. Zot anmenn en keksoz inik.

Me pli enportan nou ki pe viv ozordi, nou bezwen prezerv e kit lemond en meyer landrwa ki nou'n vin zwenn. E en fason pou fer sa se par edik dimoun.

E finalman letan mon pe get *website* sa *Convention on International Trade and Investment And Endangered*

Species, mon pe get bann lenformasyon konsernan Sesel son dernyen lenformasyon ti ganny *update* konsernan son *management authority* le 17 Zilyet 2018, e zot in nonm en Ashley Dais.

I ankor avek zot sa dimoun, letan i vin zot scientific authority dernyen fwa ti *update* ti le 14 Fevriye 2014. Donk 7an pase, alor i donn mon rezon pou dir ankor ki *as long* ki nou *update*, nou bann lenformasyon e piblik i okouran ki nou pe fer, mon pa war, rezon akoz nou pa merit *succeed* dan travay ki devan zot. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon ti promet Minis ki nou ti pou liber ou par 09er edmi, me Minis i ava eskiz nou. 10er edmi mon krwar ou ava definitivman dan ou biro.

Mr Speaker mon ti a kontan remersye Minis avek son tim pou sa Lalwa. I pa'n parey Minis in eksplike, i pa'n en parkour fasil e i pa en Lalwa ki apard pou bann dimoun ki enterese avek lanvironnman ki sisit en gran lentere, me i e Lalwa ki ekstrememan, ekstrememan enportan e itil.

E mon ti a kontan parey mon dir remersye Minis ek son tim, pour ki zot in *come to grips* avek sa Lalwa, apre tou sa bann lannen. E ki zot in anmenn en Lalwa devan nou ozordi ki pou pase e ki pou don nou pei en pe letan, pou ede dan sa travay ki *CITES* ti ganny kree pour fer.

Mr Speaker nou bezwen komans an rekonesan ki nou annan en stati sanpyon lanvironnman dan lemonn. E mon konn e ki Minis li menm i annan en gran lentere, en gran lafeksyon pour sa parti son Minister. Enkli bann dimoun ki lo son tim la ozordi. e nou konnen ki nou bann dirizan siksesif in toultan met laksan lo lanvironnman.

E nou'n vwar semenn pase menm Prezidan Ramkalawan Lotris pe defann en pti pe bann - pa en pti pe, defann bokou e for sa size lanvironnman ek sanzman klima, ki en lot vole dan Minister Minis Joubert.

E sa Mr Speaker an depi lefet ki pandan bokou letan dan nou pase, nou pa'n prezerv nou lanvironnman. O kontrer nou'n abiz nou lanvironnman dan en fason eksepsyonnèl. Annou pa koz lo gwano, St Pierre ek Lasonpsyon.

Me si ou zis regard lendistri lavyann torti, kot torti ti ganny vire lo lans akout 60,

100 dan en sel lannwit e kot lanmer ti vin rouz avek zot disan. Dan bokou ka zis pour ganny kalipi i sa pti *cartilage* ant lastron avek lakok, ki ti ganny tire e met dan barik pou anvoy Langleter ek bann pei was, kot zot ti fer lasoup avek. Tou larestan ti zis en *by-product* ti ganny *discard*.

Nou konnen ki menm dan o konmansman nou listwar, ler kokodmer ti'n vin en komodite ase komen lo marse enternasyonal, dan lepok bann Franse, mon pe koze. E ki pri kokodmer in plonze akoz zot ti'n konnen kote pou ganny li, *that is* Praslin ek Curieuse.

Pou zot gard son pri artifisyelman o, zot ti bril Praslin avek Curieuse;- bril bann kokodmer pour ki i ava annan mwens lo marse alor pri i ava reste o.

Nou konnen ki dan 2enm Ger Mondyal ti annan en gran lendistri dizef zwazo kot dizef zwazo ti ganny kolekte pour son zonn, ti ganny met dan barik, ti ganny eksporte pou fer lapentir aliminyonm avek pou penn bann avyon ger.

E sa in fer in annan en gran lefe lo sa komodite, lo sa sekter lo sa zannimo lo bann zwazo de mer ki ponn isi kot nou.

Mr Speaker dan en semenn, dan en semenn kot deor i annan gran koze lo vann *CD Lari Bazar* ek stati Eziptyen dan *Paradis des Enfants*, mon pa pou ouver en trwazyenm deba lo dizef zwazo. Me sa set en keksoz ki fodre nou koman en Nasyon, koman en pei fodre nou gard en lizye lo la an mezir nou ale.

Akoz si nou anvi vin en sanpyon lanvironnman, nou pa kapab vin en sanpyon lanvironnman avek lipokrizi fodre nou deside egzaktaman kisisa ki nou anvi fer. Se pour sa rezon ki mon kontan i sa Lalwa in ariv devan nou Lasanble ozordi.

Mr Speaker bann Manm in koz lo lefe ki kapab annan atraver komers dan bann komodite, oubyen bann zannimo zot menm. Lelefan, *rhinoceros* sa nou konn tre byen. Lezar ek kanmeleon *Vallée de Mai* nou fek aprann.

Me nou osi siseptib ki avek nou bann pti zannimo isi ki rar, osi siseptib ki bann gra pei ki annan bann zannimo enpe pli *obvious* parey lelefan ek *rhinoceros*.

E se pour sa rezon ki nou dan sa balans la nou pez osi for ki okenn lezot pei, fodre pa nou bliy sa. Nou aksyon fodre i osi

performan ki aksyon *Kenya* ek *Tanzania* ek bann lezot pei.

Nou'n sibir bokou leksplwatasyon dan lepase, balenn par egzanp. Nou ti en baz. Balenn, Ste Anne ti en baz balenn. Ozordi nou en sanpyon lo prezerv sa lespes. Me malgre sa i annan *poaching* ki kontinyen.

E se sa ki mon krwar ki ala baz sa Lalwa ki la devan nou ozordi. Akoz sa Lalwa i pe koz en proteksyon endirek nou lanvironnman. E sa Lalwa pa pe koz lo protez nou lanvironnman dan en fason direk, sa bann lezot Lalwa i fer. Me i fer li dan en fason endirek. Akoz fodre nou realize ki komers se sa ki enn bann pli gro problemn.

Akoz si Mr Speaker napa en *market* laba deor pou defans lelefan *tusks*, oubyen pou korn *rhinoceros* oubyen pour nou pti lezar avek nou pti kanmeleon dan *Vallée de Mai*.

Si ti napa en *market* pa ti pou annan komers. Akoz sa *market* se li ki *drive* komers, sa komers i *drive poaching* e *poaching* i annan en lefe negativ lo lanvironnman.

Alor i en serk visye e sa ki sa Lalwa ek *CITES* ler in vin an operasyon, ti annan koman son lespri, sete si ou kas komers ou ava protez lanvironnman. Akoz

si ou anpes sa bann lespes ganny komersyalize, ganny *traded* e ou regulariz zot, *regulate* zot, la ou ava kapab prezan benefisye ek en lanvironnman ki ganny proteze.

E se sa ki fodre pa nou bliye e fodre nou met lanfaz lo la an mezir ki nou pe pas sa Lalwa ozordi. Mr Speaker se regulariz komers parey mon'n dir ki anpes *trade* dan sa bann lespes.

E se sa ki asire ki bann program konservasyon bann NGOs parey Onorab Henrie in koz lo la ozordi, ki form parti nou travay lanvironnman dan nou pei. Akoz bokou NGOs ki fer sa travay *as well as* Minister Lanvironnman. Se zot, se regulariz komers ki donn valer travay proteksyon lanvironnman ki sa bann NGOs i fer.

E parey mon di nou annan en gran listwar dan proteksyon nou lanvironnman e fodre nou mentenir nou sanpyonna dan sa sekter. E mon rapel ki ler mon ti ankor en, bokou plis en Avoka, mon ti'n ganny anvoye par Gouvernman Sesel pou al dan delegasyon ki ti al *Nairobi* pour negosye *Regional Seas Accord*.

Convention lo *Eastern African Sea Board*. E donk, e nou'n fer en travay

eksepsyonnel kot sa bann lespes ki ozordi nou'n koz lo la, kokodmer, torti zean eksetera, *green turtle*, *hawksbill* tousala ti ganny proteze dan sa Konvansyon.

Me nou bezwen fer plis, e sa Lalwa i donn nou en ankadreman pou nou fer plis. Mon rapel en fwa ler mon ti sorti *Madagascar*, pou montre ou Mr Speaker ki mannyer Lalwa i kapab performan.

Mon ti'n sorti *Madagascar* mon ti pe retourn Sesel, e ler mon bagaz ti ganny verifye lo *check-in* zofisye Lanvironnman in apel mwan, in anmenn mwan dan en lasal e dir mon ou annan en torti dan ou valiz. E mon dir li non, mon napa en torti dan mon valiz e i dir mon ou annan en torti dan ou valiz, vin get portre e efektivman ti annan en torti dan mon valiz.

E mon ti'n *Madagascar* pou plizyer zour. Mon ti'n menm bliye ki annefe sa ki mon ti'n fer mon ti'n aste en pti torti an latwal avek ki en *paper weight* ki ti annan disab ladan. E mon ti'n aste sa pou mwan anmenn pou mon madanm. E mon ti'n bliye, mon ti'n met li dan mon valiz.

E zot ti krwar ki bann torti radyata ki en torti ki en lespes proteze *Madagascar* ki bokou dimoun i fer komers ladan, ki

mon ti pe sey *smuggle* en pti torti. Donk si Madagascar i kapab fer li nou osi nou kapab fer li Mr Speaker e se sa mon krwar sa ki sa Lalwa pe demann nou fer ozordi.

Nou bezwen pran nou responsabilite koman en sanpyon lanvironnman, e desarz sa responsabilite atraver tou bann sekter kot nou kapab. *Including* pou nou vin en partner performan dan laplikasyon Konvansyon CITES.

E se sa ki nou pe fer ozordi, e se pour sa rezon ki mon anvil felisit Gouvernman an zeneral e Minis an partikilye.

Nou bezwen osi konsyan Mr Speaker ki nou pa devret vin *isolationist*. Mon krwar ki enn bann latrap ki nou tonm ladan toultan se dan nou lanvi pou nou prezerv nou lanvironnman, ki nou anpes tou keksoz arive.

E mon krwar, e se sa kot CITES i enteresan avek son bann *appendix*. Nou bezwen konsyan ki nou en mon'n global e i nou tou ou form parti en sel lemonn. E ki pou annan komers. Pou annan lesanz. Nou menm nou isi Sesel nou annan bokou lespes ki'n ganny entrodwi, kannel eksetera, ki a en serten lepok ti donn nou en reveni e ki ozordi in vin en lespes anvaisan.

Fotespere ki Minis Vidot ava reisi e nou swet li bokou kouraz dan son demars pou rekomans en leksplwatasyon kannel. Me nou bezwen realize ki nou osi nou'n ganny serten benefis avek bann *imported species*.

E nou bezwen aksepte ki pou annan lezot ki pou benefisyé lo sa ki appartenir pou nou. Sa ki nou bezwen fer, e se sa ki sa Lalwa pe demann nou fer se annou fer li dan en fason regularize. *Let us regulate the trade.*

Annou pa anpes li konpletman, serten nou pou bezwen. Me annou *regulate* li, pou fer sir ki sa ki pou nou i reste pour nou, me ki lezot pei i kapab *enjoy* sa ki pou nou e vis versa nou osi nou kapab *enjoy* sa ki pou bann lezot pei.

Par egzanz ki mannyer ou apel li, *lipstick palm*, en palmye ki annan en leker rouz ki nou, nou annan en lespes dan *Vallée de Mai*, me i *national tree Singapore*. I annan serten isi Mahe, serten Lakour ki annan sa palmye e i en zoli palmye.

Mon pe dir sa, pa pou dir ki nou pa devret anpese kot fodre, me nou devret osi konsyan ki sa ki nou pe ganny demande pou fer, se regulariz en *trade*.

E les *CITES* avek nou bann syantis isi ki pou dan Minister Lanvironnman deside lekel sa bann lespes ki devret al dan *appendix I*, lekel ki devret al dan *appendix II*, lekel ki devret al dan *appendix III*.

E lekel ki devret al lo *Red List*. se zot ki bann eksper se zot ki pou gid nou. Nou tou sa ki nou bezwen fer se protez nou lanvironnman otan ki posibil, e la mon dakor avek Onorab Gervais Henrie.

Fodre Ledikasyon i zwe son rol, e mon krwar dan lepase nou'n vwar avek bann *club*, bann *wildlife clubs* eksetera. Gouvernman fer en demars dan sa direksyon, nou bezwen fer bokou plis ankor. E nou bezwen konsyantiz nou dimoun lo kisisa ki akseptab e kisisa ki pa akseptab.

I pa akseptab si ou eksplwat en lespes. I pa akseptab pou touy 3 reken Praslin zis akoz zot in vin obor lakot san demann en pe plis. I pa akseptab pou vir en torti ki'n monte pou li vin ponn, i pa akseptab pou touy en kare pou ganny son lakok.

Sa se bann keksoz ki pa akseptab, e i bezwen ganny kondannen konpletman. Me sa ki nou bezwen fer koman en pei se regulariz lafason ki nou eksplwat nou bann resours

pou ki nou eksplwat zot dan en fason soutenab ki nou, nou kapab *enjoy* zot ozordi, nou bann viziter i kapab *enjoy* zot, e nou bann zenerasyon fitir i ava kapab *enjoy* zot.

E se sa mon krwar Mr Speaker ki ala baz sa Lalwa devan nou, e se sa ki anmenn mwan ozordi ankor en dernyen fwa remersye bann ki'n prepar sa Lalwa e ki'n anmenn li ozordi dan nou Lasanble. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Georges. Avek sa nou a envit Minis pou prezant son repons silvouple.

MINISTER FLAVIEN JOUBERT

Mersi Mr Speaker. Mersi bann Manm Onorab ki'n fer bann komanter lo sa Lalwa.

Mr Speaker mon pou zis pas lo detrwa pwen ki'n ganny leve an repons, me osi annakor pou nou akord nou avek sa ki bann Onorab in dir. Akoz mon krwar bokou bann pwen ki'n ganny mete. Nou ou nou dakor avek e nou tou nou konpran rezon ki sa bann pwen in ganny prezante.

E lo kote Minister nou bezwen donn nou langazman pou nou bouz san sa direksyon. Mon pou pran an premye par

egzanp komantr ouwa repons ki Onorab Henrie in fer sorti lo bann seksyon ki konsern Lotorite ek bann antite ki pou enplike dan kordinasyon e aplikasyon sa Lalwa. Seksyon 6, 7 ek 8.

Mon krwar sa bann pwen ki'n leve i vremen valab. Laplikasyon Lalwa i enn bann keksoz ki vremen, vremen kritik pour ki sa Lalwa i vin en sikse.

Sa Lalwa nou konnen Mr Speaker i pa zis en Lalwa Lanvironnman me i konsern komers e i osi annan lenplikasyon pou lezot size. Menm ozordi nou pe koz COVID e COVID enn bann posibilite ki vin avek se ki, posibleman i relye avek komers dan serten lespes ki natirelman zot bann sours serten viris.

Alor i posib ki sa Lalwa i annan plizyer lenplikasyon e i kapab annan lenfliyan lo diferan laspe nou legzistans ek nou sosyete li menm. Onorab Henrie in osi fer referans lo bann rapor anyel. Mon krwar i korek lo sa bann referans ki in donnen lo kote CITES.

Nou bezwen amelyor soumisyon bann rapor avek sa bann lorganizasyon enternasyonal. E fer ki nou pe *update* nou rikord lo nivo enternasyonal lo en baz regilye

parey in mansyonnen dernyen rapor ti 2018.

E enn bann zefor ki nou oule fer lo kote Minister i pa zis pou CITES me i osi pour bann lezot aktivite ki nou fer.

I enportan, e sa mon'n met devan bann *staff* i enportan ki nou pe kapab raport lo nou performans dan en lannen. Nou bezwen kapab dir dan sa lannen mon'n arive fer tel, tel keksoz.

E i annan serten size ki'n monte ki apre i kapab servi osi koman en gidans pou nou devlop nou ban lezot aktivite pli devan.

E mon ti a kontan ki sa lannen 2021, menm si nou'n ganny bann difikilte avek sityasyon sanniter dan pei, nou kapab rapport lo bann aktivite ki bann diferan seksyon in fer. Enkli bann ki pe travay lo bio diversite ek bann zefor ki zot in fer ek sikse ouwa febles, zot bann program ki zot in arive met an plas.

Apre osi ou'n koz lo kordinasyon avek bann diferan antite, kontrol lo lafrontyer ek bann deklarasyon fo, par egzanp e byensir ledikasyon. E mon krwar i enportan ki sa enn osi i ganny ranforsi, nou annan bokou bann lyen lo kote komers i annan bokou bann lwen ek kontrol, biosekirite dan

lafrontyer ki 2 keksoz ki kapab mars tre pros ansanm e in marse dan lepase.

E mon krwar i en keksoz ki i kapab ganny ranforsi osi, kot nou ban dimoun ki pe vremen sirkile, nou annan en kantite viziter ki antye isi ki al dan ban landrwa proteze ki aktyelman zot vremen ganny ekspoze e zot vremen ganny akse avek bann lespes ki an danze.

I pou enportan ki sa bout i ganny ranforsi. E ki nou annan en bon rapor ant bann diferan Lotorite. Me selman Onorab Henrie mon ti a voudre reasir ou ki aktyelman bann dimoun lanvironnman ek parey *Customs* en Biosekirite zot annan en bon relasyon travay.

Me selman parey ou'n dir i enportan ki nou met an plas tou ban prosedir ki devret ganny met an plas e osi nou raport lo si nou'n fer sikse oubyen non. Pour ki nou kapab mezire si vremen sa relasyon i 100poursan efikas.

Lenportans bann lorganizasyon non-gouvernmantal mon krwar in ganny leve ki tre enportan. I annan bokou zot, zot pe travay dan bann landrwa ki petet Minister Lanvironnman pa pe kouver, e i enportan ki nou kontinyen donn zot sa sipor

pour ki zot kapab, nou kapab annan en kouvertir konplet lo teritwar konplet lo Sesel.

Selman i annan en keksoz ki mon krwar nou bezwen osi travay lo la, e petet Lasanble osi i kapab reflexir lo la, se bann pouvwar ki nou bann dimoun i annan, bann dimoun ki pa bann Zofisyé Gouvernman. Bann pouvwar ki zot osi zot merit annan dan bann diferan landrwa.

E mon krwar sa osi pou ganny adrese letan bann Lalwa konsernan bann *protected areas*, bann lespas proteze i ganny anmennen. Ki bann pouvwar ki zot osi annan pou aplik serten Lalwa, aköz pa tou Landrwa ki bann NGOs ouswa bann dimoun ki pe travay dan size lanvironnman, zot kapab aplik bann Lalwa 100poursan.

Par egzanp bann entersepte, fouye, aret bann bato, ouswa bann diferan veikil eksetera. Alor i enportan ki nou klarifye osi sa e kot i neserer nou ranforsi, pour ki tou dimoun ki enplike dan sa lalit zot osi zot annan bann pouvwar ki permet zot azir e donn en lanmen pou fer marse sa Lalwa, aplikasyon sa Lalwa.

Lo bann lezot pwen ki'n ganny leve, mon ti a voudre osi fer remarke ki sa Lalwa anba 3 (c) sa Lalwa, i annan en morso

ki permet Minister pour osi etann sa Lalwa en pe pli lwen. E pa zis pou bann lespes ki konsern anba *CITES*, ki ganny liste anba *CITES* me bann lespes ki en pe pli an deor, me selman ki nou annan konsern.

Ki fer ki nou koman en pei nou pou, nou pe fer sa Lalwa. Byensir premyerman pou nou swiv bann norm enternasyonal kot nou merit annan en Lalwa pou aplik bann Konvansyon enternasyonal lo nou teritwar.

Me osi i annan provizyon ki permet nou kot nou annan serten konsern, pou bann lespes ki pa'n liste me lo ki nou annan konsern nou kapab osi kre bann prosedir ek bann provizyon pou zot.

E sa i enportan pou Sesel, akoz nou konnen poudir i annan plizyer lespes Sesel ki aktyelman *CITES* pa neserman rekonnèt zot koman en lespes ki an danze ouswa ki bezwen lo son *annex*. E pou ou al met li lo *annex* i annan plizyer rapor ki ou bezwen fer e plizyer evalyasyon.

Me nou si nou annan en konsern direktman nou kapab osi aplik serten mezir, e kontrol bann tranzaksyon dan tel ou tel lespes, ki nou en pei nou vwar i annan en lenportans.

E nou konnen poudir nou bann lespes, nou teritwar i

ptipti teritwar later sirtou e set en lespes zot kantite zot annan i limite.

Alor i pou bezwen pou nou annan bann provizyon dan pei. Rapor anyel apre i annan serten pwen ki Onorab Woodcock in leve, ki mon krwar i ase enportan. Donasyon bann lespes ki nou annan dan pei mon krwar *Leader of Government Business* osi in lev sa pwen.

I annan sa lesanz ki ganny fer detanzantan. I annan lespes ki nou annan Sesel ki serten pei osi i vwar koman antyerman pou li. Me selman ki i annan isi Sesel, e dan lepase in annan komers dan en kantite lespes parey torti, tortidter konmela i ganny komersyalize bokou.

Sesel i enn parmi plizyer landrwa ki tortidter pe ganny komersyalize, menm si orizinalman i sorti Sesel. Me i annan en kantite landrwa ki tortidter pe ganny komersyalize dan lepase in ganny transfer dan plizyer landrwa.

E ozordi ou annan en kantite popilasyon ki pe ganny prodwi ki pe prodwi bann pti piti ki pe met dan komers. E lo sa kote mon krwar i annan en rol osi pou Lasanble Nasyonal si i neser si zot war i annan en neserite, pou osi met en pwen devan.

Si nou war poudir i annan en serten lespes ki nou annan en konsern e i pe vreman en konsern pou pei. Mon krwar i merit annan en diskisyon lo la e nou tonm dakor lo ki kalite pozisyon nou pou pran vizavi sa lespes.

Dan lepase donasyon i annan en prensip ki'n ganny adopte anndan Gouvernman lo ki mannyer donasyon pou ganny fer ouswa lekel ki pou ganny fer donasyon avek.

Me sa i kapab ganny amande e sa i kapab vin dapre rekomandasyon Lasanble ek lezot dimoun dan pei. E sa i ava ganny egzekite par sa Minister ki pe kontrol sa prosedir.

Ok Mr Speaker mon krwar mon'n koz en pe lo preski enn de bann pwen ki'n ganny leve. Wi aktivite ilegal *sorry*. I annan en lot pwen ki Onorab Woodcock ti leve konsernan aktivite ilegal. E sa mon krwar i annan provizyon penalti dan sa Lalwa.

E mwan mon pou sizere ki nou osi an mezir nou ale, kontinyen annan sa refleksyon lo severite bann provizyon, kot i konsern serten lespes sirtou bann lespes ki vreman enportan e ki vreman rar.

Nou annan en kantite aktivite otour kokodmer aktyelman. E kestyon se eski

nou bezwen koman en pei an vi ki kokodmer i telman enportan pou Sesel pou Praslin, pou nou Lendistri Tourizm, pou nou lekonomi.

Eski sa bann penalti ki nou annan i ase e eski i pe fer en lefe lo bann dimoun ki pe ganny atrape avek kokodmer? Sa i pou en kestyon ki nou tou nou bezwen demann nou lekor, e si i neserer nou pou bezwen amann Lalwa e met devan bann mezir pli sever.

Akoz mwan mon lenpresyon se ki pa tou dimoun ki santi li enkyet, par tou Lalwa Kokodmer ki an plas, e sa i enn bann rezon ki bann dimoun pe zis kontinyen fer dega lo kote kokodmer. I annan serten dimoun ki ganny atrape, me petet zot pa santi zot menase sa kantite par bann Lalwa kokodmer.

Petet nou devret osi pe mazin bann Lalwa lo kote torti ki dan lepase in ganny amande ki'n fer, in met en kantite presyon lo bann dimoun pou zot pa azir pou touy bann torti.

E nou bezwen masin en pe dan sa laliny lo kote kokodmer osi e kokodmer li i bokou pli frazil, i bokou pli limite lo son kantite lespas ki i annan e son popilasyon i vreman *fixed*.

E nou bezwen vreman etabli ki kalite aksyon ki nou

bezwen pran lo kote kokodmer. So avek sa Mr Speaker mon pou aret la e mon pou demann sipor bann Manm Lasanble Nasyonal pour sa Lalwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis pou tou ou leksplikasyon. Avek sa nou a pran vot lo *general merit* sa *Bill*. Manm ki an faver lev lanmen silvouple.

Bon tou Manm in vote. Byen vot lo *general merit of the Trade of Wild Fauna and Flora Bill 2021* in ganny 23 vot pour, 0 vot kont e 0 abstansyon. *Bill* in pase par Lasanble, e mon apel madanm Clerk pou fer *Second Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *A Bill for an Act to give effect to the convention of International Trade in endangered species of Wild Fauna and Flora and to provide for matters incidental thereto*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Clerk. Avek sa nou a pas dan Staz Komite pour permet klarifikasyon e lamannman sorti kot Manm.

Mon remarke *Bills Committee* in sirkil en rapor avek bann Manm lo zot deliberasyon, eski *Bills*

Committee i a kontan komanse la a sa staz? Onorab Andre. Yes please.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Speaker. Parey nou rapor in dir i annan en *track version* ki in ganny sirkile. Mr Speaker mon pou al direk lo, letan nou pe get dan enterpretasyon nou'n dir ki dan *non-document* pou enkli apre trwazyenm laliny, pou enkli mon ava lir li pour ki nou ava ganny en konpran.

“Non-document findings, means a finding by the scientific authority, that a proposed export or introduction from the sea of appendix I or II to the convention specimens.” So nou pe dir enkli *to the convention* ki mon krwar pa si i annan okenn issue. Me selman *panel* i ava dir.

Menm zafer lo *the subsequent* laliny kot i met *appendix I*, nou dir enkli *‘to the convention*. Mon a kontinyen Mr Speaker? Akoz nou al lo...

MR SPEAKER

Annou poz en pti moman e nou a fer sir ki nou pe ganny sa bann... Onorab Georges oule adres sa pwen la?

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Mr Chair avan ki mon fer sa mon war ki Onorab *Chair of Bills Committee* pa'n koz lo *advertise*, son premye *track* i lo *advertise*. *Panel* a kapab dir nou ki zot panse lo la.

MR SPEAKER

Mr Knights wi. Pardon.

DG MARIE-MAY JEREMIE

Just if I may, we would have a little bit of reservations with regards to promote sales because it might not always be for sales. It might be bogged advertisement for non-commercial purposes as well.

So if there is a possibility to not include it will be better for + in the context that we had planned when we incorporated this definition. Thank you.

MR SPEAKER

Onorab Andre ou annan keksoz pou dir lo la?

HON CLIFFORD ANDRE

Non, non, non. Lo *advertisement* savedir *panel* pe dir nou pou kit li parey i ete pa pou met '*in order to promote sales*.' Akoz i pa neserman zis *sales*, so napa problem si *panel* i santi koumsa.

Nou ava kontinyen me selman lo sa enn ki nou'n dir, *my apology* parey Onorab Georges i dir, mon ti'n sot *advertisement*. Prezan nou lo *non-detriment findings*.

MR SPEAKER

Wi Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Avan nou al laba Mr Chair, mon ti a kontan demann *panel* pou regard definisyon "*derivative of the endangered*."

May I speak in English Mr Chair because Mr Knights I think will not follow?

MR SPEAKER

Please Onorab proceed.

HON BERNARD GEORGES

Derivative of the endangered means derivative of an animal or plant. It looks like there is something missing, derivative of the endangered as a definition, it doesn't read well. It looks truncated.

I know what the intention is, it's to cover both animals and plants.

MR SPEAKER

Mr Knights *yes*.

**ASSISTANT PRINCIPAL
STATE COUNSEL - STEFAN
KNIGHTS**

Thank you, Mr Speaker. Thank you for pointing that out Honourable Georges, it should be ‘derivative of the endangered species.’

MR SPEAKER

Panel in agree? Nou a kontinyen? Onorab Georges, Onorab Andre? Wi Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Avan ki nou ariv kot Onorab Andre i annan en lot, I’m looking at the definition introduction from the sea and I would like to suggest that we say “introduction from the sea” in inverted commas or “introduced from the sea in inverted commas” because the phrase” introduced from the sea” is used quite significantly. I’m looking at Clause 12 for instant and so on. Can we do that?

MR SPEAKER

Thank you. Mr knights.

**ASSISTANT PRINCIPAL
STATE COUNSEL - STEFAN
KNIGHTS**

Thank you Honourable Georges. I would agree that we can add

“introduction or introduced from the sea” - “introduction from the sea” is a convention text language that is used. That’s why we have to adopt it as far as possible.

MR SPEAKER

Anything more? Yes Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

The panel has not responded to the non-detriment finding which The Honourable Chair of the Bills Committee has raised.

I know exactly what the Chair means, but the proposed amendment doesn’t read well. So I’m proposing to the panel that if we are going to mention convention, that we mention it before appendix.

So that it reads “introduction from the sea of convention upon appendix I or II specimens.

HON CLIFFORD ANDRE

May I?

MR SPEAKER

Yes Onorab.

HON CLIFFORD ANDRE

If we are to follow this a number of issues if we look at endangered species convention comes after appendix I, II and III.

So, if we are to use this formula then we should use this formula all throughout where appendixes appear.

I'm just putting this so the panel can respond together.

MR SPEAKER

Yes we'll invite the panel to respond.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL - STEFAN KNIGHTS

Honourable Members we have no difficulty with the proposal from the Honourable Chairperson of the Bills Committee. In relations to keeping the words 'the convention'.

MR SPEAKER

So are we clear on where we stand on that?

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Chair what I'm asking, in which one? In the non-detriment finding or we are, what I'm saying, in the non-detriment finding?

The LGB has proposed that we put 'convention' before the appendix I and II and I am just suggesting that since in endangered species we have means an animal or plant listing in appendix I, II or III of the

convention. That's how it's given to us.

So we were just trying to get the same form of definition with regards to the non-detriment findings, but since Honourable Georges had suggested otherwise, so I'm just saying if the suggestion is taken, then it should be reflected in all other interpretation where the convention would come before the appendixes.

That's my simple, but if we are to keep it as it has been proposed by the Committee, the convention comes after as is in the definition of endangered species, so we can have it but its something that the panel needs to let us know clearly what it is.

MR SPEAKER

Yes Mr Knights or madam. Wi.

DG MARIE-MAY JEREMIE

Thank you, Mr Speaker. If I may Mr Onorab Andre. In the endangered species we had written 'convention' because it reads better that way, so but if we want to make it similar in both, then we would prefer that we add it in the way that it's written for endangered species.

It might not read completely well in the non-detriment finding way, but we have no difficulties in keeping it

the way you have proposed there. Is that ok?

HON CLIFFORD ANDRE

I'm fine I don't know about Honourable Georges. Anyway, ok if we proceed on....

MR SPEAKER

Atann, yes Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Thank you, Mr Chair. Mr Chair I don't want to label the point but it reads very unhappily, if we put ti the convention after appendix I or II but let's go along with it. If the panel is agreeable to that, but I don't think we need to do it the next time it appears in that definition where its appendix I.

Because we've already spoken over appendix I or II, so the second time I think we don't need to add again to the convention because it follows. That this is what it is.

MR SPEAKER

Ok panel. Ok Onorab Andre yes you can proceed.

HON CLIFFORD ANDRE

Yes, ok so now the definition of owner includes "any person for the time being in charge of any endangered species or any person for the time being in

occupation or possession of any premises with recommended that containing an endangered species is added."

MR SPEAKER

Thank you. Panel agreed? Agreed Onorab Andre, yes.

HON CLIFFORD ANDRE

Ok now we move to trade, the definition of trade means to export, re-export, import, or introduce from the sea an endangered species.

Whether or not for commercial purposes because it only read means export, re-export, import or introduced from the sea, whether or not for commercial purposes. So, we just, we are proposing that the word 'an endangered species' is inserted in the definition.

MR SPEAKER

Panel? Agreed, ok thank you.

HON CLIFFORD ANDRE

Now there is a proposal with regards to transit or transshipment, but I just want to have clarity from the panel.

Transit or transshipment means where a species is brought into Seychelles solely for the purpose of taking the species out of Seychelles and

that and follow all the three, a, b and c?

Because there was a proposal after 'b' to put or so if it follows all then I would suggest that we remove the 'or'.

MR SPEAKER

Thank you. Will panel clarify please? Yes Mr Knights.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL - STEFAN KNIGHTS

Thank you Honourable. And so the words transit or transshipment basically language used in the convention itself. The ... may be between transit and transshipment means something that is still being debated so we just incorporated both.

Now for us, when we say 'and here' we didn't necessarily see the need to put the 'or' at the 'b' but it was the intention in any event for them to be separate, as it's supposed to be 'or' conjunctive. So the 'or' we can keep the 'or.'

HON BERNARD GEORGES

To leave the or here? Ok very well.

MR SPEAKER

Thank you. Yes Chair Bills Committee will you continue?

HON CLIFFORD ANDRE

Yes. Mr Chair my one point with regards to section 8, the proposed. It says in (2), 8(2), "A person or an authority appointed under subsection (1) is not required to reside in Seychelles."

Are we talking of a Seychellois not residing in Seychelles. or we are just talking of any foreigner?

Because I believe we need to have a distinction with regards to this, if the scientific authority is going to be Seychellois only or we can have foreigner, but the way it's written it's with regards to the residing, but it doesn't really specify."

MR SPEAKER

Mr Knights will clarify. Yes.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL - STEFAN KNIGHTS

Honourable Member. So the Minister can basically appoint any person being Seychellois or a non-Seychellois, a person can be based in any country or the authority can be based in any country to assist rather than to sit on this scientific authority.

So this is why we've specify that the person does not

need to reside in Seychelles because we may not have the expertise, but we may be an expert in a different country that you can rely on to provide certain information and guidance on these species.

HON CLIFFORD ANDRE

I understand, but just one thing would an authority have residency? I mean because the way it says,” A person or an authority appointed under subsection (1) is not required to reside in Seychelles.”

I’m just trying to get it clear so that we have proper understanding of this and the person reading it would understand it.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL - STEFAN KNIGHTS

So the authority in itself would be in Seychelles. However, the members of that scientific authority do not necessarily need to reside in Seychelles.

So as you can see you can appoint an individual being a person an authority in another country as well to sit on the scientific authority.

MR SPEAKER

Thank you. Yes please carry on.

HON CLIFFORD ANDRE

Very well. Yes part 3, section 10. The Committee Mr Chair proposed that a section be inserted to address offences as is the case in most laws.

Maybe the panel could enlighten us as to why this as is, and we do not have an offence section which would address the offences under this. Because as it is now it says trade or endangered species import, and exports of endangered species.

And then it goes directly. This one details and offence. So we are just trying to see why is an offence section not created and it just falls under this.

MR SPEAKER

Mr Knights. Yes.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL - STEFAN KNIGHTS

Thank you Onorab. So if you look at the Bill and its entirety you will know that the on the different parts you have different penalties. So on the part 3 the penalties will vary from a R100,000 to R1million. And even under the same part you will see that you have offences for R50thousand.

So, for instance Clause 15. And if you go to part 4 you will see that the part of the Bills were

permits, certificates, license and registration.

Those offences are R50thousand. So it was very difficult for us to simply put a general penalty Clause there.

But if the Honourable Member has a proposal in how we can do this we would be guided.

HON CLIFFORD ANDRE

Yes, the second one is the proposal we refer to the Criminal Offences (Standard Scale of Fines) which is something that is coming up, because it has the different levels 5, 6 of the schedules. So if we have different levels.

So once we amend that particular Act, then it would be reflected in this so that we don't need to amend it all the time. That's a proposal that the Bills Committee made, when we had our meetings. So would that be of consideration?

MR SPEAKER

Mr Knights. Yes.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL - STEFAN KNIGHTS

Thank you, Honourable Member. The AG's Chambers can do the necessary

amendments on the law revision projects this is no issue for us.

For the what you also considered is that this Bill does not have a Commencement Notice, and we do not know when The President will sign the Criminal Offences) Standards of Scale) Act.

Once it is passed by the Assembly, so you don't want is have a situation whereby this Bill is commenced before the Criminal Offences (Standard Scale of Fines) Act.

So we would prefer to take that responsibility to make those changes. And when we republish the laws, it will be reflected the scales would be reflected in the law. Thank you.

MR SPEAKER

Thank you. Is that acceptable? Onorab yes Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

I'm sorry Mr Chair. I jumped the gun, I don't know whether it's acceptable to the Chair of the Bills Committee. I have another point to make on the same Clause.

MR SPEAKER

Wi ok, let's take the view. Onorab Georges carry on. the Chair will respond afterwards.

HON BERNARD GEORGES

Thank you. For what it's worth I see the sense in what Mr Knights is saying right now, but the point that I wanted to make is a minor one, and it will repeat itself every time we see the same formula for this fine of R1million.

It's to add a comma immediately after the figure 1million, because as it reads there is a subordinate Clause and it could lead to some difficulty.

So here and everywhere where the same thing happens, I would like to insert a comma after the 1million in figures. Thank you.

MR SPEAKER

Mr Knights.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL - STEFAN KNIGHTS

Mr Chair we have, Mr Speaker we have no difficulty with the proposed law. Thank you.

MR SPEAKER

Ok. Chair before you proceed, may I ask apart from the report to the Bills Committee, are there other members who have amendments or clarifications that they will want to bring forward?

There is? So if, there is ok. So if that is the case, I propose that we break now and that we continue at 11 rather, rush through what we are doing now.

Is that acceptable? To both sides. Thank you. We will pause now. Yes Onorab.

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Speaker I see Honourable Arissol has said he has got amendments is it substantial amendment, because if it's a substantial amendment there is a procedure that needs to be followed.

Which will be 72 hours circulating the amendment. I don't know, we have not received any amendments so ...

MR SPEAKER

It may be just a clarification or..

HON CLIFFORD ANDRE

Yes, if it's a clarification no problem.

MR SPEAKER

Yes. I have been through the, your report Chair and I see that there are some other proposes. Are you agreeable that we break now and resume at 11?

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Speaker the number of proposals are not that many,

there is about 4, and they are not big, big amendments, it's just insertions. So if we can just have another 5 to 6 minutes it should be done with.

MR SPEAKER

Well even a little more Honourable Chair, it will be ok if you can see that we will end and in a reasonable time. Ok so we will proceed.

HON CLIFFORD ANDRE

Yes ok. The next amendment is section Clause 23 (b) 1 (b) where we've proposed that the word premises be deleted where it is and it would read as such.

"There is in any evidence on the premises."

MR SPEAKER

Panel. Yes Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Thank you, Mr Chair. Mr Chair before we get there, I had something on Clause 18. May I introduce it here? I knew it would come to that one because I want to address this one. Thank you.

MR SPEAKER

Yes.

HON BERNARD GEORGES

Thank you. In Clause 18(1) I want to propose the last line that the word "their" be replaced "by the persons," person's maintain record of the person's stocks and transactions instead of "their."

MR SPEAKER

Panel yes.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL - STEFAN KNIGHTS

No difficulty with the proposal.

MR SPEAKER

Ok. Thank you.

HON CLIFFORD ANDRE

May I just suggest how we continue so that.

MR SPEAKER

Yes Chair.

HON CLIFFORD ANDRE

May I just suggest, ask Mr Honourable Georges how it would read; records of the....

HON BERNARD GEORGES

Maintain records of the person's stocks and transactions.

MR SPEAKER

Thank you.

HON BERNARD GEORGES

And then Mr Chair while I have the mic, at clause 23 (1)a before we get to 23(1)b, 23(1)a any premises has, I think it should be any premises have, premises always in the plural.

MR SPEAKER

Panel. Yes please.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL - STEFAN KNIGHTS

No difficulty with the proposal.

MR SPEAKER

Ok.

HON BERNARD GEORGES

And if I may address the proposal of the Chair in regards to 21(3)b the Chair of the Bills Committee I'm sorry.

"There is in any premises evidence necessary to the conduct of an investigation into." I see they have made a proposal to turn this around and to say "there is evidence on the premises necessary to the conduct of an investigation into."

There is an 'in' which should have been deleted. "There is any evidence on the premises necessary to the conduct of an investigation. "

MR SPEAKER

Yes.

HON BERNARD GEORGES

I think that's the proposal that is made.

MR SPEAKER

Yes Chair, you agree?

HON CLIFFORD ANDRE

Yes.

MR SPEAKER

And panel agrees?

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL - STEFAN KNIGHTS

Yes please.

MR SPEAKER

Thank you.

HON CLIFFORD ANDRE

The next one Mr Chair is where warrant to put it in a capital 'W' instead of small 'w'. Same for 23(2) a warrant.

MR SPEAKER

Correct yes Mr Knights.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL - STEFAN KNIGHTS

Mr Speaker we would ask that the word warrant remains in common letters. There are specific rules for the use of

capital letters when it comes to legislative drafting.

These rules are also set out in ... Legislative drafting text. And we find that the proposal may be misfit in this context. So there is no need for the word 'warrant' to be in capital letters.

MR SPEAKER

Chair. You agree with that?

HON CLIFFORD ANDRE

If this is what is required. The last amendment Mr Chair is Clause 26 (1). The proposal is a person in possession of any endangered species or property.

So we would like to insert "a person in possession of therefore any would be small letters instead of capital. "

ASSISTANT PRINCIPAL
STATE COUNSEL - STEFAN
KNIGHTS

Mr Speaker we have no difficulty.

MR SPEAKER

No difficulty with that. Ok. Agreed Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mr Chair I do have a difficulty I'm sorry, I don't know what to be in contradiction of anything, but with the amendment, the amendment will make the

person liable to forfeiture, and not the property. And I think I prefer to retain it as it is with respect.

MR SPEAKER

Yes Mr Knights.

ASSISTANT PRINCIPAL
STATE COUNSEL - STEFAN
KNIGHTS

Mr Speaker with the benefit of hindsight I'm also guided by ministry of Environment, they too would like to maintain the text as it was before.

MR SPEAKER

Yes. I think the way I see it the sentence will not read right with the amendment. Yes Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mr Chair I want to take us back to Clause 23(4)b, 23(4)b. "Remove by force any obstruction ect..." in the second line we only have the word 'he' I would like to propose that we insert 'or she'. For it to be gender neutral. 23(4) b.

MR SPEAKER

Thank you. Panel.

ASSISTANT PRINCIPAL
STATE COUNSEL - STEFAN
KNIGHTS

We agree Mr Speaker.

MR SPEAKER

Thank you.

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Chair there was one last proposal by the Bills Committee which was discussed on the presence of Mr Knights and the Environment Department.

But we wanted to put this to the Whole House so that it be decided. It was proposed that a list of species of plants and animals covered by the convention in appendix I, II and III be included in the Bill.

So that the person who is reading the Bill, knows when he is reading the Bill instead of cross referring to the combination.

MR SPEAKER

Yes. Will panel respond? Mr Knights.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL - STEFAN KNIGHTS

Thank you, Mr Chair. Thank you.

MR SPEAKER

Are you on that point Onorab?

MR SPEAKER

Yes ok.

HON JOHN HOAREAU

I would not subscribe to that because the list might change. So if the list changes, then we would have to change the whole Drafting of the law reprint it. So it changes every three years if the scientific authority advises the management authority to do so, so I don't think it is proper to add a list which could change in three years or so. Thank you.

MR SPEAKER

Well we're with two options will panel address? Yes, Mr Knights.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL - STEFAN KNIGHTS

Mr Speaker we wish to align over position with that of the Honourable Mr John Hoareau. We have incorporated the convention, the international trade in endangered species of wild Fauna and Flora. And we have included all three appendixes.

Now Mr Speaker the first appendix, there's 1082 species and the second appendix there are 37420 species and the third appendix there are 211 species.

Mr Speaker for the ministry of environment as well as the Attorney General's

Chambers we will have technical challenges managing the law of this proposal goes through.

And we also have the capacity constraints at our office to regularly publish S.Is and the list in total is over 38000 endangered species which would among 2 of 100 pages of statutory instruments. So we would prefer that we keep it the way in which we have suggested. Thank you.

MR SPEAKER

Thank you. Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

That is all for this Bill Mr Chair from the Bills Committee.

MR SPEAKER

Thank you ok. We'll now take a, yes Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

I have several other proposals for the panel to consider Mr Chair, with your permission?

MR SPEAKER

Well yes, now that we have started we might as well carry on..

HON BERNARD GEORGES

Very, very, very short.

MR SPEAKER

Please.

HON BERNARD GEORGES

Clause 30, the last word. In Clause 30 subclause (4). Instead of compound i would proposed that it be 'compounding'. With the condition of the compounding, the noun is compounding the verb is to compound. I see the panel is nodding.

MR SPEAKER

Agreed panel? Yes.

HON BERNARD GEORGES

Next. Clause 36(2)(c) to prescribe the records or documents to be kept the word 'by' is missing, by the holder. I would like to propose that, that be inserted.

In the same Clause (g) paragraph (g). I'll propose a comma be inserted in line two, between 'marking' and 'either' and between temporarily and, 'and.' so that it said "packaging, marking either permanently or temporarily to refer to the marking and labelling extra". I see the panel is nodding. Thank you.

Clause 37 has been dealt with and then finally in the Schedule, paragraph 3,4,5 and 6. The very first word in each of them for consistency because

the first two start with 'an' i would propose 'A police officer' capital 'A' small 'p'. 'A member' capital 'A' small 'm', 'an officer' small 'o' of customs and 'A' small 'b' biosecurity officer.

MR SPEAKER

Panel you have all that? Yes Minister.

MINISTER FLAVIEN JOUBERT

Thank you, Mr Chair. We just would like to clarify with Onorab Leader of Government Business whether section 37 will be struck off.

MR SPEAKER

Yes.

HON BERNARD GEORGES

I understand that it was agreed that, that go. I have no, I have no problems either way, keeping it or deleting it .

The AGs chambers has explained why keeping it might be good. But they have no problems deleting it and I'm, I'll will be led by the panel.

MR SPEAKER

Will panel please give a final opinion? Yes, Mr Knights.

ASSISTANT PRINCIPAL STATE COUNSEL - STEFAN KNIGHTS

Thank you. We had proposed that Clause 37 is removed. At the point in time when the Bill was published it was not sent to the World Trade Organization, so that the members thereof can, can comment on the Bill.

However, the three months requirement would have lapse and we do not see any utility in keeping the provision any further. So we would suggest that the Assembly considers removing it.

MR SPEAKER

Is that agreeable? Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Yes.

MR SPEAKER

Ou ok avek sa. Yes ok. LGB are you finished?

HON BERNARD GEORGES

I'm done Mr Chair. Thank you.

MR SPEAKER

Thank you, thank you Onorab Andre. And now will see, if other members have verification. Onorab Arissol, ou'n deza lev lanmen.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon pa'n fer en pti lentervansyon boner lo *Bill* Minis. Me selman mon ti annan zis en pti klarifikasyon mon ti a kontan demann li *in regards to section 7(g)*.

Letan i pez koz "*to create awareness and to provide training, education and information relating to the Convention*".

Mon ti anvi zis demann Minis parske an relasyon avek ledikasyon, sirtou pou nou bann zenn ki mon'n tann li in koz lo la dan son, dan son *Reply*.

Ou konnen letan ou antre Erport Minis i annan sa zoli *board* ki mete. Kwa bann keksoz ki ou pa ganny drwa antre dan Erport. E zisteman ler ou pe sorti, kwa bann keksoz ilegal ki ou pa devret antre avek lo avyon.

E sa i en keksoz ki nou'n, nou tou nou'n fini abitye avek. Menm ozordi Labank Santral i *display* son bann *currency* ki i annan. Nou annan *SFA* ki *display* son bann pwason, nou bann, nou bann lor ble ki nou annan.

So mon ti a kontan zis demann ou lo sa, lo sa seksyon ledikasyon. Eski ozordi Lotorite Distrik Bel Ombre par egzantp i

vin kot ou biro, nou gannnen en *poster*. Menm si fodre pey en pti larzan, ki montre nou, nou bann plant andemik, oubyen nou bann zannimo andemik ki nou annan Sesel ki nou devret proteze. Pour ki sa ledikasyon i kontinyen, swa i ganny dan bann lekol, Lotorite Distrik pou dimoun an zeneral konnen.

E si mwan mon'n aste, mon'n aste en bout later par egzantp. Mon konnen egzaktaman kwa ki andemik lo sa bout later, oubyen mon vwazen ki reste o bor mwan zis dan sa lide ledikasyon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis ou adres sa *please*.

MINISTER FLAVIEN JOUBERT

Mersi Onorab pou sa pwen. Mersi Mr Chair. Mon pou pas laparol avek madanm Marie-May ki pe *oversee* en bon pe sa bann aktivite, sa bann keksoz kot Minister Lanvironnman.

Me selman mon okouran poudir dan lepase ti annan bann dokimantasyon ki ti'n ganny prodwir. E mon krwar i en bon sizesyon ki kot bann pwen depar ouswa lanbarkasyon, nou mete serten

dokimantasyon, serten *Board* ki fer kler dimoun, byen kler.

Serten *item* pa devret dan zot posesyon. E i annan bann konsekans ki vin avek. Mon krwar sa i enportan e i en keksoz ki nou kapab anmennen e met devan koman enn bann pwen kle lo kote ledikasyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. *DG* i ava adres sa.

DG MARIE-MAY JEREMIE

Mersi Mr Speaker. Onorab nou annan en kantite sa bann *posters* ki nou'n prodwir. Parey sirtou pou bann nespes (*sight-tees*), nou ti fer legzersis lannen pase *actually* nou ti prodwir en bonpe.

Be selman zis dan sa format ki nou nou'n fer, kot Erport zot in *advice* nou ki kekfw nou pou bezwen met li dan sa bann *flip up chart*.

So nou bezwen, konmsi al fer li en pti pe pli, en pti pe pli zoli ki kapab pase pou ganny mete dan Erport.

Be an term bann *posters*, bann *leaflets*, sa pou nou distribye avek bann lekol, avek distrik osi sa i nou, nou kapab fer *available* si zot kontakte nou.

Akoz nou deza, annan en kantite sa e mon konnen bann

staff pou vreman apresye si i annan sa bann *request* ki vini. Akoz nou menm ale dan lekol par ler, pou nou al fer sa bann, sa bann pti *handover* koumsa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi *DG*. Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Chair. En pwen ki mon pa ti'n koz lo la dan mon prezantasyon se, size koripsyon dan komers sa bann lespes.

Akoz enn bann keksoz ki *fuel, illegal trade* se koripsyon. Bann zofisye souvan lo lafrontyer i kapab ganny *bribe* pou les, *turn a blind eye to* letan dimoun pe fer pase keksoz.

So sa Lalwa *unless* mon'n manke, me solman mon'n gete mon'n regete mon pa'n vwar o mwen en *Clause*, ki adres sa, ki dir i en lofans pou en *enforcement officer* pran gous *or* okenn keksoz koumsa. Mersi.

MR SPEAKER

Wi. *Who will address*, Minis.

MINISTER

FLAVIEN

JOUBERT

Mersi Mr Chair. Mon pe sey rod. Donn nou de pti minit Mr Chair.

MR SPEAKER

Wi. *Mr Knights yes.*

**ASSISTANT PRINCIPAL
STATE COUNSEL - STEFAN
KNIGHTS**

Honorable member as you would be aware. These enforcement officers are public officers and under the Penal Code there are specific provisions that dealt with corruption within the public service and in our respectful view that will capture any such activities. Mersi.

MR SPEAKER

Thank you. Tre byen nou'n fini avek klarifikasyon lo lapar bann Manm? Very good. E nou napa okenn amannman sibstansyel ki nou bezwen vot lo la.

Alor nou a kapab repas dan Lasanble. E avek sa mon ava apel Leader of Government Business pou Third Reading lo Bill.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker anba Order 76(1) mon move ki Trade of Wild Fauna and Flora Bill 2021 as amended, i ganny lir en Trwazyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

E nou apel bann Manm pou vote silvouple. Bann ki an faver, leve lanmen?

Eskiz mwan. Avan nou vote nou bezwen segonde. En segondman silvouple?

HON SANDY ARISSOL

Mr Speaker mon ti a kontan segonn Mosyon anmennen par Onorab Georges e vote as amended. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Arissol. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Tre byen, okenn Manm ki kont?

Lo Formal Third Reading Trade of Wild Fauna and Flora Bill 2021 as amended. 23 Manm in vot pour, 0 kont e 0 abstansyon.

Alor Bill in, in pase par Lasanble. E mon envit Madanm Clerk pou fer Third Reading.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. This Act may be cited as the Trade of Wild Fauna of Fauna and Flora Act, 2021. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Clerk. Alors sa Bill in aprouve. Antisipasyon ki nou ti pou fini avek ase letan. Nou'n deza apel en Minis pour vin komans lo lot Bill ki nou annan.

Alor nou a rebran travay, nou a pran poz la. E nou a rebran travay 11er edmi. Mersi.

Be avan nou leve mon a dir Minis mersi bokou pou son partisipasyon e son delegasyon e mon swet zot bonn sans dan sa bann travay ki devan zot.

(BREAK)

MR SPEAKER

Byen nou a pran, nou a pran *Criminal Offences (Standard Scale of Fines) Act, 2021*. Nou ava envit Minis ek son delegasyon pou antre silvouple.

Bonzour e *welcome* Minis Fonseka. *Ministry of Internal Affairs* e nou'n reganny *Assistant Principal State Counsel* Mr Stefan Knights. E avek sa nou'n pare pou nou pran nou prosen *Bill*.

E mon ava envit *Leader of Government Business*. Madanm Clerk nou ti fer *First Reading* sa *Bill* avek se wi. Nou a envit *Leader of Government Business* Onorab Georges pou fer Mosyon pou *Second Reading*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker nou pe pran *Criminal Offences*?

MR SPEAKER

Criminal Offences (Standard Scale of Fines) Act, 2021.

HON BERNARD GEORGES

Mersi. Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis e *welcome* dan nou Lasanble. Mr Speaker anba *Order 69(2)* mon *move* ki *Criminal Offences (Standard Scale of Fines) Bill, 2021* i ganny lir en Dezyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi nou a ganny segonde silvouple? Onorab Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis. Mosyon i ganny segonde. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis ou a prezant *Bill* silvouple.

MINISTER EROLL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker *Leader Business* Gouvernman. Bann Manm Onorab e tou dimoun a lekout, bonn apre midi.

Koman Minis responsab pou Zafer Entern e osi Portfolyo Lapolis mon prezans isi, devan nou Lasanble Nasyonal se pou ankouraz diskisyon neserer e demann zot laprouvasyon lo sa Prozedlwa ki devan Lasanble ozordi.

Sa Prozedlwa se *Criminal Offences (Standard Scale of*

Fines) Bill. Mr Speaker Biro Attorney Zeneral i angaze dan en proze revizyon bann Lalwa, ki anforisi isi Sesel. Sa tel proze in komans en pe letan pase.

Bi sa tel proze se premyerman fer revizyon ki nesaser, an se ki konsern bann ansyen Lalwa ki anfors.

Ozordi e pou konsolid sa bann tel Lalwa enkli son bann amannman. Mr Speaker sa proze i nesaser ozordi, pou fer sir ki sa bann tel Lalwa i anliny e an konformite avek aktyalite e realite ozordi.

E anmenn plis efikasite e redwir konplikasyon, dan amannman diferan morso Lalwa.

Mr Speaker mon bezwen fer resorti ki pandan sa tel proze, plizyer lofans ki son kondannasyon i swa en santans prison, oubyen lenpozisyon en lanmann anba nou Kod Penal in ganny idantifye.

Sa bann tel lanmann i vreman ba. Setadir pa plis ki R1000 sa Mr Speaker i pa reflekte realite ozordi. Pou met sa an konteks, sa bann tel lofans i lofans tre *commun* dan Sesel ki nou vwar pe ganny komet preske toulezour.

Par egzanp, sa i enkli en dimoun ki sou e pa kapab kondwir son lekor. Oubyen pe

komet bann aksyon dezordonnen dan en landrwa piblik. En lot legzanp i en dimoun ki servi okenn langaz endesan, oubyen langaz *obscene* dan okenn landrwa.

Mr Speaker an se ki konsern sa bann tel lofans anba nou Kod Penal, i rar ki Lakour pou donn en santans prizon. Me ti a preferab en lanmann, en pe pli o ki an retour a dekouraz komisyon sa bann tel aksyon.

Mr Speaker en lot legzanp ki'n ganny idantifye dan sa proze revizyon Lalwa i *Public Health Market Regulations* 1975. Dan sa enn ki la, si en dimoun i vann pwason ki anpwazonnen oubyen ki danzere, son lanmann i enn ki pa plis ki R100.

Mr Speaker sa regilasyon ki enpoz tel lanmann i enn ki date 1975. E i merit en revizyon pou reflekte realite ozordi. Valer R100 an lannen 1975 napa menm valer ek R100 dan lannen ki nou, nou ladan. E sa i pou plizyer rezon.

En lot legzanp se anba *Forest Reserves Act 1955*. Kot lanmann maksimonm pou lofans detri, oubyen retir pye dibwa. Oubyen prodwir okenn prodwi dan lafore, dan en rezerv, san permisyon i pa plis ki R500.

Mr Speaker i enportan ki sa bann tel lanmann *across the board*, dan tou sa bann Lalwa ki relevan e ki'n ganny idantifye i ganny amande e met azour. Dabor i vremen enportan pou fer sir ki zot konsistan e osi efikas.

Mr Speaker i neser ki i annan konformite e ki sa bann tel Lalwa i armoniz ek kanmarad. Akoz lanmann i en zouti enportan dan en sistenm lazistis. Lenpozisyon lanmann in la pou plizyer lannen, e i ganny servi pour otour lemonn pou redwir krim, e pour osi enkilke serten nivo responsabilite parmi sitwayen.

Mr Speaker i enportan ki lanmann ki Lakour i kapab enpoze i ganny pran tre serye si non, viktim sa bann lofans pou toultan santi zot dezapwente e fristre.

E ler lanmann i ba, e lanmen Lakour i ganny anmare, sa santans i pa kapab vin efektiv. E Lakour menm pa pe travay byen pou enplimant Lalwa e pour anpes lofans ganny komet.

Mr Speaker sa Prozedlwa ki devan nou ozordi, i enn ki oule entrodwir lord e konformite. I enn ki pou met an plas en sistenm, en pozisyon lanmann ki efektiv, par entrodwir en sistenm ki nou'n

apel li en *Standards Scale* pou lanmann ki enpoze pou lofans dan diferan Lalwa.

Sa *scale* pou konpri 7 letap. E sa bann tel letap i kapab ganny amande a nenport ler si i neser, par Prezidan Larepublik depandan lo sirkonstans natirelman, ki toultan sanze. E sa i ganny fer par regilasyon.

Mr Speaker lanmann pou letap 1 lo sa *scale* si nou pou donn en legzanp, i pou atribye ek lofans ki anmenn en santans ki pa plis ki 6mwan prizon. Letap 2 pou enn ki pa plis ki 12mwan prizon. E letap 3 enn ki pa plis ki 2an prizon, pou servi en legzanp.

Mr Speaker pou benefis piblik an zeneral, mon oule fer resorti ki Biro *Attorney Zeneral* pou fer sansibilizasyon ki neser, pou edik piblik lo sa bann diferan letap sa *scale* e bann lofans ki aplikab pour sa letap.

Sa Prozedlwa Mr Speaker pe osi propoz en solisyon imedy a pou bann Lalwa ki deza egziste e aport en tel lanmann. La nou a swazir sa *scale* apropiye.

Pou servi en legzanp ki mon donner pli boner, an se ki konsern sa lanmann pa plis ki dizon R100, dapre sa *Standards Scale* ki nou le entrodwir en tel

lofans pou tonm lo letap 1 lo sa *scale*. E sa lanmann pou sanze sorti pa plis ki R100, pou vin pa plis ki R10mil.

Mr Speaker i enportan fer resorti sa pwen, ki sa tel Prozedlwa, pa pou sanz okenn bann lanmann ki an se moman aplikab, e an egzistans dan Lalwa ki konsern bann lakonpanyen par egzanp.

Sa Prozedlwa devan nou i selman konsern lofans kriminel. An konklizyon Mr Speaker, mon le souliny lenportans e merit sa Prozedlwa ki mon prezant devan zot, devan Lasanble ozordi.

E mon'n met lanfaz lo plizyer pwen e mon'n met lanfaz lo plizyer pwen e donn plizyer legzanp pou demonstre son lenportans. Se avek sa ki mon pe demann tou Manm Lasanble pou aprouv sa Prozedlwa. Avek tel laprouvasyon Mr Speaker nou Lalwa pou konsistan, efikas e modern. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Nou a komans avek deba lo *general merit of the Bill*. E Onorab John Hoareau i a kapab komanse.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou lekip, ankor. Mr

Speaker sa *Bill* pe anmenn en solisyon pou bann kondannasyon lanmann ki an se moman nou kapab dir i *old fashioned*, oubyen arkaik parey mo i ganny servi.

I pou, i pou larg en pe lanmen bann Ziz pou donn zot, sa sans pou zot kapab determinen si en lofans, en kondannasyon lanmann i pa si oule, pa *fit the crime itself*.

Ki mon le dir par sa? Se akoz i annan bokou fwa ler nou get bann lanmann ki'n ganny enpoze 40an pase, i pa neserman reflekte pri aktyel ozordi.

Bokou bann Lalwa ki'n ganny ekrir parey mon pe dir, plizyer lannen pase i fer ki bann valer larzan in tonbe. Akoz lenflasyon pandan sa bann letan.

An term biznes petet i annan en konsep ki ganny servi i apel (*NPV*) *Net Value of Cash* ki si oule permet bann investiser pou analiz en pti pe valer zot bann lenvestisman.

Alor i annan en serten fason syantifik, en fason matematik ki ganny servi pou kapab kalkil depresyasyon, valer en larzan 30an pase, a rapor avek lannen ki nou pe viv ladan.

Alor parey in ganny dir valer R100, 30an e 40an pase

pa menm valer avek R100 ozordi. Alor sa Lalwa pe anmenn standar ki pou ganny servi koman en referans si en Ziz i le deside ki lanmann i feb, i kapab ogmant santans. I kapab ogmant santans ziska serten nonm preskrir dan, lo sa bann nivo.

Dan sa *Schedule* ki'n ganny propoze i annan parey in ganny dir nivo 1 ziska 7. E i komans avek nivo 1 kot bann *fines* i pa ariv, oubyen son maksimonm i ariv, son maksimonm i ariv R10mil e i ale ziske, i ariv R1milyon.

Alor Biro *Attorney Zeneral*, pou apre fer bann *consequential amendments* ki nou, ki parey nou dir sa. Pou fer sir ki tou bann lezot Lalwa ki ganny afekte, par sa, par sa nouvo Lalwa ki ganny, ki'n ganny, ki pe al ganny pase la. Pou met li tou an armoni.

Mr Speaker pou napa nesosite pou *reprint* Lalwa *once* ki sa Lalwa i pase. Akoz pou la senp rezon ki en, en *fines* si oule pa ti pe servi son fonksyon koman en deteran.

Alor ki Prezidan i bezwen zis fer, i bezwen zis fer en lamannman atraver en *S.I* e sa dan li menm i aplik koman en *cost saving measure*.

Dezyenmman parfwa ou vwar ki en *fine* ki ganny enpoze,

dizon R100 ek son lekivalans ki 6mwan prizon e ou demann ou lekor, eski sa R100 i ekivalan avek 6mwan prizon dan en term *punitive*?

Alor i kler ki i bezwen annan en larmonizasyon ant santans prizon avek lanmann. E sa Lalwa pe anmenn sa balans. Bokou dimoun i konplent ki ou pa devret pey lanmann pli o par aport avek pri lavi ensidswit.

Me selman sa ki zot pa pe realize se ki solisyon i senp. Si ou pa oule pey lanmann, ou senpleman pa bezwen kas Lalwa. *Seatbelt, parking* lo bann landrwa kot i defann e lezot bann *misdemeanors*, sirtou bann lofans trafik ki anpes aksidan ki kapab fatal i responsabilite tou dimoun pou fer sir ki nou pe servi dizon semen oubyen larout piblik dan en fason ki, dan en fason ki nou kapab anmenn sekirite lo semen.

I en fason modern, pou armoniz bann Lalwa e fer sir ki sa bann lamannman dan ou sistenm legal i konform si oule avek sa letan ki nou pe viv ladan.

Mon konnen ki Langleter in fer li an 1982 anba *Criminal Offences Act, Jersey* in fer li an 1993. E mon konnen poudir nou Lalwa, sa enn ki'n ganny

drafte la, i en pti parey sa konsep ki'n ganny servi *Jersey*.

Mon konnen ki Zimbabwe par egzanp i ti bezwen fer sa bann lamannman koumsa, akoz ki i an 2008, ti annan en depresyon rapid dan son larzan kot lenflasyon ti'n desot 89.7 *sextillion percent*. E *sextillion percent* i en term ki servi pou en *digit* avek 22 zero.

Setadir si ou ti pe ganny kondannen a en serten letan Zimbabwe pou 1\$ Zimbabwe i ti pou, si ou pe get li dan, an apre 2008 sa 1\$ Zimbabwe ti pou nepli annan okenn, preski okenn valer, preski okenn valer. Alor i pa ti pou kapab ganny servi koman en deteran pou anpes serten krim.

Alors se, se par sa rapor ki plizyer pei in fer ki akoz lenflasyon zot in bezwen anmenn serten bann *Act* konmsa. Alor mon pou siport sa *Act* akoz i pe anmenn si oule en standar, en standar par rapor bann diferan nivo, sa 7 diferan nivo *of fines* ki aplike dan Kod Penal. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Andre in lev lanmen. Yes Onorab.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon ti'n lev mon lanmen osito

koman Onorab Hoareau in lev son lanmen. Me la prezan mon vwar ki Onorab Hoareau in dir preski tou keksoz, ki mon ti anvizaze dir.

Me selman menm si mon tann detrwa mangonnen mon ti krwar ozordi nou pa sipoze fer sa, akoz nou bann koleg pa dan Lasanble.

Me selman mwan mon pou koz koman en *practitioner* ki angaze dan Lalwa Kriminel. Sa parey Minis in dir, Mr Speaker, i spesifikman pou bann lofans kriminel.

E i montre ki Gouvernman dizour in le fer sir ki i annan en lord, dan laplikasyon Lalwa e dan lenpozisyon bann *fines* ki ganny mete.

E menm si Minis in dir ki 30an pase oubyen 20an pase R100 pa parey ozordi. I tou depan lo ki mannyer i annan en mitigasyon i ganny fer lo lapar sa akize.

E nou menm kapab vwar ki, par lefe ki letan nou pe get *level on scale* nimer 1. I dir ou *up to* R10mil, me selman napa nanryen ki anpes sa *Ziz* enpoz en *fine* parey i pe fer ozordi.

Me selman zis sa nivo in leve pou vin *up to*. So i *still* kapab donn li R100 si i vwar sa dimoun i en *first offender* e i annan bann sironstans letan en sityasyon in arive.

Me selman sa Lalwa i pe zis met bann keksoz an plas dan son perspektiv pour en Ziz kapab annan en Lalwa en gidans ki i pe travay lo la.

Mr Speaker mon konsern, avek en Lalwa parey ki mon ti a kontan kekfw Minis i gid nou en pti pe. Eski bann lezot Lalwa ki annan en *fine*, oubyen li osi annan en *set fines* dan son *appendices* i pou ganny *repealed* oubyen senpleman par lefe ki nou pe met sa otomatikman, sa bann lezot Lalwa pou, pou vin anfers, menm si li dan son Lalwa in dir serten keksoz?

Oubyen eski i nesese ki ladan, nou dir ki bann Lalwa ki pou ganny afekte? Akoz wi nou koze lo la, *any written law* ki an operasyon.

Me selman eski i pa ti a pli aproprye pou annan en, en landrwa akoz nou'n fer, nou'n fer en Lalwa semenn pase e nou pe al fer enn la taler. Kot i pou dir ki bann Lalwa ki nou pe amande? Eski i nesese oubyen i pa nesese?

Me si i pa nesese nou bezwen ganny gidans kler menm si zis in dir, ladan ki *notwithstanding any written law, in operation before the commencement of this law*. So ki dimoun, akoz pa toultan ki en Avoka i *advise* en dimoun.

Unless ki li i vin kot sa Avoka, pou li osi kapab vwar sa gidans, e kapab annan sa dan son, dan son - *at the back of his head* parey nou dir pou li kapab pa komet serten lofans.

Avek sa detrwa mo Mr Speaker mwan mon pou donn mon sipor, sa *Bill* e parey nou vwar i en *Bill* ki ptipti. I annan 4 *Clause* avek en *Schedule*.

Alors, me selman son lenpak, son lenpak i gran. E mon ti a kontan sa detrwa leksplikasyon ki mon'n poze pou benefis piblik Minis i donn nou detrwa klarifikasyon lo la. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Andre. Onorab Bistoquet.

HON ROSIE BISTOQUET

Mersi Mr Speaker. Bonjour Mr Speaker. Bonzour tou Onorab. Bonzour tou dimoun ki pe ekoute. Mr Speaker mwan mon pa en *L'homme de loi*, mon en fanm lakour.

E alor mon pou fer mon pti lentervansyon malgre i ptipti mon pa tro konn bokou dan Lalwa. Sa ki mon santi sa Lalwa ki'n anmenn devan nou ozordi, i pou vin lavantaz pou Sesel akoz pou diferan rezon.

Parey nou konnen, konmela dan sa syek ki nou ete

nou pe viv dan en *global village* parey nou dir, en vilaz global, kot dimoun Seselwa tou i mobil.

Dimoun i sorti, par egzanp mon kapab donn en legzanp, dimoun i sorti isi i al pronmnen deor, i al konze, i al vakans.

E menm dan nou pti pei osi nou trouve poudir Seselwa i mobil. Mon kapab bomaten lev Mahé, mon al travay Praslin, apre mon kapab al dormi La Digue.

E sa i montre ki kantite mobil, Seselwa i mobil e dan lezot pei osi. En dimoun i kapab sorti Sesel bomaten i leve i al dormi *Dubai*, apre i kapab tanto i dormi Sidafrik, dan tranzit.

E mon krwar sa mobilite ki nou pep i annan i fer sir ki i anmenn son problemm avek li, kot dimoun i kapab komet lofans dan diferan landrwa, ouswa dan en serten landrwa apre i sove i ale.

E alor, mon santi ki sa mobilite i fer sir i anmenn plis krim avek li dan diferan sirkonstans. Par egzanp ancor nou'n trove dan tou sosyete menm nou sosyete isi pou nou ki nou annan bann problemm sosyal.

Par egzanp nou'n ganny dekrir par Nasyon Ini poudir nou, nou en pep par egzanp UNODC ki servi plis drog dan lemon malgre nou pti pei.

Lalkol osi menm zafer, mon krwar i en pep ki servi plis lalkol. E i annan lezot problemm par egzanp *human trafficking* ki annan de fwa i pa fasil pou ou konnen ki mannyer sityasyon i ganny pase.

E nou pti pei i osi i pa'n ganny *spared* avek sa bann sirkonstans. Nou pei Sesel in siny en kantite Konvansyon. En Konvansyon lo Drwa Imen, diferan kalite Konvansyon lasante, *trade* tousala.

E an menm tan nou'n siny en kantite Trete, e en kantite Lagreman ki nou'n fer sir nou'n sinyen avek diferan lazans enternasyonal. Apre, an plis ki sa nou pa kapab zis sinyen parey la nou'n trouve pe annan Lalwa pe depi '75 i la.

Nou pa kapab zis sinyen be selman nou bezwen fer sir nou bezwen enplimant li. E pou nou enplimant li nou bezwen fer sir nou *domesticate*, nou *domesticate* sa bann Lalwa enternasyonal e nou fer li vin nou Lalwa, baze lo nou kiltir, baze lo nou sityasyon aktyel dan nou pei.

E an menm tan pou nou kapab fer sir ki nou met sa Lalwa an, an mars nou pou bezwen osi swiv sa bann lareg enternasyonal ki sa bann Konvansyon i demann nou.

E se la, sa enn ki nou pe pas lo la i en Lalwa ki petet i tou la, in toultan la e an menm tan i annan serten domenn enternasyonal Lagreman ki nou'n sinyen.

E nou bezwen revwar li, nou bezwen fer en revi sa Lalwa pou reste an norm avek lezot sityasyon. E an menm tan ki nou'n trouve *COVID* in anmenn en lespas antre fanmir, in anmenn en lespas dan nou sosyete e in anmenn lespas lekonomi osi kot nou'n trouve nou pei in ganny destabilize ekonomikman.

E i pa zis Sesel, me selman nou, nou pe santi li dan sa sirkonstans parey koman en pti pei, ki nou pa *self-sufficient* nou napa keksoz ki nou fer plante kot nou, servi nou plis enport plis tou keksoz *from* manze keksoz de baz e lezot.

Kot nou'n trouve deviz etranzer in monte, e kou lavi osi in pet plafon, pa zis Sesel me selman dan lemonn antye.

E an menm tan nou trouve ki, dan *buying power* dimoun pa kapab aste, akoz i napa larzan ouswa sa keksoz i tro ser pou li aste. E sa i dekoultan en lenflasyon ki'n - mon krwar parey mon dir in tap Sesel e lezot pei e valer nou larzan osi in devalye.

Pou Sesel reste azour avek realite, mon pou dir lekonomi devlopman tou, e osi pou nou kapab reste anliny ek bann gran Lalwa enternasyonal ki nou'n *domesticate*, ki nou'n sinyen, mwan Mr Speaker mon pou siport sa Mosyon dan son totalite. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Labonte.

HON ANDY LABONTE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou Manm koleg Onorab. Bonzour Minister avek *panel* e tou dimoun ki a lekout.

Mr Speaker mon pa pou long mon pou kourt, me solman mon santi ki mon bezwen fer en pti lentervansyon lo sa, Lalwa akoz mon pou siport sa *Bill* ki devan nou.

Pou La senp rezon akoz par ler, ler nou get bann *Bill* kekfwa ki pe koz lo lanmann ki nou bezwen peye nou get zis *amount* li menm.

Me mwan mon get li dan en lot loptik. Petet i ti pou ankourazan osi petet si nou bann koleg lo lot kote ti pou la akoz i ti pou ede pou donn sipor, pou nou edik nou pep, pou dekouraz zot pou fer bann keksoz ki ilegal.

Akoz mon krwar i vreman esansyel e i enportan pou nou

met li azour. Akoz ler ki nou, *raise* bann *fee*, bann lanmann ki nou pe dir nou dir nou bann sitwayen i bezwen peye, ler zot fer en keksoz kont Lalwa.

I dekouraz zot, pou fer sa bann keksoz ki ilegal. Alor ler mon pe get sa Lalwa li menm li, mon get li dan sa loptik ki i pe dekouraz dimoun. Akoz ler nou pe *raise* li, i vedir ki nou pran konsyan sa kantite larzan ki nou pe al peye, alor i dekouraz nou pou nou pran, fer bann tel aksyon.

E i ed nou pou pran nou responsabilite en pe pli byen. Alor lo sa pwen mon krwar ki mon pou siport sa *Bill*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr, Mr Speaker. Mr Speaker tre briyevman. Mon ti a kontan anmenn en pti kontribisyon lo sa Prozedlwa ki devan nou, ki sertenman pou ganny nou sipor devan sa Lasanble.

Mr Speaker annefe sa ki pe ganny fer la se en legzersis *tidying-up*, dan en kote. Me osi regulariz e anmenn en pe plis *l'équité* lo en lot kote.

Akoz tradisyonnelman sa ki nou'n fer dan bann Lalwa e

mon ti a kontan fer Lasanble realize, *or* plito realize, *remind* Lasanble ozordi ki se nou Lezislater e se donk nou, ki pas Lalwa. E se nou responsabilite ler nou pas en Lalwa.

Sa ki'n arive dan lepase tradisyonnelman, se sak fwa nou kree en lofans dan en Lalwa parey nou ti fer bomaten dan *trade and endangered species*, se nou donn en pinisyon.

Akoz, en lofans i merit en pinisyon parey in ganny dir, si zanmen ou komet en lofans be zanmen ou pou ganny, ou pou ganny pini se en fason pour ou konport ou dan Lalwa.

Malerezman dan lasosyete nou bezwen adopte sa bann mezir, akoz toultan pou annan serten dimoun ki pa pou kondwir zot lekor parey zot devre kondwir zot lekor.

E tradisyonnelman parey mon dir nou'n fikse, en lofans e nou'n donn li swa en term prizon, swa en *fine*, swa tou lede.

E sa se tradisyonnelman lafason ki nou fer, me parey in ganny dir. Parey Minis in fer nou konpran. Avek letan ki pase ek lenflasyon ki pase si ou pa gard sa bann nivo pinisyon *up-to-date* zot pou, zot pa pou annan, zot pa pou annan okenn sans, e apre serten letan.

E Minis akoz lenflasyon, e Minis in donn nou detrw, detrw legzanp bomaten. Alor sa ki pe ganny fer la se en *tidying-up exercise* pou fer sir ki tou sa bann pti *fine*, i ganny revwar.

E dan sa konteks se selman *scale 1* dan *Schedule* ki pou sanze. Akoz sa se la kot tou bann pti *finer*, R100, R200 eksetera i ete. Tou bann lezot ki par lao R10mil be zot, zot *ok* akoz zot pou antre dan sa *scale* ki apropiye pou zot. Donk prensipalman se bann pti *finer* ki pou ganny met azour.

Me dezyenm keksoz ki pe ganny fer, se en standardizasyon pou ki nou annan en pe plis *l'équité*. Alors sa ki pou arive se ki tou bann Lalwa ki egziste ozordi kot i annan en *fine*. Sa *fine* pou ganny ranplase par en *scale*.

Donk si, dan en Lalwa i dir ou ki si ou komet en lofans ou a ganny en *fine* R100 sa prezan i pou vin *scale 1*. E Ziz parey Minis in eksplik nou, ou Mazistra ler i pas son santans i nepli *stuck* lo 100, oubyen 500, oubyen 1000. I kapab donn en *fine* prezan *anywhere* ant 0 avek 10mil dan *scale 1*.

E donk, e *scale 2 anything up to* R25mil. E sa i byen akoz prezan i donn plis fleksibilite avek Ziz pour li donn en

santans ki apropiye avek sa lofans dan konteks sa zour, kot i pe pas santans e non pa dan konteks 1975, akoz son lanmen in ganny anmare ek sa *fine* ki ladan.

E sa parey sa *scale* natirelman parey *Clause 1* si mon pa tronpe, ou pardon parey *Clause 3* parey *Clause 2*, *subclause 3* i dir, Prezidan Larepublik i kapab a nenport ki moman sanz sa *scale*. E sanz bann, bann *figures* ladan pou fer *fine* monte, ou desann depandan lo lenflasyon.

Donk i en fason fasil pou fer sa olye retourn dan sak Lalwa kot i annan en *fine* e sanz sak Lalwa *manually*. Sa i a permet ki sa i arive.

Donk en sel kou la, tou bann vye Lalwa malgre ki sa lofans ek son *fine* i ankor ladan, i ava ganny ranplase par sa *scale* e tou bann nouvo Lalwa pa pou annan en *fine* pou annan zis en *scale* alor Ziz i ava, i ava kapab standardiz. Premye pwen.

Dezyenm pwen se tou sa *bann fines* i *maximum*. Nou koman Lezislater e se pou sa rezon ki mon ti fer sa pwen taler, nou koman Lezislater i pa nou rol pou nou, enpoz en lanmann lo en dimoun. Sa se rol Zidisyer.

Nou koman reprezantan Lepep, nou rol se pou dir, an vi *prévalence* en serten lofans nou krwar ki en pinisyon i devret X, Y oubyen Z. Sa se nou, sa se nou rol. E nou donn toultan en maksimonm nou dir avek Ziz maksimonm santans ki ou kapab pase pou sa lofans se tan.

Me Ziz li, parey Onorab Andre in fer nou konpran, i ava ekout tou bann sirkonstans i ava ekout bann pwennvi personnel sa dimoun ki komet sa lofans. E i ava donn li en *fine* apropiye, *up to* sa maksimonm. I pa kapab desot sa maksimonm, akoz nou koman Lezislater nou'n dir avek Ziz lala, maksimonm ki ou kapab ale.

Ou kapab al depi zero ziska sa maksimonm, me ou pa kapab desot sa maksimonm. E si nou vwar ki *prévalence*, i en lofans, en lofans pe vin pli *prévalent*, nou, nou kapab sanze nou kapab fer sa *scale* monte. La prezan se Prezidan Larepiblik ki pou fer sa e i ava gard pei toultan a en nivo kot lofans, avek pinisyon i mars ansanm.

En lot keksoz ki mon ti a kontan fer, anfen mon plito en kestyon ki mon ti a kontan adres avek *panel* se, mwan mon krwar, me mon ti a kontan zot

eklersi mwan lo la. Sa bann *scale* i kimilatif. Setadir ki si ou komet en lofans lo *scale 6 maximum fine* R500mil.

Eski Ziz i bezwen pas en santans ant son *scale* anba ziska R500mil? Setadir ki annan en *minimum* 250 e en *maximum* 500? Oubyen eski son *minimum* i toultan 0?

Setadir ki si selon partikularite sa lofans i *still* kapab, i *still* kapab donn en pli pti *fine* ki son *scale* pli ba? E mon krwar sa se en kestyon.

Ozordi *maximum* lofans se *maximum fine* par egzanp, se *maximum* son *minimum* i zero. I toultan zero. Donk Ziz i kapab malgre ki ou dir, sa lofans i kapab ganny *fine* R500mil, Ziz i *still* kapab dir ou mon pa pou *fine* ou R500mil, mon pa pou *fine* ou ditou.

Akoz sirkonstans sa lofans, oubyen sirkonstans personnel pa permet. Alor sa kekfwa nou ti devret, mon ti a demann *panel*, donn mwan enn pti leklersisman, ou donn plito Lasanble en pti leklersisman lo la. Eski mon annan rezon oubyen eski mon napa rezon?

Vwala Mr Speaker. Mon derynen, mon derynen kestyon se en lot leksplikasyon ki mon demann avek Minis.

Minis eski ou kapab eksplik nou, kote ou krwar, lo

ki *scale* ou krwar pinisyon pou bann Manm Lopozisyon ki pa vin dan Lasanble e ki reste kot zot ler i annan travay pou fer i devret ete?

Lo ki ant sa 7 *scale* ou krwar, ki sa lofans i devret ganny aplike? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Eski ou serye Onorab Georges?

HON BERNARD GEORGES

Very serye Mr Speaker.

MR SPEAKER

Minis. Mon ava envit ou pou ou repons.

MINISTER EROLL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mon a sey rode en pou sa dernyen kestyon dan en moman.

Me premyerman mon le remersye tou kontribisyon ki Manm Onorab in met devan. I annan en pwen ki Onorab Andre in demande e lo sa sityasyon zis mon pou relir en pti bout la ki mon'n fer prezantasyon avek.

In dir ki “sa tel Prozedlwa pa pou sanz okenn bann lanmann ki an se moman aplikab e an egzistans dan Lalwa ki konsern bann lakonpanyen par egzantp. Sa

Prozedlwa i selman konsern lofans kriminel”.

E si nou get *Clause 3(2)* osi, i enkli bann keksoz parey, ki pa pou ganny enkli bann *default fine, fixed fine and daily fines* in donn en pe legzanp la la.

Sa pour *answer*, mon *hope* mon'n *answer* sa ki Onorab Andre in demande. E Onorab Georges ti demann en lot kestyon lo *bottom limit* sa bann diferan *scale*. Son *bottom limit* i toultan zero, *ok*?

E ou, ou kestyon final ki ou ti demann mwan, mon a les sa dan lanmen Mr Speaker. Mersi Manm Onorab. Mersi pou sa. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Byen in ariv ler pou nou vote lo sa *Bill*. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Mersi.

Alor vot lo *general merit Criminal Offences (Standard Scale of Fines) Bill 2021*. In ganny 23 vot pour, 0 vot kont e 0 abstansyon.

Alor sa *Bill* in pase lo *Second Reading* e Madanm Clerk i a fer *Second Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *A Bill for an Act to make provision for a Standard Scale of fines for*

offences against any written law. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Nou annan en pti rapor ek enn oubyen de pti lamannman *from Bills Committee* nou a pas dan Staz Komite. Silvouple *Sergeant*.

Eski Chair *Bills Committee* pou komanse avek son rapor e son amannman? Mersi Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Mr Chair parey ou'n dir nou rapor i vreman ptipti lo sa, akoz i annan zis 4 *Clause*.

E mon pou al direkteman lo *Clause 3(2)* nou pe zis propoz en *insertion*. Ki lir koumsa: -
“Subsection (1) shall not extend to include a default fine, a fixed fine or a daily fine that is imposed under ‘any’ written law.” Nou pe zis propoze ki i met *‘any’* avan *return*.

MR SPEAKER

Wi *panel*? Okenn reaksyon.

MINISTER EROLL FONSEKA

Panel napa okenn problem ek sa. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Kontinyen.

HON CLIFFORD ANDRE

Lo sa lot Mr Chair. Nou pe propoz ki i lir koumsa: -
“Notwithstanding any law, in any written law in operation before the commencement of this Act, and until such written law is amended, the monetary fine specified in that written law shall be replaced by a fine on the level in Schedule 1 corresponding to the amount of the fine in the written law”.

MR SPEAKER

Byen. Mon krwar *panel* i annan *track version* devan li.

MINISTER EROLL FONSEKA

Sa i korek Mr Speaker. E ankore enn fwa nou napa okenn problem ek sa bann amannman. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi.

HON CLIFFORD ANDRE

That is all Mr Chair.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Andre. Okenn lot pwen klarifikasyon oubyen amannman?

Bon si napa nou a retourn dan Lasanble silvouple. E nou ava envit Onorab Georges pou Mosyon pou *Third Reading*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker anba *Order 76(1) mon move ki Criminal Offences (Standards Scale of Fines) Bill, 2021 as amended* i ganny lir en Trwazyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. *Vot lo Third Reading, secondment* silvouple? Lo Mosyon.

HON SANDY ARISSOL

Mr Speaker *as amended* Mosyon i ganny segonde. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi e vot lo *Third Reading*. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Mersi.

Lo *Formal Third Reading Criminal Offences (Standards Scale of Fines) Bill, 2021 as amended* 24 Manm in vot pour, 0 kont e 0 abstansyon.

Alor *Bill* in aprouve par Lasanble. Madanm Clerk *Third Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *This Act may be cited as the Criminal Offences (Standards Scale of Fines) Act, 2021*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. *Bill* in aprouve par Lasanble. Byen nou'n ariv a lafen biznes pou sa bomaten. Mon remersye Minis ek Mr Knights pou zot prezans e mon swet zot bonn apre midi. Mersi bann Manm. Nou a pran poz la e nou a rebran 2er. Onorab Henrie ou annan en pwen.

HON GERVAIS HENRIE

Wi. Mersi Mr Speaker. Mr Speaker anba *Order 40* mon ti le zis lev en *matter of privilege* silvouple?

MR SPEAKER

Order 40 en enstan. Wi en *matter of privilege* Onorab Henrie?

HON GERVAIS HENRIE

Wi. Mr Speaker mon ti le zis rod en klarifikasyon lo labsans Parti Lopozisyon ki pa dan Lasanble depi yer.

E ki i en keksoz en pe, nou pa konpran, so nou anvi konnen eski ou'n ganny met okouran ki rezon ki zot pa la? Eski i annakor avek *Order 9 Leave of the Speaker* ki zot pa prezan?

E kekyon zot saler, pou rezon ki zot pa pe travay e zot labsans dan bann Komite ki i annan ki pe pran apartir la apre midi, ki pou afekte *Quorum*.

So mon ti ava kontan en, en leksplikasyon *whether* ou okouran zot prezans akoz zot pa dan Lasanble? Mersi.

MR SPEAKER

Non. Mon pa okouran pour okenn rezon spesifik. Yer mon ti ganny enformen par *Leader* Lopozisyon ki i ti annan enn oubyen de Manm ki ti bezwen al kot zot, akoz zot pa ti pe santi zot tro byen.

Me apard sa mon pa'n ganny okenn kominikasyon lo sa size. E depi bomaten mon pe regard dan bann lareg, ki aplike *National Assembly Immunities and Privileges Act* e osi dan *Standing Orders*.

Me selman mon pa ankor ariv lo okenn konklizyon pou mwan kapab donn ou en leksplikasyon. Mon a fer li osi vit ki posibil. Mersi.

E mon a pran konsiderasyon bann pwen ki ou'n leve. Byen avek sa nou ava pran poz e nou a rezwenn 2er. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bonn apre midi tou dimoun. Manm Onorab e nou lodyans an deor. Bon dapre nou *Revised Order Paper* nou pou pran en *Statement* fer par Minis Finans

e Plan Ekonomik e Komers Mr Naadir Hassan lo *Government Economic Programme with IMF Support*.

Nou ava apel Minis ek son delegasyon silvouple. Bonn apre midi Minis e byenveni. E byenveni osi bann zofisyavek Minis ki Madanm Caroline Abel, Gouverner Labank Santral e Mr Patrick Payet Sekreter Deta dan Minister Finans Plan e Komers.

Minis nou kontan annan nou, annan ou dan Lasanble pou en size enportan. I regretab ki nou napa en kote bann Manm dan nou Lasanble.

Dezole, ki zot pa kapab partisip dan en sesyon telman enportan pou nou pei.

Minis nou a envit ou pou prezant ou *Statement* lo *Government Economic Reform Programme, with IMF support*. Silvouple, en enstan. Wi Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis ek *Governor* ek *Secretary of State*.

Mr Speaker mon pa anvi koriz ou me ou'n dir ki i regretab ki i annan en kote ki kapab, ki pa kapab la. Mon ti a kontan dir zot kapab zot prefere pou pa la ozordi, bezwen met sa presizyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Pou sa klarifikasyon.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Minis ou a prosede silvouple.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mr Speaker, tou bann Manm Onorab e tou bann Manm piblik a lekout bonn apre midi. Mr Speaker parey mon ti anonse dan diskour Bidze 2021 an Fevriye, e osi a plizyer repriz dan Lasanble e osi dan medya. Lekonomi Sesel e sityasyon finans pei i kritik.

Ler mon ti pran ansarz Minister Finans, nou nivo det ti'n fini ariv en nivo ki pa soutenab e kont Gouvernman ti'n preski zero.

Enn bann lenpak sa pandemi COVID-19 lo nou lekonomi, se son lefe terib lo nou lendistri tourizm. Kot reveni pei ti'n redwir par en gran kantite. Avek bann mezir pou siport saler dan sekter prive bann depans lasante, e bann depans sosyal, in fer ki sa in ogmant depans Gouvernman e fer nou anrezistre en defisit fiskal rikord.

Gouvernman ti pret larzan lo marse finansyel domestik pou kapab fer sa bann depans.

Loan lo marse finansyel domestik i vreman ser, e sa in fer ki nou det ti sorti 62poursan nou *GDP* pou ariv pres 100poursan an Desann 2020.

Mr Speaker pou 2021 bann mezir bidzeter ki'n ganny pran, in ede pou redwir sa defisit fiskal. Desizyon pou reouver pei in fer ki nou'n kapab anmas plis reveni atraver *tax* anvi ki aktivite ekonomik ki'n rebran dousman, dousman.

Reouvertir nou lekonomi in osi fer ki nou to lesanz i apresye en bon pe, sorti R22 pou en Dolar, pou ariv preski R16 en Dolar. Sa i vedir ki lakantite ki nou drwa konpare avek nou *GDP* in desann pou ariv 84 poursan.

E la, mon a pran sa lokasyon poudir avek bann marsan, pri komodite pa kapab zis monte, ler pri Dolar i monte. Me ler dolar i desann par pres R6, pri komodite pa desann. Sa pa byen ditou, Mr Speaker. Annou mazine ki dan en kriz ekonomik, tou sekter i annan en rol pou zwe.

Me kantmenm sa amelyorasyon, nou sityasyon i ankor kritik. Dapre bann prediksyon ki bann ekonomis Minister Finans e *IMF* in fer, nou det i ankor pa soutenab.

E osi, dapre bann prediksyon kantite larzan ki bezwen pou fer marse pei ti pou nepli annan disi 4, katriyenm kar sa lannen. Rezon pou sa se ki parey nou ti anonse dan Bidze 2021, Gouvernman i ankor pe fer en defisit sibstansyel.

Savedir i ankor pe depans plis ki i pe anmase. E abilite pou prete lo marse finansyer domestik in redwir, akoz sa resours pa egziste la e son pri i tro o.

Sa sityasyon i enn ki nou ti'n prevwar, depi Desanm lannen pase e sa akoz mon ti anonse ki Gouvernman ti'n apros *IMF* pou en Program Reform Ekonomik avek son sipor finansyel. Me parey tou antite ler i pret ou larzan i met bann *terms and conditions* pou li pret ou.

Mr Speaker sa negosyasyon avek *IMF* in enn ki'n tre difisil, konplike e long. La mon ti a kontan remersi sa tim zenn profesyonnel kot Minister Finans ek Labank Santral, ki'n pandan plis ki 6mwan, zot in sakrifye bokou sirtou zot lavi personnel pou fer sa bann travay pou kapab ganny en program pou ede sov nou pei.

Sesel e Lepep Seselwa in drwa zot en gro mersi. E mwan

Mr Speaker mon dir sa lekip zenn profesyonnel Seselwa mersi bokou pou zot travay. Ki si i ganny enplante byen pou sov nou pei.

Mr Speaker les mon eksplike akoz sa negosyasyon in enn ki tre long, difisil e konplike. Parey mon'n dir boner sityasyon nou lekonomi e nou finans pa ti bon ditou e bann mezir ki nou ti pou bezwen pran ti pou sever.

Alors sa Gouvernman ek sa lekip teknisyen in bezwen diskrit en program ki nou kapab soutenir san fer tro bokou dimal a nou pep. Me osi donn konfor *IMF* e son bann partener, ki nou serye pou anmenn nou finans e nou det lo en semen ki soutenab.

Apré plizyer mwan diskisyon nou'n fini ariv lo en Lagreman, avek *staff IMF* pou en program ki apel en *Extended Fund Facility (EFF.)* I pa premye fwa ki nou antre lo enn sa program, me sel diferans i ki sa voyaz nou sityasyon i pli kritik.

Mon'n deza dir oparavan e mon pou repet ankor, sityasyon ekonomik e finansyel pei an 2021 i bokou diferan avek 2008. Les mon koz en pe lo sa, lo ki bann kondisyon ki nou bezwen agree lo la pou kapab

ganny sipor *IMF* ek son bann partener.

Premyerman nou oblize etabli en defisit bidzeter *maximum* ki nou pou kapab fer, e nou napa drwa depanse. E apre 2023 ki sirplis bidzeter *minimum* ki nou pou bezwen fer. Sa i ava asire ki nou sityasyon det e revin lo en semen soutenab par 2026.

Savedir nou poursantaz det konpare avek *GDP* pou bezwen sorti 84poursan pou vin anba 70poursan par 2026. Sa i pou en *task* ase signifikan ler nou pran kont sityasyon ozordi.

I annan de fason ki nou pou bezwen fer pou nou kapab ariv lo sa bann target.

Enn se redwir nou depans konsiderableman e dezyenm nou pou bezwen ogmant reveni par ogmant aktivite ekonomik e osi vin pli efikas lo koleksyon *tax*.

Lo kote ogmant reveni, Gouvernman in fini anons son plan Diversifikasyon Ekonomik e sa in fini komanse. Nou bezwen vin en destinasyon ki pli atiran pou investiser. E la mon pe koz investiser domestik ek etranze. I ankor tro difisil pou fer biznes Sesel.

Minister Finans an kolaborasyon avek Minister Lenvestisman pe al etabli en *Forum Ekonomik,*

konzwentman avek sektor prive, pou nou imedyatman komans adres bann defi ki annan avek fer biznes Sesel.

Gouvernman osi pe al akseler son zefor pou vin pli efikas dan koleksyon *tax*. I annan tro bokou biznes ki pa pe fer zot kontribisyon *tax* parey zot devret. Demars in fini komanse pou ogmant kapasite *SRC* pou odit bann lakonpanyen.

Bann Lalwa pe ganny amande pou asire ki bann defayans ki egziste i ganny eliminen. Kot Ladwann i annan tro bokou reveni ki pa pe ganny anmase, akoz i annan serten ki pa pe travay ek lentegrite. Sa osi pou bezwen ganny arete.

Gouvernman pe travay lo tousala pou asire ki tou *tax* ki devret ganny kolekte i ganny kolekte. In osi ler pou nou fer en evalyasyon lo nou rezim *tax*, *VAT*. Kestyon ki nou pe demande, eski rezim *VAT* dan fason ki i marse ozordi i sa meyer pou nou pei?

Avek led ki nou pou gannyen, nou pou fer en letid pou regarde si nou pou kontinyen avek en sistenm *VAT*, ouswa pou annan en lot sistenm pli senp parey ti annan avan *GST*. Ouswa en *VAT* pli senp.

Dan sa bann mwan ki pe vini sa evalyasyon pou ganny fer. Lo kote depans i pou annan mwens resours finansyer aköz Gouvernman pou bezwen komans pey sa bann det ki in pran.

Me Gouvernman pou kontinyen, pou bezwen kontinyen delivre avek mwens resours finansyer. An dot mon nou bezwen fer plis avek mwens. Servis piblik i bezwen vin pli efikas e pli prodiktiv. Gouvernman pou entansifye son zefor pou anmenn sa ki nou apel *Reserve based-management* dan servis piblik. Ki savedir sa?

Savedir Gouvernman e la tou bann Minister, Departman e Lazans, pou bezwen annan en plan stratezik pou li ganny en Bidze.

Nou nepli kapab prepar en Bidze san annan en stratezi, pou bezwen annan sirveyans apropiye pou regarde ki sa resours finansyer ki'n ganny donnen, pe ganny depanse byen e pe *attend* son lobzektif.

E i bezwen annan en bon *performance management framework*, ki fer travayer sekter piblik etabli zot lobzektif e apre ganny evalye pou asire ki zot in *attend* zot target.

Sa sistenm evalyasyon ki la ozordi pa pe marse. E si nou

anvi ki nou akonplir nou lobzektif nou bezwen fer reform dan sekter piblik.

Mr Speaker ozordi nou *bill* saler dan sekter piblik i senpleman tro o. Avek reform 2008 nou ti sipoze annan en target kot saler total ki Gouvernman i peye dan servis piblik ti dwatet ant 7-8 poursan nou *GDP*.

Pou nou ariv tonm lo sa target nou ti'n devret redwir groser servis piblik. Me sa travay ti zis lo komansman sa reform, aköz apre nou'n vwar en servis piblik ki'n kontinyelman grosi e in ariv preski 13 poursan nou *GDP*. Sa i senpleman pa soutenab.

Savedir nou bezwen fer reform dan servis piblik. Avek reform pou entrodwi plis teknolozi dan landrwa travay sa pou anmenn plis efikasite dan fonksyonman Gouvernman e avek sistenm *Reserve base management* pou osi annan plis prodiktivite.

A lonterm nou bezwen redwir *size public service*, me sa pa pou ganny fer imedyatman. Gouvernman i konsyan ki nou lekonomi pa ankor ariv a san poursan. Alor in negosye tre fortman avek *IMF* ki sa reform i ganny fer an staz.

Savedir ler nou lekonomi i a grandi e lanplwa i ganny kree

dan sektor prive, servis piblik a son tour pou bezwen redwir son groser. E bann travayer a ganny en lanplwa dan sektor prive. Sa pou ganny fer dan en fason annord.

Mr Speaker, enn bann size ki lo lata pou plizyer letan se size *Air Seychelles*. E parey ti ekspekte *IMF* in osi met en kondisyon ki Gouvernman i bezwen asire ki *Air Seychelles* pa vin en risk fiskal.

Bann diferan analiz ki'n ganny fer ziska prezan i montre ki *Air Seychelles* parey i ete la, pa pou soutenab. E det ki *Air Seychelles* i annan i en tro gro risk pou Gouvernman e *tax payers*.

Alors enn bann kondisyon ki *IMF* in met devan se ki Gouvernman pou bezwen pran lapros ki pli efektiv, pou redwir sa bann risk.

Osi *IMF* ek bann lezot partener pa pou donn bann larzan Gouvernman si *Air Seychelles* i kontinyen reste en risk lo Gouvernman. Zot a rapel ki an Zen Gouvernman ti etabli en Komite ki son bi prensipal se pou evalye tou laspe, biznes ek finansyel *Air Seychelles*.

Sa komite pe deza fer sa travay. Pou lemoman sa ki mon kapab dir, se ki tou opsyon i lo lata pour Gouvernman konsidere. E sa travay i ava

ganny *submit* avek *Cabinet of Ministers* an Septanm 2021.

En lot landrwa ki pa soutenab, se nou, se nou pansyon e benefis retret, oubyen sa ki laplipar nou i apel sekirite sosyal. Si nou pou kontinyen lo sa menm laliny, mazorite nou popilasyon ozordi pa pou ganny en pansyon ler zot pran zot retret.

Lo kote benefis retret, oubyen sekirite sosyal, nou bezwen reform aköz nou poursantaz popilasyon ki pe viv pli lontan Bidze Gouvernman pa pou kapab vin soutenab.

Enn bann premye aksyon se nou pou bezwen ogmant laz retret sorti 63an pou vin 65an. Sa logmantasyon dan laz retret i en propozisyon ki'n la depi en bon pe letan.

Be an menm tan nou annan plizyer formil ki nou ankor pe analize, pou permet pran retret pli boner me avek en poursantaz redwir lo pansyon. Lo kote benefis retret ouswa sekirite sosyal, Minister Finans i ankor pe travay lo en kad ki pou permet bann ki mwen fortinen pou benefisyé avek benefis retret.

E bann ki reveni i pli o, e ler zot pran zot retret zot a ganny zis en poursantaz sa benefis. Sa i a permet Gouvernman pou kontinyen

siport bann ki pli bezwen e an menm tan i ava osi permet ki Bidze i vin soutenab.

Mr Speaker la ankor mon anvi, mon bezwen fer tre kler ki i pa form parti sa reform pou koup okenn benefis sosyal ki egziste konmela.

Annefe Gouvernman in donn son komitman pou depans en *minimum* lo bann *Social Programs* pou asire ki bann ki pli vilnerab i ganny kouver.

Mr Speaker i annan ankor plizyer bann mezir ki Minister Finans pou eksplike dan bann zour e semenn ki pe vini.

Avek sa mon ti a kontan lans en lapel avek tou Seselwa, ki i enportan ki zot pran zot vaksen kont *COVID-19*. Nou lekonomi ek sityasyon finansyer nou pei pou selman kapab refer ler nou tou, nou fer nou par pou redwir to lenfeksyon sa viris dan pei.

Parey Minister Lasante in fer resorti to lenfeksyon i ankor tro o. Ki fer ki nou pei pe ganny mete lo bann Lalis Rouz par bann pei ki zot nou bann marse tradisyonnel touris.

Nou pti pei Sesel pa kapab *afford* pou ganny mete lo sa bann lalis. Alors tou Seselwa, silvouple vin pran zot vaksen ki pou ed nou pei sorti pli vit dan

sa kriz ekonomik e finansyel ki i ladan.

Mr Speaker mon osi fer en lapel avek bann Dirizan dan pei pou siport sa program ki nou pe al ladan. Ozordi i pa ler pou fer politik. Eleksyon pou an 2025 pou annan letan pou fer politik. Ozordi Sesel i bezwen tou son zanfan pou ed li, sa reform pou enpakte lo nou tou.

Lo lot kote si nou pa fer pa fer li i pou osi enpakte ankor plis lo nou tou. In napa en letan dan nou listwar ki'n ensisit plis linite Nasyonal ki ozordi. Se fritir nou pei e nou zanfan ki nou bezwen fer sir ki nou pei i sirviv sa kriz ki nou pe, ki'n tonm ladan.

Sa desizyon ki nou pran ozordi pou determinen ki kalite Sesel nou pou vwar demen.

Si nou pa pran aksyon la , nou pey lakonsekans demen. Pa zis nou me nou zanfan. Savedir i tonm lo nou sa zenerasyon ozordi pou fer sa ki bezwen ganny fer pour ki nou annan en meyer lavenir. Nou bezwen komans krwar dan fitir Sesel, sakrifis ki nou fer ozordi son rezilta nou pep pou vwar dan fitir.

Seselwa nou konsyan ki ankor enn fwa ou pe ganny demande pou fer sakrifis. Nou rekonnet e apresye sa zefor ki ou, ou fer toultan. Mon oule asir

ou ki sa Gouvernman pa ti pou'n zanmen vin demann avek ou pou fer ankor sakrifis si nou sityasyon pa ti kritik.

Sa Gouvernman in toultan met, promet ou ki i pou toultan vin koz laverite. Sanmenm sa ki mon pe dir avek ou, ki semen ki nou pe al pran e ki e ki enn ki pou dir e difisil, me nou napa swa. Nou'n vwar nou dan en sityasyon ki zanmen nou'n vwar dan nou listwar.

Alor mon fer lapel avek tou Seselwa annou pa fel nou pei Sesel, e son zenerasyon ki pou vini demen. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Minis. Mon ti a kontan de klarifikasyon avan nou prosede. Premye Minis dan ou *email* ki ou ti anvoye ou ti dir pou annan en prezantasyon.

Eski pou annan en prezantasyon ekstra apard sa ki ou'n dir la? Sa i mon premye kestyon zis tenir sa en pti moman.

Mon dezyenm kestyon i pou Onorab Georges *LGB*, eski ou pe anvizaze ki ou bann Manm pou annan kestyon ki pou enplik lezot zofisye e pour sa eski nou bezwen pas dan Staz Komite e aki pwen?

Nou a les Minis dir nou lo prezantasyon avan e apre Onorab Georges ou a dir nou. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Wi pou annan en prezantasyon ki pou ganny fer SS Payet avek Gouverner Labank Santral.

MR SPEAKER

Tre byen sa i ede. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Wi Mr Speaker mon krwar ki i ava, i ava bon pou prevwar ki lezot Manm *panel* i kapab reponn okenn kestyon ki sorti dan lasal.

MR SPEAKER

Tre byen. Dan sa ka nou a pas dan Staz Komite a se pwen. Koumsa nou a kapab lib pou pran, okenn.

Silvouple zis bann ki anvi entervenir tenir lanmenm nou a pran, nou a fer prezantasyon avan e apre zot a kapab lev lanmen pou bann lentervansyon. SS Payet si ou'n pare nou pe atann.

SS PATRICK PAYET

Mersi Mr Chair. Bonn apre midi tou Manm Onorab e tou dimoun ki a lekout. Mr Chair

nou annan en, en prezantasyon ki mon pou komanse avek bann bout ki konsern Bidze Gouvernman e apre Gouverner i a pran bann bout pou Polisi Moniter. *So next slide.*

Mr Chair zis pou mansyonnen ki aköz nou bezwen en reform makroekonomik e nou pe demann sipor avek *IMF*?

Premyerman i annan 4 rezon letan nou'n evalye aköz nou bezwen sa sipor avek *IMF*. Parey Minis in mansyonnen ki nou *debt to GDP ratio currently* i pa soutenab, e si nou kontinyen zis pou pret larzan e *run* en *budget deficit*, nou pou vwar ki i pou vin pli pa soutenab.

So diskisyon ki nou'n fer avek *IMF*, avek bann lezot *partner* i annan bann larzan adisyonnèl ki nou pou mansyonnen pli tar dan prezantasyon. Ki zot pou ed nou siport nou program, e pou finans program Gouvernman.

E par egzanp sa lannen nou annan apepre \$210milyon. Letan nou regarde *domestically*, domestik nou pa kapab pran tou sa larzan. Nou bezwen kapab pran li an deor.

An menm tan parey zot konnen tou le lannen, de fwa par lannen Sesel i fer son *sovereign rating*. E letan ou annan en reform ki annan sipor

IMF i donn en pe kredibilite sa *sovereign rating* aköz *IMF* i donn son *independent assessment* lo ekonomik pei. E zot servi sa zot osi letan zot pe fer zot *assessment*.

E an menm tan parey nou konnen ki bann *FDI*, bann investiser ki vin Sesel zot osi zot servi en pe par egzanp sa bann *sovereign rating* ki ganny fer.

So pou donn plis en pe konfidans bann *investors*. E parey ou konnen si *investors* pa vini osi, menm si ou annan progredan lekonomi, i afekte en pe krwasans dan lekonomi e sa i annan en direk lo sekte lanplwa.

E nou, nou pe fer sir ki avek sa program ki nou kapab kree sitan lanplwa ki pou ed bann zenn dan lefitir ki pe fini zot letid e osi bann ki anvi kekfwa annan sanzman dan bann, zot bann *job*.

E an menm tan osi dan bann e *sovereign rating* ki kapab afekte Seselwa ki anvi pran *loan*. Pa zis Sesel me eksteryer, *external of Seychelles*.

Aküz zot to lentere i kapab ganny afekte dapre nou *rating* ki nou'n gannyen. E sa *at the end of the day* i kapab afekte zot kou ki zot donn sa servis e afekte sitwayen Seselwa ouswa

bann viziter. E letan i afekte bann viziter se *competitiveness* Sesel ki ganny afekte.

Next slide. Lobzektif sa program li menm i pou en 28 mwan. I en *extended fund facility* ki avek sipor, bann *policy* Gouvernman ki nou pe met devan.

Premyerman i pou sir ki *at least* Sesel i annan en *recovery, growth* ki nou anvi fer apre sa pandemik. Parey zot konnen ki Sesel nou'n reouver pei e nou pe vwar ki, *growth* ki nou ti *forecast* letan nou ti pe fer Bidze ti apepre 2 poursan pou 2021.

Me sa in ganny revize pou *almost* 6poursan pour lannen 2021. En lot konponan se pour nou fer sir ki nou pe prezerv stabilite makroekonomik, e pou nou fer sir ki *at least over the Long term, Medium term* nou annan *growth inclusive*.

Bann Polisi parey Minis in dir, nou bezwen fer sir ki *at least* i annan konsolidasyon dan fiskal. Parey zot konnen lannen pase depans Gouvernman nou ti bezwen pret larzan, me a mwayen term pandan sa *next 2years* nou pou vwar vre nou pou *still run* en *budget deficit*.

Me selman an mwayen term nou anvi vwar *budget*, en Bidze sirplis. Dan balans primer e dan *overall* balans.

Akoz sa? Sa i pou ed nou pou nou kapab met nou det pou fer li vin pli soutenab e pour redwir risk lo kote son soutenabilite.

Sirtou aköz lannen pase sa, kantite larzan ki nou ti servi lo kote depans. I pou annan bann striktir reform Minis in anons en pe e nou pou mansyonn en pe. E sa i pou ede osi pou ed sekter prive kapab grosi.

Parey zot konnen ki nou bezwen sekter pou prive pou zot annan sa krwasans e ed pei pou annan plis krwasans *over the Medium term*.

(Next slide.) So parey Minis in dir, premye ki bann lenpak ki nou kapab dir lo kote Gouvernman letan nou regard nou sityasyon fiskal avek sa program, avek sipor *IMF*.

Premye se limitasyon dan *spending*. Mon konnen dan tou Minister e menm kekfwa Lasanble osi, i annan demann ki nou gannyen lo kote bann sekter pou met plis larzan. Se nou pou annan en pe limitasyon ki kalite depans ki nou kapab depanse.

So Gouvernman i bezwen annan en balans ki i bezwen prioritez son bann depans. Par egzantp si nou vwar ki i annan 5 proze, ki nou annan demann pou fer. Me selman depans larzan ki nou annan nou annan

zis pou 2 proze. Gouvernman i bezwen regarde lekel sa 2 proze ki pou annan priyoritiz *over* kanmarad.

So i bann desizyon mon konnen ki pa pou fasil, me selman nou pou bezwen fer li pou nou kapab protez balans primer dan Bidze.

En keksoz ki nou pou travay avek bann Minister se disiplin fiskal. Zot bezwen depans dapre alokasyon Bidze ki zot in gannyen. Mon konnen souvandfwa i annan bann Minister kekfwa ki depans an deor, ki nou bezwen *come back* dan *supplementary review* pour nou demann larzan adisyonnèl.

Me selman avek en program nou bezwen annan sa disiplin fiskal. Akoz tou le lannen osi, nou pou annan en *set* ki kantite larzan nou kapab *borrow* dan *market*, menm *domestic* e menm *external*.

Taler nou pou pas en pe kekfwa lo bann *debt forecast* ki nou'n fer. So pou nou kapab ariv lo sa *debt* soutenabilite nou det, nou bezwen fer sir ki nou annan konsolidasyon dan nou balans Bidze.

Nou pou annan bann reform ki Minis in mansyonnen, so kominikasyon pou kle dan diferan letap sa bann reform. Nou bezwen kapab koz avek popilasyon, avek Lasanble

Nasyonal e osi avek bann lezot partener.

I pa pou fasil, me selman nou bezwen ganny tou dimoun *onboard* dan sa *process* ki nou pou ladan. En keksoz ki parey Minis ti anonse dan Bidze nou transformasyon dan lekonomi, bann lezot sektor ki kapab ede apard ki *tourism*.

Bann lezot proze ki nou pou kapab met lanfaz pou kapab, met bann striktir pou kapab ed bann lezot sektor pou devlope. Sirtou pou minimiz lenpak si i ariv okenn kriz ankor *COVID-19* pa ankor fini, sa pandemik.

Me si demen i ariv en lot kriz ki mannyer nou minimiz lenpak lo lekonomi. So tousala nou bezwen travay pou transform lekonomi Sesel avek bann lezot sektor.

En lot konponan se koleksyon reveni;- parey zot konnen letan ou reget balans primer ou annan reveni ki ou kolekte apre ou annan depans ki ou fer.

So menm si ou pe kontrol ou depans ou bezwen annan fason ki ou vwar bann *linkages* ki egziste ozordi dan koleksyon *tax* pou minimiz sa bann *linkages*. E nou pe travay konzwentman e letan ou regard sa, program. Nou pou met lanfaz lo bann lenfrastriktir pou

siport *SRC* spesyalman lo *modernization of zot IT*, pou fer sir ki *at least* zot annan tou sa bann resours zot bezwen pou zot kolekte *tax* kot i nesese.

Avek sa reform osi nou pou annan bokou Lezislasyon ki pou vin devan Lasanble e sa nou bezwen travay konzwentman avek *Attorney Zeneral*, Prokirer Zeneral lofis. Lofis Prokirer Zeneral e osi avek *Bills Committee*.

Mon konnen i pou annan bokou presyon lo *Bills Committee* pou fer sir sa bann *time frame* ki nou mete. Me nou pou bezwen travay lo en *legislative calendar* avek zot pou fer sir ki zot konnen kwa ki pe vini 2021, 2022 ek 2023.

So i en program vreman *extensive*, me selman nou bezwen travay konzwentman avek *the House*.

(*Next slide*) Letan ou regard en pe lo krwasans lekonomi li menm, nou pou. Nou vwar ki 2020 nou ti annan en kontraksyon 12.9 pousan. Me letan nou'n fer *forecast Medium term*, nou vwar i annan *growth* dan lekonomi.

Nou, parey mon'n dir oparavan ki letan nou ti pe fer *forecast* Bidze 2021, nou ti pe *forecast* en krwasans apepre 2 pousan, me avek *tourism* ki'n *pick-up*, pandan dezyenm kar

sa lannen nou'n vwar ki nou'n ogmant sa *growth* sorti 2pousan pou ariv 6.9pousan.

E dan *Medium term* nou vwar sa *growth* i kontinyen, konpare avek 2020 kot nou'n, kot nou ti ete.

(*Next slide.*) Lo kote nou *fiscal balans forecast* ki nou pe, fer. Balans primer nou ti annan en *deficit* 16.3pousan 2020. Nou pou annan en revizyon dan Bidze 2021 olye 11pousan ki nou ti'n *forecast* dan nou Bidze orizinal, nou'n reviz li pou ariv apepre 9.7 pousan *deficit*. I *still* en *deficit* me sa in ganny redwir.

2022 nou ekspekte sa *deficit* pou redwir sorti 9.7 2021 to 5 pousan. E apre en *small deficit* 2023, me komansman 2024 nou ekspekte ki nou pou annan en balans primer sirplis.

Dan nou *Overall balance*. E sa *Overall balance* in letan ou'n tir reveni, depans e bann lentera ki ou peye. Lannen pase nou ti annan nou 19.5 pousan *deficit* e nou ekspekte sa *deficit* i redwir mwayen term. Ki 2025 ki nou pou annan en *overall balance* pozitiv.

Lo kote det Gouvernman son stok. Parey Minis in dir, 2019 nou *stock* ti 62pousan *GDP*. Me sa ti ogmante 2020 pou ariv 100.8 pousan *GDP* e nou ekspekte avek balans primer *deficit* ki nou pou redwir

over the Medium term, sa i pou ede pou nou redwir nou det mwayen term ki pou *below* 70poursan par 2026.

So nou ekspekte ki nou det i ariv 64.5 poursan a 2026. Mon konnen i pa pou en louvraz fasil me sa i pou ganny revize an. Toultan, tou le lannen e tou le kar, letan nou pe *report back* lo nou bann makroekonomik *variables* ki nou'n fer *forecast* lo la.

(*Next slide*) Sa *slide* nou'n anvi montre ki letan nou ti komans Reform Ekonomik 2008, nou pou vwar ki letan ou konpar avek 2020 i pli pir ki nou ti ladan. Si ou regard 2008 nou ti annan en *over*, en balans primer ki ti *below* 5poursan, me selman letan ou regard 2020 sa ti vreman *significant almost* 16 poursan.

So i montre ou ki problenm nou ti ladan 2020 konpare avek 2008.

Sa kouler nwanr i lo kote balans primer, so i zis reveni ti depans. Me *the blue color* i *the overall balance*. Sa letan ou'n tir *everything*. Me selman letan ou regard sa, sa *corner* kot i ete, 2020 sa *V*, ou pou vwar la i sa 2020 ki nou ti dan problenm ki nou Bidze Gouvernman kote i ti ete.

Me selman ou vwar ki komansman 2020 *going*

forward, nou'n fer ogmantasyon ki pou *back* parey ti ete so i pou annan en *upward trend* ki nou ekspekte ki sa i pou, sa bann *deficit* pou ganny redwir.

(*Next slide*) Letan nou koz lo det pei, parey zot vwar 2008 nou det ti *almost* 175poursan GDP. Konpare avek 2020 ki'n ariv apepre 100poursan. Me selman letan ou regard 2008, ou pou vwar ki mazorite ti dan *external dept*.

Me tandis ki 2020 ti annan en balans *between external* avek *domestic*, menm si i o me selman ti annan en balans akoz nou ti ganny lasistans. Me ou ti vwar ki nou ti dan en *path* pou nou redwir nou *external debt* konpare kot nou ti ete an 2008.

Me letan ou regard *the path over* mwayen term, sa i pou ganny redwir, ki nou ekspektasyon se pour anba 70poursan letan nou ariv 2026.

(*Next slide*) Sa *slide* pe montre ou ki kantite larzan ki nou bann partener pa asiste nou pandan sa prosen 3an. E si nou pa ganny sa bann larzan, lanmenm la ki afekte, nou bezwen al pret larzan *domestically*.

E domestik, nou'n fini nou'n pran *almost* 1.3bilyon komansman sa *bond* ki nou ti

mete. Me si nou al pret ankor larzan lanmenm la ki ou pou tir bokou plis larzan avek labank. E zot osi zot pa pou kapab ed bann lezot sekter letan pei i komans rekipere.

So i enportan ki nou ganny sa bann larzan, me avek sa program sipor *IMF* definitivman ki nou pou gannyen bann lezot lasistans. Par egzanp ozordi mon konnen *African Development Bank* in fek aprouv *loan* avek Sesel ki en lavalè \$20milyon.

Nou annan diskisyon ki nou pe ganny fer avek Labank Mondyal. E osi bann lezot *bilateral budget support*.

Me avek *IMF* li menm, nou ekspekte sa lannen zot pou donn nou \$69.4milyon, zis pou lannen 2021, ki pou siport nou lo kote finansman nou *external finance requirement* ki nou bezwen.

E sa larzan i pou vin lo an de porsyon. I pou vin letan, letan nou program i ganny aprouve *at the Board of IMF* si nou *meet* bann target Zilyet. E apre letan zot fer evalyasyon pou nou bann target ki nou'n agree avek zot, pou mwan Septanm.

E lanmenm la ki letan zot fer zot revi, Desanm zot anmenn sa lezot sipor ki fer en total pou 2021. E nou'n

demann plis sipor sa lannen akoz nou vwar ki Bidze nou *deficit* fiskal i pli gro konpare avek bann lezot lannen mwayen term.

(Next slide) Sa *slide* nou anvi montre zot ki nou *estimate* pou *tax* reveni, ki nou ekspekte mwayen term e parey zot vwar i annan en laliny ki nou'n mete ki nou pe montre zot 2019. E konpare kote nou pe kolekte *over* dan mwayen term.

Nou annan en azisteman pou fer akoz nou ekspekte par milye 2022 a lafen 2022 komansman 2023 nou'n ariv lo estimasyon *level* 2019 ki nou ekspekte.

E dan nou bann *assessment* ki nou'n fer, nou'n fer en *assessment* osi pou bann *worst case scenario*. Si i arive i annan lenpak sa pandemik, i kontinyen prolonz e ki lenpak i annan lo nou koleksyon *tax*. So nou'n fer bann lezot *scenario* pou fer sir ki *at least* nou minimiz nou bann risk dan mwayen term.

(Next slide) En lot konponan ki nou'n anonse yer konzwentman avek Labank Santral, nou'n revwar en pe nou stratezi pou nou reget en pe, regard en pe nou *domestic financing*.

E stratezi ki nou'n fer se nou'n, nou'n anons *the Liability*

Management Operation ki ozordi in komanse. Nou'n komans ganny bann *investors* ki anvi partisipe.

E avek sa loperasyon ki nou'n anonse, se pour nou minimiz en pe *refinancing risk*. Ki nou pe *mean* par sa? Se ou annan bokou bann *Treasury Bills* e bann *Treasury Bills usually* i matir. I annan son *maturity 80, 91 days, 182 ek 365days*.

E ki nou'n vwar la se avek ekspektasyon ki letan nou annan en *budget deficit* nou bezwen pret plis larzan, e an menm tan ou pe pret larzan pou ou fer aköz pou laspe Bidze ki ou pe *run* en *deficit*.

E an menm tan ou bezwen larzan pou ou kapab rann ou bann *Treasury Bill* letan i matir, i *mature*.

So pou nou kapab minimiz en pe sa bann risk ki kapab arive letan nou pe rann larzan, so propozisyon ki nou'n mete devan ki nou ekspekte le 14 nou, nou *close*. Lendikasyon se *at least* nou pran sa, *convert* sa bann *Treasury Bill into long term Treasury Bond* so pou 3an, 5an a 7an.

Nou pe fer li konzwentman aköz parey zot konnen ki Labank Santral i nou larzan, *agent* ki *administer* tou nou

bann *domestic loan*, det ki nou annan.

E ladan dan *next slide*. Nou pe ekspekte pou pran apepre 1.5bilyon, i pa nouvo larzan. I larzan ki egziste ozordi dan *Treasury Bill*, me nou pou esanz sa bann *Treasury Bills* pou nou *convert* li *into Treasury Bond*.

So labank zot, zot pou *bid competitively*, me selman lezot dimoun endividyel i kapab partisip dan sa marse, me selman zot, zot pou baz lo en laspe *non-competitive*.

E nou ekspekte apepre 1.5bilyon pou *nou convert the Treasury Bill into Treasury Bond*.

E sa i pou bann, tou bann *Treasury Bill* ki dan marse ki eksepte matir apre le 31 Zilyet 2021. E nou'n servi marse *Treasury Bill* semenn pase, Vandredi pase le 2 Zilyet, pou nou kapab *price*, pri ki nou ekspekte pou sa *Treasury Bond*.

(*Next slide*) Lo kote *Treasury Bill stock* ki nou annan *actually* la i apepre 4.8bilyon. E ladan 78poursan i kot bann Labank Komersyal ouswa *Credit Union*. 78poursan e 22 poursan i sorti kot ou bann lezot *non-banking*.

E dan sa ekspektasyon nou annan nou apepre 7poursan nou striktir i

7poursan, *91days*. Pour sa 92, 182 zour i 30poursan e 365zour i apepre 63poursan. So nou pe met konsantrasyon lo sa 182 zour avek 365 zour.

So estimasyon *hopefully* letan nou'n konplet sa *exercise by* Zedi prosen letan nou konplete. Nou pou *estimate*, pou nou *convert* sa bann *Treasury Bill, into Treasury Bond almost 1.5billion*.

E nou pou kontinyen al dan marse, pa aköz nou pe fer sa *Liability Management* Loperasyon, ki nou pou arete al dan marse. Nou ekspekte pou nou retourn dan marse *Treasury Bill* letan sa tranzaksyon i konplete.

(*Next slide*) Bann *Key Policies* parey Minis in anonse, premye nou annan soutenabilite nou det. Parey mon'n dir ki nou *forecast* se pou fer li vin *below 70poursan* an 2026.

Nou bezwen travay pou sa arive. Avek tou nou bann makroekonomik *forecast* ki nou'n fer. Dezyenm i limitasyon ki nou pou annan dan transfer pou nou bann *State-Owned Enterprise*. Nou bezwen travay avek zot pou zot fer, vin pli efikas. Aköz larzan, Bidze finansman ki nou pou annan pou minimiz konpare avek sa ki nou ti annan oparavan.

So nou bezwen travay konzwentman avek nou bann *State-Owned Enterprise*. E ladan parey Minis in mansyonnen pli gran risk se *Air Seychelles*. Letan ou regarde 5 a 6 poursan *GDP*, letan nou regarde sa risk i apepre R1.2bilyon.

E Bidze pa pe kapab soutenir si sa i arive lo kote *Air Seychelles*. E en lot eleman se lanvironnman biznes pou fer biznes. Nou bezwen travay konzwentman avek bann lezot Minister pou nou fer sir ki *at least* i annan en *improvement* ki *for ease of doing business* nou *improve* dan sa konteks.

En lot reform se konsolidasyon lo depans Gouvernman. E premye ladan se parey Minis in dir *the Public Administration Reform*. Dan, letan ou regarde *currently* nou *wages to ek saler to GDP ratio* i apepre 12.6poursan *GDP*.

E mwayen term nou'n *forecast* ki i pou reste 11poursan *GDP*. So i apepre nou pou *maintain* sa 3bilyon alokasyon ki nou'n fer.

Me selman sa i pa pou *allow* Gouvernman kekfwa bann lespas adisyonnèl pou nou donn kekfwa larzan ogmantasyon saler bann nouvo *Scheme of Service*, ouswa pou nou fer rekritman adisyonnèl.

So bann travay parey Minis in dir ki nou bezwen travay konzwentman dan sa *Public Administration Reform*. E propozisyon pou nou konplet sa legzersis travay konzwentman avek bann konsiltan dan Labank Mondyal.

An Septanm 2022, pou nou letan nou pe finaliz Bidze 2023 pou nou kapab annan plis *definite*, ki nou pe al fer. E letan nou'n fer tou nou bann *assessment*, lo kote tou bann *entities* ki egziste.

Nou konnen i annan ki nou'n komanse sa lannen. Pou nou vwar en pe bann *synergy* ki nou ki nou kapab vwar dan bann antite Gouvernman.

Me sa i en aksyon ki nou bezwen kontinyen travay e konplet sa legzersis par Septanm 2022.

Dezyenm parey zot konnen dan depans dan Sekter Ledikasyon avek lasante, zot bann gro, gro *expenditure*. Me nou anvi fer en legzersis pou nou vwar fer en *Public Expenditure Revue* lo sa de Minister. Pou vwar plis en pe efikasite. Akoz definitivman tou le lannen sa de Minister pou kontinyen demann nou larzan adisyonnèl.

Me eski lafason zot pe depans larzan i annan plis *improvement* ki nou kapab

vwar? So sa i en legzersis ki nou bezwen travay avek sa de Minister, pou nou fer sir ki i annan en *Public Expenditure Revue* ki arive, pour nou vwar osi ki bann depans ki nou kapab met dan bann lezot *areas* dan sa de Minister. Servi depans alokasyon ki zot in gannyen.

Next one parey Minis in mansyonnen se, *the retirement benefit* soutenabilite. Nou popilasyon ki par lao 65an i apepre 11poursan ozordi. E nou *estimate* baze lo nou popilasyon *estimate* ki apepre dan 10-15an nou pou annan nou 19.5 nou popilasyon pou plis ki 65an.

So nou bezwen fer en legzersis pou nou vwar ki striktir ki nou'n met an plas. Me selman definitivman lo *retirement age*, propozisyon se i pou ogmante i pou vin 65an.

(*Next slide*) En lot konponi se Ladministrasyon Reveni. E premye parey Minis in mansyonnen lo kote VAT. E nou ekspekte konplet sa legzersis *by* Septanm 2022. Pou nou kapab annan en desizyon lo ki bann laspe ki nou pou pran lo kote VAT.

Dezyenm, nou'n komanse bann lanons ki nou'n travay avek sekter prive lo kote *business tax*. Premye i bann,

par egzanp lo *accelerated depreciation* ki nou annan dan bann sekter. Ki *actually* la i apepre 145poursan e propozisyon pou nou redwir li pou ariv 100poursan.

Me enn de sa bann *reform* dan *business tax* ou pa pou vwar son *increase* dan *revenue* otomatikman, akoz kekwfa akoz i annan *carried forward losses* ki bann biznes i annan sirtou dan Sekter *Tourism*.

Me selman nou ekspekte mwayen term pou nou kapab vwar sa sekter pe, pe pey en pe plis dan *business tax*.

E en lot konponan ki nou'n komans diskisyon pou anmenn reform ladan se *Transfer pricing* anba *Business Tax*. E nou ekspekte anmenn Lalwa, lamannman dan Lalwa apre nouvo regilasyon lo la.

The next one i modernizasyon dan *SRC* espesyalman *at Customs* e osi apre lo kote *SRC* li menm. Son bann nouvo *IT* sistenm ki nou ekspekte met an plas. E donn bann kapasite adisyonnèl lo kote *IT solution*.

Mon konnen i annan en, propozisyon ki nou ti'n mete, ki nou anvizaze fer li osi lo kote *retail sector*. Akoz pou lemoman *retail sector* propozisyon ki nou pe met devan, se nou pou fer sir ki *the fiscal monitor* ki zot pou

annan en masin ki kapab *directly link* avek *SRC* direk dan bann laboutik.

So sa i en travay modernizasyon ki nou bezwen travay lo la, pour ki fer sir ki bann *linkages* ki egziste dan sa sekter nou kapab *strengthen* en pe reveni koleksyon.

The next one se *The EU blacklist* avek *OECD*. Nou estimasyon pou nou sorti lo sa *blacklist by October*. I annan bann lezot Lalwa ki nou pe fer final la avek *private sector*. Nou annan diskisyon avek *the private sector* avek *OECD*. *OECD* ki nou ekspekte kapab anvoy sa *supplementary review*.

(*Next slide*) E ki bann kriter, *quantitative* performans ki *IMF* apard ki sa bann reform striktirel ki zot *monitor* nou lo la, lo kote Bidze, zot *assess* nou tou le *quarter*.

Me selman zot fer li en *bi-annual assessment*. E premye *assessment* nou pou ganny evalye lo la, nou bann target ki nou'n *set* pou mwan Zilyet.

Aprè *the next target* i pou Septanm 2021, apre i pou komans Desanm avek Mars lannen prosenn.

So premye ki zot, diskisyon ki'n fer, lo kote *net domestic financing of Government* e sa *net domestic* i nouvo det ki nou pou pran *less*

repeyman domestik. Akoz sa? *IMF* diskisyon avek zot, zot in vwar ki si Gouvernman i fer en *deficit*, i pou pret plis larzan dan *domestic market*.

So sanmenm sa, ki nou'n diskite pou nou kapab annan en *target* tou le lannen. Apre nou kas sa *target on a quarterly basis* pou fer sir ki sa *target* ki nou'n *set* i dapre estimasyon ki nou'n mete dan Bidze.

Dezyenm i dapre nou balans primer, sa i en eleman ki dan tou program ki nou'n fer avek *IMF* in la. Pou nou fer sir ki nou kapab redwir nou det mwayen term.

Trwazyenm ki konsern Labank Santral. *The Net International Reserves* sa i en *target* osi ki ti la oparavan.

Katriyenm i Akimilasyon *external* avek *domesticate arrears*. Sa i en keksoz ki nou bezwen travay konzwentman avek bann Minister akoz mon konnen menm Manm Lasanble Nasyonal in *raise*, lo kote bann *capital* proze. Ki ou vwar bann Minister i tarde pey bann kontrakter ouswa bann *service provider* letan i donn zot sa servis.

Me avek Reform Makroekonomik. Nou ekspekte annan zis 30 zour ki nou kapab annan *arrears*. So nou pou annan nou, en de baz 30zour

pou nou kapab pey *any service provider* ki donn nou servis pandan en dirasyon 30 zour.

So nou bezwen travay konzwentman avek bann Minister e met bann striktir an plas pou nou kapab *monitor* sa, si napa *arrears* ki pe arive.

Nou pa anvi bann Minister i ale i pran en servis me selman zot napa sa larzan ki'n ganny mete dan Bidze akoz *at the end of the day* lanmenm la ki i pou fer Gouvernman *run* en *budget deficit* pa dapre sa *forecast* ki ou'n met devan.

Next one i *Government domestic* avek *external debt*. Nou'n agree avek zot ki *at least* on an *annual basis* ki kantite det ki nou pou kapab pran *external*.

E lanmenm la ki nou bezwen priyoritiz nou bann proze, pou nou vwar lekel bann *additional*, bann det adisyonnèl ki nou pou pran *external*. E sa nou apel li parey en *debt ceiling* tou le lannen.

So mon konnen annandler nou ganny bokou presyon pou pran bann nouvo det. Me i pou bezwen dapre sa *framework* e dapre sa limit ki nou'n mete.

En lot konponan ki nou'n entrodwir e diskite avek *IMF*, so lo kote *social expenditure*. Si arive demen ki mete reveni pe fer sitan mal, pa dapre nou

bann estimasyon nou pou bezwen koup plis depans, pou nou kapab ariv lo sa *primary balance* ki nou'n agree.

Me lo sa kote *Priority social expenditure* nou pa pou kapab, pou annan en *floor* ki nou pa pou kapab koup zot *below*. E ladan nou ekspekte pou annan lasante, ledikasyon, *Social Programme of Central Government*, apre bann benefis kot *ASP*.

So nou'n met en *floor* pou nou kapab protez sa bann sekter, pou nou fer sir ki Gouvernman pa koup depans sa bann sekter letan i pa pe ganny reveni.

So i en diskisyon ki nou'n gannyen avek *IMF* pou nou met en *floor* dan sa bann *priority* sekter. Mersi e mon a pas laparol avek Gouverner Labank Santral.

MR SPEAKER

Mersi *SS. Governor*.

THE GOVERNOR OF CENTRAL BANK CAROLINE ABEL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi e bonn apre midi tou bann Manm Lasanble e manm piblik ki pe swiv nou. En nenport program ekonomik kot i annan bann reform mazer. En Labank Santral osi i la obor

Gouvernman pou fer sir ki sityasyon makro ekonomik i reste stab.

Ki i annan en lankadremman Polisi Monneter ki a zour avek larealite ekonomik. E pou nou Labank Santral sa i pa en leksepsyon dan sa realite ki nou war nou ladan. E aktyelman tou bann keksoz ki i annan pou nou fer dan sa bann lannen ki pe vini, ti deza lo nou plan.

So napa naryen nouvo ki nou'n war nou nou'n bezwen pe met an plis ki nou plan travay pou sa prosen mwayen term. E parey zot konnen depi ler pandemik *COVID-19* in komanse lannen pase, nou ti'n deza met bann serten Polisi an plas serten lo en baz eksepsyonnel. Parey tou lezot Labank Santral dan lemonn. Sirtou ki tous sekter prive.

E Semenn pase nou ti anons sanzman dan nou lankadremman Polisi Monneter ki in pran lefe le 01 Zilyet. E sa pou pran kont poudir lankadremman lentere dan pei i bezwen reflekte larealite ekonomik. E sa sanzman pou anmenn rediksyon dan to lentere zeneral ki pou met lanfaz pou ed sekter prive e osi sekter Gouvernman ler zot bezwen pret larzan.

E en lot manda ki Labank Santral i annan, se fer sir ki fonksyonman marse deviz i mars byen. E ler i annan sityasyon kot nou war i bezwen lentervansyon, nou annan sa abilite pou fer li. E parey zot in war lannen pase nou ti bezwen met plis larzan atraver servi rezerv, pou siport pei dan son bann lenportasyon kritik.

E sa lannen ler sityasyon ti vin diferan, kot nou war nou marse pe montre nou en apresyasyon dan nou to lesanz. Nou ti bezwen antre dan sa marse pou ed li aste sirplis, e sa ki ede pou li kapab fonksyonnen.

(Lot *slide* silvouple.) Pou Labank Santral sa ki i enportan, e sirtou dan moman difisil, ki nou annan en lankadremman kot nou met plis lanfaz lo stabilite finansyel. E sa i vedir ki nou sipervizyon e lankadremman regilatwar i ganny ranforsi. E nou'n aprann en kantite leson dan sa pandemi.

E definitivman nou sistenm banker i bezwen reste for. Pou fer sir i kapab fer fas avek bann realite ekonomik dan diferan sironstans. E ki i kontinyen siport lekonomi pou anmenn sa krwasans ki nou pe rode.

E nou Labank Santral nou bezwen fer sir ki nou kapab

analiz bann risk ler sa bann risk i pe ganny obzerve. E ki nou travay lo en pwennvi, ki toultan nou pe get pli devan pou fer sir ki nou antisip bann realite ekonomik ek finansyel. E ki nou azir vitman, pou fer sir ki tou nou lenstitisyon i kapab pe debout lo zot lipye.

E vi ki nou'n met bann mezir eksepsyonnel lannen pase e ki i annan i ankor la, Akoz sityasyon ekonomik i ankor frazil. Nou bezwen kontinyelman swiv de pre ki pe arive avek nou sistenm finansyel. E si i annan serten aksyon ki bezwen ganny pran, i ganny fer vitman.

E avek sa si nou al lo lot *slide* nou pou war ki depi 2016 nou ti etabli en Komite Stabilite Finansyel, akoz nou rekonnèt poudir sa manda i pa asiz zis avek Labank Santral. Menm si Labank Santral i devan dan sa demars.

E nou ti etabli sa Komite atraver en degre prezidansyel, me nou'n war parey dan diferan pei se ki en tel striktir i devret en striktir legal. E nou'n deza komans travay pou annan en lankadremman legal pou sa Komite, e ki pou son rol ki pou pli formel. Ki a fer sir ki bann aksyon sak regilater enkli Gouvernman i ganny byen etabli.

E definitivman nou pou bezwen sipor Lasanble Nasyonal, ler sa kad legal pou ganny anmennen pou diskisyon.

E an plis avek sa nou pou bezwen osi met en kad legal ki pou definir ki mannyer nou azir si i annan nou bann lenstitisyon, ki pa pe kapab war zot pe fonksyonn byen. Menm si an se moman nou annan detruwa mwayen, e i a ase. E nou war avek sa pandemi ki nou bezwen petet *fast track* sa travay ki nou pe fer.

Me definitivman lekspertiz legal i enportan ankor dan sa travay. Me selman nou ti'n deza met en *Policy Paper* devan *Cabinet* ki ti'n deza ganny aprouve. Me nou'n war avek pandemi *COVID-19* i annan ankor nouvo keksoz ki nou bezwen azoute. E sa travay i pou fini an milye lannen prosenn.

E avek sa nou espekte poudir *by Zen 2023*, nou a kapab annan en kad legal ki ava ganny anmenn devan Lasanble.

An plis ki sa nou pe travay avek Gouvernman dan en stratezi pou anmenn plis teknolozi dan tou sa ki nou fer atraver Gouvernman, sektor prive. E nou konnen poudir ladan en bon pe i vedir nou

bezwen fer peyman pou nou bann tranzaksyon.

E servi bann platform teknolozi i sa mwayen ki nou pe pouse, sirtou avek pandemik *COVID-19* kot pe dir nou redwir nou bann depasman, enteraksyon imen. E la kot teknolozi pe vin en konponan kle.

E aktyelman atraver lemond in annan en evolisyon sa tre vitman, e Sesel nou pe pous dan sa direksyon. E definitivman nou kad legal ki egziste ozordi i bezwen ganny amelyore.

An plis ki sa avek sistenm peyman, ki nou le tou dimoun i servi li a longer di tan. Me an menm tan nou stratezi se ki sa bann sistenm nimerik i vin pli bon marse koumsa i ava ankouraz bann dimoun pou servi.

An mezir ki Gouvernman i met son stratezi pou pous plis teknolozi dan delivre servis Gouvernman.

E avek sa nou pe anmenn nou *FinTech strategy*, vedir bann lezot fason servi teknolozi ki pa neseserman ou bezwen en labank. Me en lot fason fer, e sa nou espekte anmenn li devan *Cabinet* ansanm avek Gouvernman par Septanm sa lannen.

Me ler ou pe tou sa travay, ou bezwen fer sir ki toultan nou bezwen mazin konsonmater dan sa prosesis. E la nou pe koz konsonmater ler i pe akse servis finansyel. E ti annan en Lalwa ki detrwa lannen pase nou ti deza koz avek bann Manm Lasanble. Me avek longer di tan nou'n war poudir i annan lezot keksoz, la ki an vi Gouvernman pe anmenn sa *digital agenda*.

Nou pe *fast track* sa ki sa lannen menm nou kapab anmenn sa Lalwa pou konsiderasyon devan Lasanble. Kot i ava anmenn en balans pou konsonmater ler i pe akse bann servis finansyel.

Akoz i enportan ki konsonmater i konn son drwa ek son devwar, me osi ganny rezolisyon ler keksoz in al mal kont li ler i pe servi servis finansyel.

En lot konponan ki nou pe amelyore, se sa sistenm kot bann kredi i tonm dan en *database* atraver bann lenstitisyon finansyel. Parey zot konnen sa nou'n deza diskrit lo la pou amelyor li. E osi pran kont bann komanter ki bann kliyan in pase, so *Cabinet* in deza aprouv sa Polisi.

E la nou dan faz kot nou bezwen prepar sa kad legal e osi sa sistenm nimerik ki pou ranplas sa enn ki deza egziste.

E osi nou konnen avek nouvo Lalwa blansisaz larzan ki ti vin an fors an Out lannen pase, Labank Santral ti ganny en nouvo manda pou li vin en *supervisor* lo *AML-CFT*.

So nou kontinyen ranforsi sa travay, sa manda ki nou'n ganny donner. E avek sa Lalwa Labank Santral li menm i bezwen ganny regete.

E sa i en travay ki'n konmanse. Lalwa ki nou pe travay avek ozordi i date depi 2004. E nou kapab konpran poudir dan tou sa letan en kantite keksoz in arive dan lekonomi.

E avek Labank Santral li menm avek bann nouvo manda ki in gannyan dan sa bann dernyen letan, e ki i pou ganny a lavenir. So nou bezwen fer sir poudir sa Lalwa ki nou pe travay avek i a zour e i kontinyelman amelyor governans sa lenstitisyon.

Pou konklir mon ti a kontan dir poudir reform dan en nenport pei i en keksoz ki normal. I reprezant realite ou pe fer fas dan en lekonomi. E petet dan nou ka, nou'n toultan war nou vin koz lo reform ler keksoz petet i al en pe mal e difisil. Me selman reform i la toultan li.

Par ler petet nou pa'n tann li, i trankil. Me selman i ti pe ganny fer. Me letan nou tann li

petet sa bann reform i paret difisil. Me sa ki enportan se ki tou dimoun i aport son kontribisyon.

Ozordi ler nou vin la devan pou vin eksplik sa bann reform, i en travay ki bann teknisyen in fer. Me finalman i annan en kantite lenstitisyon ki pou bezwen *involve* pou fer sir ki sa reform i en sikse.

So i enportan ki nou, nou pou angaze avek en kantite dimoun pou fer sir poudir nou konpran sa realite sa bann reform. E ki rezilta ekonomik ki nou espekte.

E nou, nou lekspektasyon se ki ler sa bann reform i ganny fer, son rezilta. Menm si nou pa pou war li demen bomaten, me son rezilta i pou pozitiv pou pei.

E dan sityasyon kot ou pe re fer ou lekonomi pou li retourn lo en pozisyon ki pli for dan fitir. Definitivman i pou annan dimoun ki pou tonbe lo sa semen ler nou pe ale.

Me sa ki enportan se ki i annan en lanmen ki ganny donnen pou sa bann ki tonbe. E ler zot releve sa ki pli enportan pou nou se ki demen si i annan en lot divan for ki pase, sa bann dimoun zot pa tonbe.

Akoz nou pou'n fer zot vin for dan sa traze ki nou pe al komanse. E a sa pwen osi mon ti a kontan parey Minis,

remersye bann *staff* Labank Santral ek Minister Finans. E pou zot ki mon ti a kontan dir zot, aprann atraver sa leksperyans.

Akoz menm si nou pe travay lontan, me sa leksperyans ki zot pou gannyen. Zot pou war poudir zot *skill*, zot konesans pou ogmante.

Akoz mwan mon kapab dir zot mon leksperyans 2008, mon ti partisip dan reform 2008. In ed mwan bokou dan sa enn, akoz mon'n kapab asiz avek bann koleg *IMF* pou met nou pozisyon ler ti annan bann realite.

Ki petet zot, zot pa pe neserman konpran. Be nou, nou dan sa pei se nou ki pe al enplimant sa bann reform. So nou bezwen pe kapab dir zot larealite pei.

So lo sa mon ti a kontan remersye zot pou zot latansyon e zot sipor ler bann diferan Lalwa pou ganny anmennen pou diskite. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Minis Hassan, Gouverner Abel e Sekreter Deta Payet pou sa prezantasyon. I annan bokou pou reflexir e zot pou annan bokou kestyon nou

bann Manm. Lo mon par mon apresye zefor ki zot in mete pou balans en lekonomi soutenab, e lekonomi ki reste sen, kont sipor sosyal pou nou zabitan. Sirtou bann ki pli vilnerab e ki dan bezwen.

E osi lenter e konsonmater. Mon war i annan bokou refleksyon ki'n ale dan sa program. Avek sa mon'n pran bann non bann Manm ki'n lev lanmen e les mon a pas lo lalis. Nou pou donn larestan lazournen pou sa size so mon espere ki tou dimoun i a ganny sans fer zot entervansyon.

Mon annan Onorab Esparon, Monthy, Henrie, Adelaide, Zialor, Andre, Arissol Philip, Mondon, Bastienne, Bistoquet, Labonte, Arissol Sandy, Loizeau, Samynadin, Georges, e William. I annan ki monn mete ki pa'n lev zot lanmen *ok*.

Onorab Labrosse, Onorab Woodcock, Onorab Porice e Onorab Hoareau.

Mersi. Bon mon zis pa kapab swiv lord ki zot in lev lanmen aköz mon'n pran tou non ansanm. Mon a komans en pe e mon a sey varye pozisyon ki zot ete dan Lasal. Mon a konmans avek Onorab Esparon.

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis ek *panel*. Mr Speaker eski Minis i kapab konfirm ek Lasanble ki pou sa reform ki in prezant avek nou vin efikas, i neser ki i annan sa stabilite pou ki etranze i vin envesti. E envestiser i ganny konfyans pou envestir dan sa pei.

E sa bann zafer sabotaz e menas sekirite pei, napa plas dan sa reform aköz Lepep Seselwa an antye pou ganny afekte e non pa zis en pti group. Nou tou nou pou pas dan sa problem si pei i tonbe.

Mr Speaker, kekyon. Dan sa *forecast SS*, konbyen, atraver sa reform konbyen letan ou panse ki pei pou kapab redrese pou nou bous sa bann trou ki nou pe fouye ozordi?

E dezyenman Minis, an sa ki konsern *Performance Management Framework*, ki nouvo endikater ki ou Minister pe mazin met an plas pou asire ki ou ganny bann rezilta pozitiv? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Minis ou a komanse e petet SS Payet i a swiv ou.

MINSTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Chair. Mersi Onorab pou ou kekyon. Lo premye komanter *regarding stability*, i

primordyal ki as nou al dan sa reform, nou annan stabilite dan pei. Akoz san stabilite touris pa pou vini. San stabilite investiser pou napa konfidans dan pei.

So i vreman, vreman enportan ki nou annan stabilite. E sa rezon ki mwan mon'n lans en lapel pou linite nasyonal nou fer sa reform. So sa i primordyal.

Lo kote *Performance Management Framework*, *Performance Management Framework* li i la li. Me selman i pa pe ganny enplimante parey i devret gannyen. So ki mannyer i marse? Se ki ou Minister i bezwen annan en stratezi ki *fit in* avek stratezi pei.

E dapre sa stratezi *then* ou ganny en Bidze *ok*? Me *as* bann *staff* dan bann diferan Minister zot bezwen *set* zot, zot *performance target* pou lannen. *Ok*. E baze lo la zot pou ganny *appraise*.

E sa ki pou anmenn prodiktivite aköz ou pou konnen lekel ki pe travay, lekel ki pa pe travay. E sa i ava ankouraz tou dimoun pou performen. So sa ki nou pe met lanfaz lo la. Lot kestyon mon a pas avek SS Payet.

MR SPEAKER

SS Payet.

SS PATRICK PAYET

Thank you Mr Chair. *Thank you* Onorab. Dan nou *forecast* ki nou'n fer definitivman nou'n vwar ki sityasyon 2021 in komans *improve*. Par egzant letan nou ti vin avek Bidze nou ti pe *forecast* nou en krwasans lekonomi apepre 2poursan.

Me letan nou'n re evalye sironstans baze lo espesyalman avek *more arrival* dan *Tourism*, nou'n vwar ki nou'n *estimate* sa nouvo *forecast* pou ariv 6.9. So definitivman nou'n war *improvement* komansman 2021.

Me selman sironstans spesifik aköz nou *debt to GDP ratio* ki *almost* 100. *Actually* 2021 nou *estimate* ki i pou redwir pou ariv 87.7.

Me selman a 2026 nou espekte kekfwa i pou'n stabilize i pou ariv *below 70percent*. Ki la nou krwar ki si demen i ariv en lot kriz dan sa senaryo, nou pou kapab pret larzan.

Me selman osi avek estimasyon ki nou pe fer, nou lekonomi pou'n modernize. Bann lezot sektè pou kapab pli for pou donn lasistans si par egzant pou annan en kriz dan Sektè Touris.

E dan Sektè Touris li menm par egzant *forecast* ki

nou'n fer sa lannen, nou *estimate* ki *arrival* pou *above 2020 level*. Plis estimasyon apepre 35 a 40poursan. Sa *estimate*, me selman pli ale i pou annan sa ogmantasyon *per year*.

E parey nou'n anonse ki nou espekite ki *level of* reveni koleksyon konpare koleksyon ki nou ti pe kolekte 2019, nou *estimate* ki a lafen 2022 nou pou'n kapab ariv sa oter pou ou kolekte menm *tax* reveni ki kapab plis konpare avek 2019.

So definitivman in komanse annan sa ogmantasyon sa lannen. Be selman sirtou lo kote det, nou vwar ki nou pou'n stabilize apartir 2026. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi SS. Onorab Labonte.

HON ANDY LABONTE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek *panel*. Bonn apre midi tou dimoun ki a lekout. Bon Minis eski sa reform i en swa ki nou oblize pran e i en pli meyer swa pou nou pei?

E dezyenm kestyon, mon'n tann petet koz lo bann lobzektif sa program. Be ki bann faktè ki'n fors nou pou pran en tel swa, e eski sa reform

i dan lentere pep Seselwa an antye an zeneral? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Larepons pou sa kestyon Onorab se ki ler nou get realite ekonomik ki nou annan, nou napa en lot swa. Nou napa en lot swa, akoz parey dan prezantasyon in ganny *illustrated* se ki nou det i pa soutenab.

E nou ankor annan en *financing gap*. So, en *financing gap* ki nou pa kapab *close* akoz realite lemond ozordi se ki nou bann sekter ekonomik pa ankor *recover*. E pou nou kapab anmas reveni ki ler lekonomi pe fonksyon 100 poursan.

Savedir baze lo la, nou bezwen annan bann *loan*, sa ki nou apel bann *external loan* pou nou *close* sa *financing gap*. E savedir nou napa en swa.

Me osi nou bezwen, i enportan pou note ki bokou bann reform ki'n ganny met devan se bann reform ki ti *still* pou bezwen ganny fer dan lonterm. *Ok*. Annou get reform lo pansyon. Ladministrasyon avan ti'n anonse poudir ki laz pansyon i bezwen mont 65an.

Lo kote *retirement*. Tousala i bann keksoz ki pa ti pou soutenab dan lonterm. *At the point in time* nou ti pou bezwen pran sa bann desizyon. I bann desizyon ki *bold* me i neser pou soustenabilite lonterm.

So zis pou konklir, wi sa reform i dan *best interest of* Sesel. E i pou *allow* nou dan fitir pou nou kapab progresse ekonomikman e sosyalman. I bezwen ganny fer ozordi, aköz parey mon'n dir si nou pa fer li ozordi son konsekans pou pli grav dan fitir. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Monthy.

HON PHILIP MONTHY

Mersi Mr Speaker. Minis mon kestyon i en pti gin dan menm laliny, 2 pti kestyon. Parey Onorab Labonte. Me selman mon anvi ou eksplike dan en term en pe pli kler pou ki dimoun deor i konpran.

Kestyon i al koumsa. Minis depi 2020 nou pe *run* en *budget* defisit. Setadir nou pe kolekte mwens reveni ki sa ki nou bezwen depanse pou fer pei marse. Dan en Kreol senp pou ki tou nou sitwayen ki pa bann eksper dan Finans i konpran. Dir nou ki lenpak sa ti pou annan lo nou pei e lavi nou pep

si nou pa ti'n reouver nou lekonomi, nou pa ti'n antreprann sa prosesis reform e nou ti'n kontinyen avek en sityasyon *business as usual*?

Dezyenm kestyon, an 2008 ler Sesel ti pe pas an traver reform ekonomik, 45 pousan nou det eksteryer ti ganny efase. Eski pou sa enn reform ki nou pe al antreprann nou pou osi benefisye avek en tel konsesyon? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Wi, ler nou get Bidze defisit 2020, en gran konponan ladan. E mon krwar dan lepase monn deza mansyonnen, i program *FA4JR* in kontribye *significant* pou fer sa defisit. So sa ti apepre R1.2 milyon.

E nou'n *end-up* ek en defisit ki *overall* defisit ki preski 20 pousan nou *GDP*, ki en rikord. E parey nou'n eksplike se desizyon pou reouver pei ti baze lo sa realite pou dir ki si ti napa aktivite ekonomik (1) ki ti pou arive? Se Gouvernman pa ti pou kapab anmas reveni *tax*.

E nou sityasyon defisit ti pou pli *worse*. Annefe ler nou pe get bann *actual numbers*,

forecast ki nou'n fer pou 2021 *against* nou *actual performance* lo kote *tax* nou pe perform pli byen. E sa i *link* direktman akoz nou lekonmi in reouver e aktivite pe arive, e Gouvernman i kolekte *tax*.

Son dezyenm lenpak se lo kote to lesanz. To lesanz ti'n ariv R22 en Dolar, me ler pei in reouver, touris in re antre in annan plis *flows of foreign exchange*. E la ozordi nou war en to lesanz ki apepre R16. Savedir i le *increase flow due to the reopening of* lekonmi, in ede pou fer to lesanz desann. Tousala i bann faktor pozitiv.

E nou osi ki nou'n war son lefe, ler to lesanz in desann nou *debt to GDP* osi in desann sorti 100poursan pou apepre 84poursan.

Akoz en konponan nou det i eksteryer e ler to lesanz i desann son *value debt to GDP* i desann. So tousala i bann faktor pozitiv *link to the reopening of* nou lekonmi.

Lo ou dezyenm kekyon *regarding write-off*. Non, sa enn program napa en eleman *write-off*. Kekfwa mon a eksplike akoz. Se ki an 2008 mazorite nou det ti bann det eksteryer. E *write-off at the time* ti *apply* lo det eksteryer, pa lo det domestik.

Me ozordi sityasyon i diferan. *The significant component of* nou det i det domestik. Savedir *Treasury Bill, Treasury Bond*. E nou nou'n lager en kantite ki napa okenn *write-off* ki ganny fer lo det domestik akoz son lenpak pou negativ lo nou pei.

Akoz la ou pe al fer *write-off* lo det ki bann labank i tenir. E nou bann dimoun nou menm, bann *private investors* Sesel i tenir. E sa ti pou en lenpak negativ, ti kapab fer bann problemm banker. E menm ti pou enpakte dimoun ki'n *save* zot larzan e met dan, investir dan *Treasury Bill e Treasury Bond*. E Gouvernman in fer li en priyorite ki sa pa arive alter nou negosyasyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mersi Minis. Avek sa nou a pran en poz la. I a permet nou *refresh* en pti gin lespri pou nou kapab rebran sa size. Nou a rebran travay 4er.

(BREAK)

MR SPEAKER

Mon donn laparol Onorab Phillip Arissol.

HON PHILLIP ARISSOL

Mersi Mr Chair. Bonn apre midi Minis avek ou delegasyon.

Parey Onorab Labrosse i kontan dir mon byen fyer pou wat 2 zabitan Anse Boileau. Nou Gouverner Labank Santral e osi nou SS Payet.

Minis a 2 repriz ki ou'n dir nou ki nou det i pa lo en nivo soutenab. E dan konteks det *Air Seychelles*, ki mannyer sa i konplik sityasyon zis avek zot det ki zot deza annan? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Wi, sa *issue of det Air Seychelles* in konplik negosyasyon avek *IMF*. Akoz i en det ki ase signifikan. E lagreman ki nou bezwen gannyen se ki Gouvernman pa pou kapab akimil okenn det lo *behalf of Air Seychelles*.

E Gouvernman osi pa pou kapab donn sibvansyon *Air Seychelles* akoz Bidze pa *allow*. So sa i 2 lobzektif kle ki'n ganny etabli dan sa program. Mon repete enn, Gouvernman pa kapab akimil det *on behalf of Air Seychelles*. E Gouvernman pa kapab sibvansyon *Air Seychelles* bouz devan. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Gervais Henrie. E i a swiv par Onorab Loizeau.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Chair. Bonn apre midi tou dimoun. Mr Chair mon premye kestyon. Mon oule ki *panel* i re dir nou dan en fason senp, ki mannyer e akoz nou'n ariv kot nou ete ozordi?

E rezon mon demann sa se parski an 2008, Oktob 2008 Sesel i antre lo en *Micro Economic Reform Program* ki dir pou 5an. Savedir sa programm ti 13an pase.

Letan i ekspire an 2013, Sesel i ganny felisite an traver lemonn koman en Pti Leta Zil, en pei Afriken, e en pei dan kominote Nasyon enternasyonal ki'n fer en *successful economic transition*. Ler sa programm i ekspire an 2013, 8an pase.

Apre an 2014, Sesel i vin premye pei manm *IMF* pou demann sa ki zot ti apel en *Policy Coordination Instrument* pou konsolid son stabilizasyon makroekonomik. Sa programm i ale ziska 2017 pou 3an setadir 4an pase.

E apre an 2017 nou konnen nou ti annan en nouvo ladministrasyon avek en nouvo Prezidan. E nou ti annan nou 2 Minis Finans ki'n vini, Dr

Larose depi novanm 2016 ziska Avril 2018. E Minis Maurice Loustau-Lalanne depi Avril 2018 ziska Oktob 2020.

So letan mon get keksoz pou mwan i komans *go south* apartir 2017. So kwa ki'n al mal e ki mannyer nou'n fer pou ariv la dan 13an apre en *successful economic transition*? Sa i mon premye kestyon.

Dezyenman mon ti ava kontan demann Minis, si i pe fer en seri rankont avek tou bann partner konsernen? Par egzanp Lopozisyon, pou zot kapab osi donn en sipor dan sa moman difisil ki nou pou bezwen traverse ansanm.

Akoz enn bann sikse reform 2008 sete aköz ti annan en lopozisyon sa letan, parti SNP ki ti annan 11 Manm dan Lasanble Nasyonal.

Ki *IMF* li menm in dir ti remarkab ki mannyer i ti korpere avek Gouvernman an 2008 e siport son program. E alor mon ti ava kontan pou donn nou en pe ou kontrandi lo sa sityasyon sa lannen eski i pou parey? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Mon a

konmans avek ou dernyen kestyon avan mon a bouz lo bann kestyon ki ou'n demande. Lo kote rankont, wi nou pe fer bann *stakeholder engagement* avek bokou bann diferan sekter, sekter prive, sekter *non-governmental*. So diferan konsiltasyon pe arive.

Nou annan en *proper communication plan* pou nou edik dimoun ki sa reform pe anmennen. Ki mannyer i afekte zot e ki nou, nou espekte. So sa i en keksoz ki nou pe komanse demen menm. *Ok?*

E ladan osi nou ti'n *include* rankont avek *Leader* Lopozisyon, me pou lemoman i pa'n donn nou en *response* pozitiv pou li *attend* sa *meeting* ek nou.

E la ankor kekfwa mon ti a lans e lapel, parey mon'n fer pli boner ki nou bezwen Linite Nasyonal. E nou, nou ti a kontan ganny sipor parti lopozisyon po nou fer sa reform ki pou benefisye antye Sesel.

Lo kote ou dezyenm kestyon mon ava adres li, aköz mon krwar i plis en pwennvi ki ou'n demann mwan. E mon ti a osi kekfwa envit Gouverner osi pou konmante. Vi ki i ti form par dan reform 2008 *onwards*.

Mon lopinyon se ki ki'n arive, se ki 2008 nou'n komans reform avek en kantite disiplin

ok? So nou'n committed e nou'n bouz devan. Me over time kekfwa ki'n arive se ki nou'n perdi en pe sa disiplin fiskal.

E ou'n war kot bann *fiscal surplus* in komans redwir. E kekfwa *complacency* in *set in* e nou'n bliye sa komitman ki ti egziste 2008 pou nou fer sa bann reform.

E reform osi 2008 i annan en bout lo kote son bout makro ekonomik ki'n ganny fer byen. E kekfwa bout ki'n ganny neglize se son bann bout striktirel. Bann reform striktire. E normalman bann reform striktirel i bann ki en pe pli *sensitive* pou fer. E kekfwa in napa sa komitman pou fer sa bann reform ase sansib.

E ozordi n ou war nou dan sa pozisyon kot nou bezwen fer li, akoz sa ki pou anmenn sa soustenabilite lonterm. Sa i mon pwennvi ki'n arive *from 2008 to 2021*. Kekfwa mon a pas laparol avek Gouverner ki a donn son pwennvi.

MR SPEAKER

Wi Governor.

THE GOVERNOR OF CENTRAL BANK CAROLINE ABEL

Mersi Mr Speaker. E mersi Onorab pou sa lobzervasyon. Mwan ler mon get sa traze depi

2008. Ou konnen ler ou komans lo en baz difisil, ou konnen poudir ou bezwen sorti dan sa realite difisil. So sa zefor i la.

Me ou konnen anmezir nou ti pe ale, definitivman ti annan bann eleman striktirel ki bezwen ganny fer. E bann keksoz striktirel i tous dimoun direk. E ler ou bezwen tous lapopilasyon, i annan bann desizyon ki mannyer ou pou fer li, ki reaksyon lapopilasyon.

Be an menm tan sirtou ler ou get sityasyon bidzeter. Nou sirplis ti ganny redwir. Ler nou ti komanse nou ti komans lo 5 pousan e an mezir nou ti pe ale Gouvernman ti panse ki i ti bezwen met plis larzan dan depans kapital.

E la kot demann ti ganny fer pou redwir sa sirplis sorti 5 pou vin 2.5. Malgre ki Gouvernman ti demann sa rediksyon, nou konnen an pratik poudir bann proze kapital pa ti ganny egzekite *to the full*, parey bann demann ki ti ganny met dan Bidze ki ti ganny aprouve.

So i vin bann realite - parey la nou pe koze kot nou bezwen annan sa disiplin fiskal. Ki si nou'n met en keksoz dan Bidze, nou dir sa nou proze, sa Polisi ki nou pe ale. Tou bann lenstitisyon konsernen vizavi sa

keksoz i bezwen azir. I bezwen fer sir poudir sa bann keksoz i ganny egzekite.

Akoz si i pa ganny egzekite, finalman se lekonomi ki perdi. Se lapopilasyon ki perdi. So nou bezwen fer sir poudir ler nou'n desid en keksoz, nou tou nou bezwen egzekite.

Be prezan nou antre dan 2020. I en lot letap. 2020 avek en sityasyon ekonomik difisil, kot reveni pa ti neserman ganny zener. Me selman depans ti pe ganny fer. Be sa depans li, ti napa larzan pou kapab fer sa depans. Sa i en konponan kle dan sa realite 2020.

Kot Gouvernman in al pret larzan. Be ler in pret larzan, sa kantite ki'n prete, i en kantite larzan. E si nou'n ekout SS in dir nou, nou stok det lafen 2019 ti 62 poursan GDP. E lafen 2020 in ariv 100.8 poursan. So i en gran logmantasyon dan *debt*. Ki'n ariv en nivo ki pa soutenab.

E si nou pa dil avek Gouvernman pa pou kapab depanse dan bann mwan ki pe vini, si nou pa dil avek. E nou konnen poudir ler nou pran det Gouvernman parey sekte prive, oubyen parey en lakour i bezwen rann. Be pou lekonomi pou ou kapab rann.

Gouvernman pou li kapab rann sa larzan, fodre ou annan en lekonomi ki pe fonksyonnen.

Fodre i annan reveni ki pe ganny zener pou Gouvernman gannyen pou li re peye. Sanmenm sa ki 2008 ti *cornerstone* program. Akoz nou ti annan en problem *debt* 2008, parey la nou annan. Nou ti bezwen zener sa sirplis pou kapab pey sa det.

Sanmenm sa enn fwa ou bezwen zener sa sirplis. Me selman dan ka sa lannen, nou pa kapab zener sirplis otomatikman, konpare ek 2008. 2008 kantmenm nou ti annan en defisit 2007, 2008. Be ler nou ti met sa program an plas, otomatikman nou ti ganny en *surplus*.

Nou ti war nouvo *tax* ki ti vini, lekonomi ti pe *perform* sa letan. *Tourism* ti pe *perform* menm si i ti pli ba ki 2019. Me selman Gouvernman ti ganny reveni, me selman apre i ti restrikte depans.

Me dan sa voyaz ki la menm si lekonomi pe rebran, ou pa pe zener otan reveni pou kapab anmenn en *surplus* vitman. I pou pran ou letan. E sa letan anmezir Gouvernman i pe sey fer lekonomi marse, i bezwen redwir son depans.

Akoz sa reveni ki i pe espekte i pou pran letan pou li

zenere. E sanmenm sa ki Gouvernman pou war li difisil depanse pou li kapab dan mwayen term zener sa sirplis ki i bezwen pou li redwir sa det pli vit posib. E i pou detrwa lannen difisil. Nou pa pou kapab dir i pou detrwa lannen fasil.

I pou detrwa lannen difisil. Pli difisil ki 2008. Akoz bann diskisyon ki nou'n gannnen avek *IMF*, i dir ou si ou reveni, ou pa pe kapab zener sa reveni ki nou'n fer lestimasyon, ou pa pou kapab depanse.

Vedir malgre ou pou'n aprouv en Bidze, si ou pa zener sa reveni ou pa pou kapab depanse. So pou annan bann desizyon difisil pou ou pran dan en lannen, ki ou priyorite i vin ankor en lot lalis priyorite. So si i annan serten keksoz ki ou ti pou depanse sa lannen, ou riske pa kapab depanse.

E nou tou nou pou bezwen konpran sa. E sanmenm ki sa langazman avek tou dimoun i enportan. E konprenezon nou tou i enportan. Pou dir si Gouvernman i vin kot nou i dir ek nou malgre ki Lasanble in aprouv sa Bidze, me mon pa pou kapab fer serten keksoz an se moman. Nou pou bezwen konpran aköz.

Akoz i pou vin eksplik nou aköz. Aköz i pou annan

bann endikater ki pou dir li, be ou pa kapab fer tel keksoz.

Me selman sa ki enportan osi se ki nou'n dir bann depans priyoriter i devret la. So kot bann ki pou ganny tape pli for dan sa realite ki nou pou antre ladan. Zot, zot pou annan soutyen ki pou la.

Be nou ki pou en pti pe pli for, nou pou bezwen fer en pe sakrifis, pou nou kapab anmenn keksoz meyer pou fitir e ki sa lekonomi i vin pli for ki i ete ozordi. Or ki i ti ete 2019. Aköz sa ki enportan. Ki nou fer li vin pli for ki avan.

MR SPEAKER

Mersi *Governor*. Onorab Loizeau. E i a swivi par Onorab Adelaide.

HON NORBERT LOIZEAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis. Bonzour *Governor*, SS. Tou Manm, tou dimoun a lekout. Mr Speaker, i annan, apre sa long repons *Governor*, enn mon kestyon i tonbe. Alors mon a profite pou demann lot.

Mr Speaker Onorab Henrie in fer sorti ki an 2008 nou ti annan 11 Manm dan Lopoziyon. Ki mwan mon ti enn parmi sa 11 Manm, zenn Manm. Ler Minis ti vin prezant reform ekonomik pou 2018. E nou koman 11 Manm dan

lopozisyon nou ti santi ki nou bezwen siport sa program, malgre ki pa nou Gouvernman ki ti la. E nou ti siporte e program ti mars byen.

E ozordi malgre ki nou dan Gouvernman, apre ki monn ekoute mon'n antann ki se atraver bann depans ki'n arive ant 2010 a 2020 ki'n sorti 62 poursan pou vin anviron plis ki 100poursan nou det. Ki'n fer ki ozordi i pe enpakte lo sa reform.

E Minis dan larepons ki i ti rann Onorab Cascade, Onorab Philip Monthy. I ti fer sorti ki *FA4JR* i osi en fakter ki'n enpakte pou osi ariv sa reform. Alors mon anvi demann Minis vi ki *FA4JR* in en fason kot in annan bann *mismanagement of funds*, ki'n fer ki ozordi nou'n tonm dan sa reform.

Zot ti fer en lanons konmkwa, ki si i posib pou bann dimoun ki'n ganny sa bann *funding* malapropo retourn sa *funding*, sa bann *fund* ki zot ti gannyen dan *FA4JR*. Mon anvi demann Minis si zot in reisi anmas en pe sa bann larzan pou bann dimoun ki'n gannyen malapropo dan *FA4JR*? Sa enn.

E dezyenm Minis mon ti a kontan demann ou si ou panse ki vaksinasyon nou pep, pou ed nou osi sorti dan sa kriz? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Loizeau. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Lo kote *FA4JR* parey mon ti anonse, Biro *Auditor General* pe fer en odit lo ki mannyer sa *Scheme* in ganny *manage*. Me kekfwa mon ti a kontan met en pwen devan la. Se ki mon lopinyon ankor, e mon'n set sa plizyer fwa dan lepase.

Se ki bann kriter ki ti ganny met an plas pou *FA4JR* li menm ti tro *loose*. I pa ti ase *targeted* e rezonnab *given* sityasyon ekonomik ki nou ti ladan. So i posib ki bokou bann *request* ki'n ganny fer anba *FA4JR*, anba sa *Scheme* ki i ti ganny met devan ti *in fact* legal. Akoz sa bann dimoun ti'n *meet* sa bann kriter.

Me lo kriter ki ti ganny meet definitivman sa odit i arive e mon mazine ler i a finalize, en kopi pou ganny donner avek Lasanble pou regarde si i annan okenn keksoz ki'n al mal.

Lo kote dimoun ki'n retourn larzan, sa mon a les SS reponn akoz i ti pe *manage* sa *process in terms of* bann dimoun ki ti pe, ki ti annan *issues* avek *FA4JR*. So maybe SS.

MR SPEAKER

Wi SS ou a pran laparol. Mikro Minis.

SS PATRICK PAYET

Mersi Mr Chair. Mersi Onorab. Mr Chair sa travay i kontinyel. I annan, kekfwa la ozordi mon pou napa sa sonm ki kantite ki'n fini rann. Be nou kapab fer Lasanble gannyen. Me mon pe dir ki sa travay i kontinyel akoz par egzanp mon konnen ki semenn pase nou ti pe travay avek Lapolis. I annan 2 *case* ki zot pe *investigate*.

So i annan kontinyelman travay ki nou kontinyen travay avek tou bann lenstitisyon. Nou pe travay konzwentman avek SRC osi. Akoz letan nou'n regarde enn de *assessment* ki'n ganny fer, i annan dimoun ki'n ganny larzan *FA4JR* zot travayer, e zot in ganny li *gross*, e zot pa'n pey *income tax* avek menm pansyon pou zot travayer.

So tousala i en travay kontinyel ki nou pe travay avek SRC, avek bann lezot *law enforcement agencies*. E nou a kapab fer zot ganny en konteni ki kantite ki nou annan pou lemoman. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi SS. Onorab Adelaide. Minis ou pou rebran wi.

MINISTER NAADIR HASSAN

Wi *sorry* ti annan en kestyon Onorab lo vaksinyasyon. Ou konnen ler nou ti formel sa plan pou reouver lekonomi, enn bann keksoz fondamantal pou siport sa se nou program vaksinyasyon, *ok?* So nou program vaksinyasyon ki'n marse *to a large extend* akoz en kantite dimoun in vaksinen.

E menm si ou war to lenfeksyon i en pe o, me bokou dimoun pa pe devlop bann sentonm sever. E mon krwar i kler ki vaksinyasyon, e sa i pe ganny prouve partou dan lemonn. Se ki vaksinyasyon pa anpes ou ganny enfekte, me i anpes ou ganny sentonm sever ki fer ou *end-up* dan lopital.

So i *still* annan en kous popilasyon ki pa ankor ganny vaksinen. E nou bezwen kontinyen pouse. Akoz i sa group ki zot pli vilnerab avek sa lenfeksyon, e zot pou pli kontribye pou fer nou to reste o. Savedir mwan mon lans en lapel avek ki ou konnen nou program vaksinyasyon. E la osi nou pe plan menm pou al en *third dose*, en *booster dose* pou *increase* nou iminite.

Nou bezwen fer li akoz sa program vaksinyasyon i *link*

direkteman avek nou fitir lekonomi.

I zis si nou, nou kapab sorti lo sa bann Lalis Rouz. E vaksinyasyon pou ed nou sorti lo sa bann Lalis Rouz. E avek sa i pou fer nou pli vit posibilite nou lekonomi *recover*. Akoz ler nou sorti lo sa bann Lalis Rouz bann dimoun i kapab *travel* from Lerop pou vin dan nou pei pou vin en vakans.

So ankor mon a lans en lapel avek tou dimoun ki pa ankor vaksinen, silvouple annou pran nou vaksen akoz i pou ed nou pei. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Adelaide, a swiv Onorab Samynadin.

HON FRANCOIS ADELAIDE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi a tous. Minis avek ou *panel* mon annan 2 pti kestyon. Premye kestyon se ki mon'n tann ou ou'n nonm, ou'n lans en lapel pou linite nasyonal. Pou nou kapab pase dan sa moman difikilte ki nou ladan.

Me parey tou pei ler i annan lager, sa bann *amnesty* ki zot donnen. Kot bann dimoun i pran zot zarm e lot fwa mon'n tann ou dir *amnesty* pou *tax*. E petet dan sa kote *amnesty*, eski ou Minister pe mazin pou donn *amnesty*

bann dimoun ki petet konsyanman, enkonsyanman in pran larzan malapropo. Zot vin rann tel ki pa zis larzan, menm later, *asset*.

Pou ki sa bann larzan i retourn dan kof akoz la i leta kot nou pli bezwen. E mon krwar si i annan ban dimoun deor ki'n pran larzan malapropo zot kapab tourn avek.

E sa i a byensir ede ler nou pe al demann prete me nou osi nou pe zer sa ki nou annan. Eski sa i dan zot nide pou lans en lapel avek bann dimoun?

Aprè osi Minister Larose en fwa ti dir poudir i annan bokou larzan ki'n perdi, i annan latras. E i ti fer vini *financial forensic expert* pou donn lanmen rod sa larzan. Eski sa petet i en lavenir ki zot pe mazin? Pou ki bann dimoun ki pa tournen avek bann larzan ki pou Lepep Seselwa, i ava annan en fason ki sa bann larzan i a ganny rekipere?

E mon lot pti kestyon se ki pou Minister Finans avek zot *staff*. Mon pa pe blanm zot, zis konpran mon. Si zot in ganny mete pou zot fer sir ki larzan lepep ler i sorti dan kof i ganny depanse byen.

Ki manner zot, mon pa pe blanmen, me solman ki manner zot avek tou sa

leksperyans zot annan, an 2018, 2019 zot les sitan sa ta larzan sorti ki in preski faid nou pei.

Eski sa presyon politisyen ouswa bann lezot presyon ki zot menm zot pa'n kapab tenir. E zot koman bann profesyonnel zot in bezwen *give up*? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou kestyon. Bann kestyon ase konplike ki ou'n demann mon. Mon a sey gete ki manyer mon pou reponn. Lo kote *amnesty*, akoz ler ou pe koz dimoun ki'n pran larzan. La ou pe koz en eleman kriminel. Ou pe koz en eleman kriminel, e ki ou pe propoze se ki bann dimoun ki'n komet bann lofans kriminel i vin devan.

E Gouvernman i dir si ou vin devan mon ava, mon pa pou persekit ou. Zis vini rann sa larzan. Mon a, i pa tonm direktman anba mon Portfolyo akoz parey mon pe dir ou sa i en eleman kriminalite.

Me sa i en keksoz ki mon kapab met devan. Mon pa tro asire kantite dimoun ki pou fer sa, me selman *it is worth considering*.

Me mon krwar ankor i enportan i annan 2 eleman ki ou'n leve, mon krwar i enportan pou konpran sa *process*. Se ki Minister Finans i *set*, i dir ou be lakantite larzan, e si i annan, ki ou annan pou ou depanse. E *these are the rules* ki ou bezwen swiv. E li Minister Finans i annan en pti tim odit ki gete si sa in ganny fer byen.

E dan sirkonstans kot i annan bann *anomaly* i ganny *detected*, Departman *Internal Audit* li, i pran son rapor i donn Biro kot Anti-Koripsyon ouswa kot Lapolis, akoz zot ki annan sa *law enforcement power* pou *investigate* e prosekite. *Ok?*

E mon konnen i annan plizyer ka da lepase ki'n ganny anmennen. Bann ka ki zot konn byen, *SBFA*, *ASP*, plizyer ka ki'n ganny anmennen. Me la kor defayans i ete. Minister Finans in fer son bout, in idantifye poudir en *anomaly*. Minister Finans napa en manda legal *or* kapasite pou li *investigate* li.

Se *ACCS* pou koripsyon, e si frod i kapab lo kote Lapolis. So sa bann Departman e toultan monn dir. Zot, zot bezwen delivre lo zot manda. *Ok?*

Lo ou lot kestyon ti lo kote bann *financial forensic*. Mon pa tro *aware* lekel bann *financial forensic* ki ti ganny anmennen

anba *ex- Minister Larose. May be* SS ou ti a kontan reponn sa kestyon. Mersi.

MR SPEAKER

Wi SS. Wi ou annan laparol.

SS PATRICK PAYET

Mersi Mr Chair e mersi Onorab. Mon krwar en eleman ki anyway ti napa kekfwa bann *specialist expert* ki ti vini. Me selman ki nou pe travay i avek SRC se pou anmenn bann sekter ki en pe difisil. par egzanj lo kote *transfer pricing* ki nou'n mansyonnen.

Ouswa bann lezot sekter ki kekfwa zot kapab servi bann, dapre Lalwa ki egziste ozordi, Lalwa *Tax*. Pou zot kekfwa fer swa bann *tax planning, tax evasion*.

So sa eleman ki nou pe travay konzwentman avek SRC ki pou annan bann *technical expert* pou vini asiste en pe zot bann *staff*.

E an menm tan fer bann *specialist audit* dan sa bann eleman. So nou pe koz avek zot lo la mon konnen en diskisyon se kekfwa *Customs* e menm *at SRC*. So sa ki nou pe diskite avek SRC pou lemoman. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Atann taler ou a kapab repase Onorab Adelaide. Nou a

pas ek Onorab Samynadin. E i a swiv par Onorab Andre.

HON KELLY SAMYNADIN

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek ou delegasyon. Minis mon kestyon i annan pou fer avek laz, sa reform ki pou ganny fer avek laz retrait.

Mon ti ava kontan konnen premyerman ki moman apropiye ki Gouvernman pe mazine pou met an fors sa reform lo laz retrait? Afen ki nou bann dimoun i kapab ganny sifizaman letan pou prepar zot en pti pe psikolojikman, pou letan sa i arive.

E dezyenmman, mon ti a kontan konnen letan sa i vin an fors si en dimoun ki ti'n deza pran son retrait me i pa ankor ganny 65an. Eski sa dimoun i pou bezwen swa i pou oblize retourn dan lanplwa? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. *Sorry* mon'n mank de, ou kestyon limero 2. Ou ti kapab zis repet sa kestyon *please*.

HON KELLY SAMYNADIN

Wi Minis mon ti a kontan konnen letan ki sa reform i pran

plas, si en dimoun ki ti'n deza pran son retret, me selman i pa ankor ganny 65an, si i pou oblize pou li retourn dan lanplwa? Mersi.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Onorab. Wi, zis mon a pran en kestyon ki mon ti'n manke from Onorab Adelaide avan mon bouz lo sa de kestyon. Kestyon ki ou demande se ki mannyer Minister Finans in les larzan depanse?

E kekfw, pa ki mon pe defann bann teknisyen Minister Finans a sa moman. Me ler depans, depans total Bidze, sa i ganny otorize par *Cabinet of Ministers*. E si *Cabinet of Ministers* in otoriz depans pou ganny fer, bann teknisyen zot, zot pou bezwen *comply* avek *Cabinet of Ministers*. Koumsa ki marse. *Ok?*

So lo kestyon Onorab Samynadin. Pou reform pou pansyon. Sa nou ankor pe diskite, *so in the next few days or weeks* nou ava donn en pe plis detay lo sa bann reform. Me nou konnen poudir i en issue ki ase sansib. So i annan en kantite louvraz pou ganny fer *in terms of* ki mannyer i pou marse, kominik ek dimoun pou zot konpran tousala.

So in the next few weeks nou pou donn en pe plis detay lo la. Be selman mon kapab konfirm ek ou ki bann dimoun ki'n fini pran zot retret sa pou napa lenpak lo zot. Sa reform pe get devan. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon ti a kontan demann Minis an vi ki nou dir nou'n al dan en reform ekonomik avek *IMF*. E nou pe pran en larzan avek zot. E letan mon gete dan lesplikasyon ki *SS* in donn nou. Nou kapab ganny nou apepre \$69.4milyon.

E sa i definitivman pou met ankor en presyon det lo nou, akoz nou pa pe ganny sa koman en kado. Nou pe pran sa larzan ankor. Akoz ki nou'n swazir pou nou al dan sa laliny avek bann kondisyon ki pou vin avek, dan plas rod bann lezot mwayen posibleman lokal pou nou kapab adres bann sityasyon ki devan nou?

Mon dezyenm kestyon. Minis ou'n dir ki letan ou pran en *file*, oubyen en sityasyon parey *SBFA*, *ASP*, zot met dan lanmen Anti-Koripsyon. Zot pa dan *law enforcement*. Me

selman zot ki kliyan, Minister Finans ki kliyan.

Alors akoz zot santi zot, zot pa kapab met presyon konman kliyan pou zot war en rezilta? Akoz sa rezilta i pa zis pou Minister Finans, i pa zis pou Anti-Koripsyon, me i pou pep Seselwa.

E dan sa konteks nou annan nou en kantite larzan, nou annan 80milyon, nou annan \$50milyon, ki ozordi pep Seselwa i ankor pe espere pou li kapab ganny en rezilta.

Eski dan sa proses reform ki nou pe fer la, nou'n osi konsider en pti eleman finans pou nou kapab fer sir ki nou ganny sa pli gro finans ki aparaman in disparet e ki nou pa ankor war? Pou nou kapab met dan kof pep Seselwa.

Trwazyenmman, SS in dir nou ki pou annan bann *Consequential Laws* ki vin avek sa bann reform. Mon ti a zis demande ki letan nou pe fer bann konsiltasyon avek bann *stakeholders*, ki Lasanble an partikilye *Bills Committee* i ganny envite pou ki nou ava kapab *speed up the process*.

E osi letan sa *Bill* i vin kot Lasanble nou ava'n fini annan konesans ki ti arive dan bann *meeting* pou nou kapab fer sir ki sa Lalwa i pase. E presyon pa vin de lot kote lo nou koman

bann Manm Lasanble. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou kestyon. Ou premye kestyon se ki, eski ki nou ti annan en swa akoz nou pa'n al lo kote domestik, nou'n al lo kote *external*?

Larepons pou sa i tre senp Onorab se ki si ou get lannen pase nou ti ale domestik, e nou ti bezwen *borrow at* lentera ki apepre between 7 a 12 poursan. Ki bann lentera ki pa soutenab pou Bidze.

E si ou konpar sa avek lentera ki ou pou ganny from *IMF, World Bank* e lezot, son lentera i apepre 1 poursan, around 1 poursan. So i annan en gran diferans dan *pricing* si ou al lo marse domestik, ouswa ou ganny *concessionary financing*. E i fer en gran diferans pou soustenabilite det pei.

E dezyenmman osi resours lo marse finansyer domestik i limite. E i napa pou nou kontinyen finans Gouvernman. So i *both an issue of availability* e pri. So sa i repons pou ou premye kestyon.

Lo kote dezyenm kestyon. Akoz ki Minister Finans *as* en kliyan? Minister Finans pa en kliyan *of ACCS unfortunately*. E Egzekitif in bezwen fer sir ki i pa enterfer dan louvraz *Anti-Corruption*. Akoz *Anti-Corruption* i annan son prop, mon apel li lotonomi.

E akoz *Anti-Corruption* i kapab pe *investigate even the current Government* li, so Minister Finans or Gouvernman pou sa, pa sipoze enterfer.

Me kekfwa kestyon ki mon a poz avek ou Onorab, se ki Lasanble osi i kapab annan en rol pou zwe. Si Lasanble i santi poudir dan son manda ACCS pa pe delivre, Lasanble i annan keksoz ki i kapab fer li. So sa mon kit dan ou lanmen.

Lo kote Lalwa. Lalwa wi mon note, mon krwar i en bon nide ki *Members of the Bills Committee* i kapab asiste en pe bann konsiltasyon, si sa i *facilitate the legislative process*. So sa nou ava pran kont e nou ava enplimant li. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker permet mwan o depar pou remersye Minis, Gouverner avek SS pou travay ki zot in fer

pou anmenn pei la kot i ete ozordi, atraver sa detrwa dernyen zour ou semenn avek *IMF*. Me osi espesyalman pou zot leksplikasyon tre kler isi dan sa lasanble apre midi.

Mr Speaker, Minis in servi sa mo *bold decisions* ki mwan mon ti'n met lo mon pti paz ozordi. E i vre, e mon krwar nou devret felisit sa tim pou bann *bold decision* ki zot in pran. Akoz sa sityasyon kot nou ete la ozordi i merit *bold decision*.

Kekfwa enn bann defayans dan lepase, e mon pa pe montre ledwa, i pa nou rol ozordi pou montre ledwa, Se kekfwa bann desizyon ki ti'n devret ganny pran pa ti'n ganny pran pou rezon parey ki nou pa pou antre ladan.

Sa ki mon anvi dir avek zot se ki nou annan konfyans ki zot pou fer sa ki zot pe dir nou zot pou fer. E ki nou pou arive en zour, byento kot soley pou relev ankor enn fwa lo nou pei. Zot ti montre sa an 2008. E nou annan konfyans ki zot ava fer li ankor.

Aprè tou *shocks drive reform*. E sa nou realize. Ler pei i dan anba sok ou forse pou pran sa bann reform ki parey Minis in dir, annan de fwa ou tonm dan en *complacency* e ou pa, akoz keksoz i *ok* ou tante

pou ou pa pran bann desizyon ki brav ler ou devret pran zot.

In fact, parey proverb i dir “sa ki pa touy ou i fer ou pli for”. E mon krwar ankor enn fwa nou pei i trouv son lekor egzakteman dan sa pozisyon ozordi. E mon konnen ki nou ava *comme* en pep rezilyan fer sa ki nou bezwen fer e fer nou bout nou osi.

Minis, Gouverner ek SS alor zot kapab kont lo nou. I tris ki nou pa kapab ozordi avek en sel lavwa dir zot kapab kont lo nou Lasanble an antye, akoz pou rezon ki nou pa konnen, me ki mon sipoze i annan *although* i tre difisil pou war ki sa, sa bann rezon.

Lopozisyon in deside ozordi pou zot pa pran par dan sa gran lavantir, e pou debout la ozordi solider avek nou pou dir kont lo nou koman en Lasanble an antye.

Mr Speaker, Minis in demann nou pou koste ansanm akoz ler i a limite. Nou bezwen montre ki a sa moman nou solider koman en pep e nou inifye koman en pep. Akoz se selman dan linite ki nou ariv la kot nou anvi ale. E Minis in fer nou konpran ki premye pa ki nou kapab fer, se en pa kot nou pou detri COVID oubyen nou pou met li anba kontrol par

pran nou bann responsabilite endividyel.

E mwan anvi ankor enn fwa zwenn Minis pou fer sa lapel avek Lepep Seselwa, pou nou fer sa ki fodre nou fer. pran nou responsabilite e pou ede pou anmenn nou pei pli devan.

Minis in demann sipor popilasyon an antye. E mon kestyon pou *panel* se, mon sir ki dan son gran mazorite popilasyon Sesel pou donn sa sipor. Me Minis, Gouverner, ek SS, ki sa dimoun *average* laba deor, ki lenpak ki sa reform ki nou pe al antreprann la ozordi pou annan lo li personnelman?

Ki sa madanm oubyen sa msye ki reste anler Les Mamelles, ki annan en *job average*, ki bezwen vwayaz dan transpor piblik, ki zot zanfan i al dan lekol Leta, ki lenpak ki sa ki nou pe fer la ozordi pou annan lo zot direkteman?

Eksplik nou sa silvouple akoz mon krwar ki i annan bokou dimoun laba deor ki ti ava kontan konnen, avek sa ki nou pe demann zot fer, e ki zot pou fer, ki zot pou resanti ler zot fer li? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Minis ou ti a kontan komanse?

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. E osi pou bann mesaz sipor, i vreman apresye pou sa tim. So direkteman lo ou kestyon, ki lenpak ki pou annan lo sa dimoun? Mon krwar lenpak premye se ki parey nou mansyonnen se ki Gouvernman i bezwen annan sa disiplin fiskal.

Savedir ki sa i *mean*? Se ki si nou annan nou 4 proze pou fer dan 1an. Kekfwa nou pou bezwen dir be nou a fer 2 proze la, 2 proze lot lannen. So ki i demande?

Savedir si mon pa konnen ti annan en proze dan ou kominote ki ti pou enpakte pozitivman lo ou lavi, senpleman ki nou pe demande se en pe pasyans. Ki la ou pa pou kapab ganny sa ki ou bezwen ou a ganny li lannen prosen.

So i sa kalite pasyans ki nou demande. Se ki nou bezwen fer keksoz avek resours ki nou annan. Nou pou fer, me nou bezwen fer li priyorite. So Gouvernman li i pou bezwen get tou keksoz globalman. E dir be pou lentere nasyonan sa enn la, sa enn la proze i pli priyorite. Kekfwa mon a donn en legzanp.

Si i annan pou dir ti annan en klinik pou fer, sa klinik li kekfwa i pli priyorite akoz ou pe koz lo lasante. Me

kekfwa i annan en lot proze, mon pa konnen en proze kekfwa pou fer en *bus stop*. *Ok?* So sa i a vin apre akoz sa enn i pa

So i sa kalite desizyon ki Gouvernman li i pou bezwen fer. E bann desizyon ki pou difisil akoz i annan bokou priyorite. E nou, nou pou bezwen dan lanvlop ki nou annan deside, fer sa diskisyon.

Me osi kekfwa sa kestyon i kapab ganny regarde osi dan en lot fason. Se ki pou sa dimoun sa ki nou pe fer ozordi, ki manner i pa pou zis enpakte li ozordi me demen?

Akoz sa ki nou pe fer ozordi, i pe *safeguard* son fitir. *So focus* i bokou lo fitir. Akoz si nou dir be *ok* nou pa fer sa sakrifis ozordi. *Then* demen sakrifis ki pou bezwen fer i bokou pli sever. So nou bezwen *think that yes it is tough but postponing it is going to be tougher*.

Me osi ou konnen en keksoz ki tous bokou dimoun e kous dimoun ki ou pe koz lo la, se kou lavi. E Polisi ki Gouvernman pe pran, ki komansman i pe kontinyen pran, en kantite i ale pou stabiliz nou to lesanz. *So?*

Nou'n war reouvertir pei, Gouvernman lo son depans fiskal i pli disiplin. Sa i

anmenn stabilite lo nou to lesanz.

E ler i annan stabilite lo to lesanz savedir pri pa monte *significantly*. Sa osi i enpakte lo dimoun. Be ki nou war ozordi? Mon'n mansyonn sa dan mon *statement*. Nou'n war poudir Dolar in sorti R22 in ariv R16. E nou espekte ki pri i dezwen desann, akoz i paret ki ler pri i monte i *sticky*, i pa re desann apre.

E sa i en keksoz ki nou bezwen arete akoz i afekte nou popilasyon. Tou dimoun parey nou'n dir i bezwen zwe sa rol, pou *ensure* ki lavi tou dimoun i en pe pli byen.

So sa dimoun wi i pou annan en lenpak, i pou annan serten sakrifis. Me nou ki nou pe demande se pasyans, ki demen i met Gouvernman dan en pli bon pozisyon pou li kapab delivre pou ou. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Nou ava pas lo Onorab Zialor.

HON NADDY ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis ek ou lekip. Minis si i annan 3 mesaz ki mon mon'n sezi dan ou *statement*. E mon swete partaz avek Lepep Seselwa apre midi, se ki nou bezwen sov nou pei, sov Sesel.

Nou bezwen realis avek larealite Sesel ozordi. Me pli enportan nou bezwen solider koman en pep pou nou kapab sorti viktorye.

Me mon apresye larepons ki ou'n donn kestyon Onorab Georges. Me deor laba dimoun pe osi annan serten dout. E mon anvi ou reasir Lepep Seselwa apre midi an se ki konsern revizyon *tax* ki saler petet dan sa prosis reform, *in terms of income tax* ki pozisyon *with regards to* sa reform?

Me osi egalman pou ki demen bomaten nou pa tann bann propagann oubyen konfizyon. Ankor enn fwa mon ti a kontan Minis ou reasir Seselwa pou bann ki pou bezwen en *safety net*.

Ki pou dan difikilte, ki pou dan bezwen, ki pou annan sa nesesite ki Gouvernman pou reasir zot ki lasistans pou la pou asiste sa ki dan bezwen. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Wi Onorab lo, mon kapab konfirmen lo kote *income tax*, nou napa bann revizyon dan *rate income tax* so sa pou reste parey i ete. Me i annan en

reform ki nou le fer dan *PIT*. Me sa i en reform ki pou anmenn bann rezilta pozitiv.

Spesifikman ou konnen ki konmela ler en dimoun i ganny *back pay income tax* i ganny kolekte lo tou sa larzan ki'n akimile dan *back pay*. E sa i vreman *unfair*. En dimoun i war li *end-up* avek en *Bill PIT* ki vreman pli o ki si i ti pou'n sa larzan normalman tou le mwan.

So sa en reform ki nou pe gete ki nou tir sa *unfairness*. So i pou en keksoz ki pou pozitiv ler dimoun i ganny bann *back pay*. Me pou konfirman ek ou napa okenn reform lo *PIT* ki pou enpakte negativman lo personn.

Lo kote *safety net*, e parey mon'n dir sa ankor i en landrwa kle Polisi Gouvernman. Me parey toultan monn mansyonnen se ki ler nou pe koz *welfare* Lasistans Sosyal priyorite sa Gouvernman se ti pou tir labi dan Lasistans Sosyal. E fer sir ki sa resours ki nou pe *allocate* to bann dimoun pli vilnerab i *actually targeted* e i enpakte direktman lo bann ki pli bezwen.

So *again* dan sa reform, e parey *SS* in mansyonnen dan son prezantasyon. Gouvernman i *commit to spend a minimum amount* lo *social safety net*. So mon donn ou tou

reassurances ki sa i reste la e napa okenn *social safety net* ki pe ganny tire. Ki pe ganny tire se labi dan Lasistans Sosyal. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Sandy Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker, Bonn apre midi ankor enn fwa Minis, Mrs Gouverner avek *SS Payet*. Mr Speaker premyerman mon ti a kontan letan nou lo sa topik. Felisit Lepep Seselwa pou sa desizyon ki zot ti pran le 25 Oktob pou annan en nouvo Gouvernman.

Zisteman pou ki nou annan Prezidan Ramkalawan ek Minis Finans ki la devan, Gouverner Labank avek *SS Payet*. Pou zot kapab redres nou pei, met li lo en disiplin fiskal pou ki nou pei i bouz pli devan.

Alor mon ti ava kontan dir mon bann frer ek ser sirtou bann zoli zabitan Bel Ombre felisitasyon pou sa desizyon ki zot ti pran le 25 Oktob.

Dezyenmman Mr Speaker mon en pe sagrinen. Mon sagrinen parske mon pa'n tro happy avek larepons ki Minis in donner an relasyon avek konsiltasyon ki i pe rode avek Lopozisyon. Parske sa i montre

poudir a mon avi nou riske nou tousel dan sa demars.

Me selman sa ki pli sagrinan sete Lopozisyon ki ti dan Gouvernman avan le 25 Oktob. E zot ki responsab pou tou sa ki nou pe koz lo la ozordi. Si *IMF* i dan nou pei se akoz napa larzan.

Nou'n ganny dir poudir laz retret pou bezwen ogmante anba sa reform parske mon mazine akoz napa larzan. Pou napa okenn ogmantasyon saler pou Seselwa, e pou napa sa kantite proze dan distrik parey Minis in dir, parske napa larzan.

E si nou napa larzan ozordi se gras a *mismanagement* parti *US*, ki'n la pandan 43an e ler ou dir zot Mr Speaker zot gonfle, zot ronfle, zot nerve, e zot eksploze. E zot kit lasal parey zot in fer ozordi.

E nou pe *remind* zot se zot ki responsab si ozordi *IMF* i devan nou laport avek sa program travay pou ki nou pei i kapab redrese, retourn lo en direksyon kler.

Alor Mr Speaker, mon ti a kontan demann Minis, dir nou Minis si *LDS* pa ti'n vin delivre Sesel le 25 Oktob. Dir nou kote nou pei ti pou ete avek sa sityasyon ki ou'n eksplik nou, nou ti pe *run* lo en defisit, nou

ti pe depans plis ki nou ti devret depanse.

Gouverner in dir nou in ariv 108 sepa konbyen poursan. Sey eksplik nou Minis kote pei ti pou pei si Gouvernman *US* ki ti ankor la avek menm mantalite? Depans plis ki i kapab, donn bal dan nou larzan, *FA4JR* tou dimoun. Menm sa ki ti kapab. Dir nou egzaktaman kote nou ti pou ete? Mon premye kestyon.

Dezyenm kestyon mon ti a kontan demann ou Minis an relasyon avek sa program, eski *COVID*, *COVID* ki'n fer nou kof vid? Ouswa nou kof ti deza vid e *COVID* in agrav sityasyon? Parske fodre pa nou melanz sa, parske plen dimoun i dir ek ou *COVID* ki'n fer sa.

Eksplik nou Minis si menm si ti napa *COVID* nou kof ti deza lo vid, i ti lo rouz, e *COVID* li i vini in agrav sityasyon.

Mon trwazyenm e mon dernyen kestyon mon ti a kontan demann ou, eski Sesel nou'n bezwen *IMF* akoz nou'n napa swa oubyen *IMF* in enpoz sa lo nou, oubyen nou bezwen *IMF* zisteman pou nou kapab redres nou pei, anmenn li dan en disiplin fiskal ki zot koman bann zofisye profesyonnel zot anvii Sesel i bouz de lavan? Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou bann kestyon. Lo ou premye kestyon ki ou'n demande se ki bor nou ti pou ete si ti napa en sanzman Gouvernman. I en kestyon difisil pou reponn, be selman kekfwa lo obzervasyon ki monn fer, ki mon a donn ou mon lopinyon.

Se ler mon'n regard kekfwa bann Polisi dan Lasanble menm. Parey ler nou ti bezwen ouver pei ti annan en kantite kritik. E pou mwan si nou pa ti'n ouver pei e si Gouvernman avan li i ti'n deside pou kontinyen kit pei fermen. Savedir nou ti pou dan en pli gro problem la.

E menm annan en reform ek *IMF* nou pa ti pou kapab. Akoz enn bann desizyon kle ki'n *allow* nou pou *qualify* pou en program reform *IMF*, se *the fact* ki nou'n kapab reouver nou lekonomi. Nou'n komans ganny en pe touris, to lesanz in apresye, e aktivite ekonomik in konmanse.

Sa in enn bann desizyon kle ki'n kapab *at least* met nou lo lipye pou nou komans mont sa peron *towards recovery*. Me

si nou ti'n *follow* en *Policy* parey parti Lopozisyon ti pe dir, nou pa ti pou kapab fer sa. E nou sityasyon ti pou kontinyen deteryore.

Lo ou dezyenm kestyon. Eski *COVID* ouswa *mismanagement* ki'n anmenn nou la? Mon panse kekfwa i en pe lo tou lede. E parey mon'n dir plizyer fwa i annan bokou bann desizyon ki'n ganny pran 2020 ki pa ti neserman the best pou pei. *Ok*.

Mon'n mansyon *FA4JR*, mon'n mansyonn bann *subsidies* ki'n donner. Kekfwa lo kote, zot ti war zot menm zot ler nou ti prezante lannen pase kantite depans ki'n ganny fer lo kote sosyal. So tousala, wi nou ti pou ganny enpakte par *COVID whether we like it or not*.

Be selman kekfwa nou response ti devret en pe pli disiplin ki kekfwa fonder sa trou, ti pou annan en trou. Me fonder sa trou pa ti pou *as deep* ki la i ete. So sa i mon lopinyon lo la.

Lo ou trwazyenm kestyon, akoz nou bezwen *IMF*? Nou senpleman bezwen *IMF* akoz kot nou'n arive parey nou'n montre dan prezantasyon taler. Se ki san sa sipor finansyer ki *IMF* i vin avek, e son *endorsement* i osi *unlock* lezot *funding sources* parey

World Bank e ... sipor bilateral. Nou pei ti pou zis aret fonksyonnen.

Nou ti pou napa larzan pou nou *meet* bann depans ki Gouvernman i annan. So sa i akoz mon dir i vreman napa en opsyon. Napa en opsyon, e sa i sel opsyon ki nou annan pou nou kapab ganny *funding* pou nou kontinyen fer pei marse. E *at the same time* fer bann reform ki nesese ki nou det i vin soutenab a lonterm e nou pei i kapab progrese. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Mondon. E Onorab William ou a met ou pare pou swiv. Onorab Mondon.

HON TERENCE MONDON

Mersi Mr Speaker. Plis lenvestisman e plis aktivite biznes i reste en laspe enportan pou asir sikse sa reform. Ki fason ki zot pe anvizaze retir plis benefis avek bann lantrepriz piblik sirtou bann ki'n akimil en bon rezerv finansyel?

E lo kote mon dezyenm kestyon. Mon bann koleg in met lanfaz lo bann keksoz ki'n fer sa pep mizer dan lepase. Parey larzan ki'n disparet, gaspiyaz, e labi resours. Mon oule met lanfaz lo lezot tranzaksyon malonnet. Parey

ki Minis in mansyonnen *transfer pricing, over invoicing* setadir. Larzan ki pa ganny deklare e oubyen i pas akote sistenm, i reste en problem mazer dan n ou pei.

Eski Minis i kapab konfirmen si pou annan en travay bokou pli entans e konpreansiv pou adres sa size? E se sa Minis ki mon krwar ki pou reponn ou kestyon akoz ki Dolar i sorti R22 i vin R16 me pri komodite i reste parey. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. *Minister*.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Premye kestyon lo *public enterprise*. Wi, ou konnen *public enterprise* mannyer in marse dan lepase, se ki ti napa, enn en direksyon kle ki mannyer Gouvernman *through Cabinet* i diriz bann *public enterprise*.

So i ti annan en pe dezord. Sa i premye. E mon krwar i annan bokou *public enterprise* osi ki ler ou get zot *cost structure* i pa the *most optimal*. Savedir i annan lespas pou zot *run* pli efikas lo kote zot kou.

Me Ki Gouvernman pe fer? Enn, Gouvernman in

aprouv de Polisi. In aprouv *The Ownership Policy* pou bann *public enterprise* e in aprouv *The Dividend Policy*. E sa de *Policy* i donn direksyon akoz bann *public enterprise* i fonksyonn lo Polisi Gouvernman. Pa dapre sa ki zot, zot krwar zot devret fer.

So Gouvernman i donn zot, *Cabinet of Ministers* i responsab pou donn zot sa direksyon ki zot pou fer. E *through* Minister Finans e *Public Enterprise Monitoring Commission* nou fer sir poudir ki zot le delivre lo sa manda ki zot in gannyen.

E *PMC* osi pou bezwen entansifye son zefor pou li kapab fer sa louvraz. E *through* *The Dividend Policy* ki'n ganny *set up* i pa *zis up to the public enterprise* pou li deside ki *dividend* i pou peye. Akoz ki i kapab fer li? I kapab ogmant son kou pey *less dividend*, Gouvernman i ganny *less* larzan.

Be sa i pou bezwen en *exercise* ki ganny fer *between the public enterprise* e *PMC* ki li i pe *act* dan lentera Gouvernman, pou fer sir poudir tou keksoz in annan sa *right* balans *between spending of the public enterprise*. E osi kantite *dividend* ki i donn Gouvernman.

Lo ou dezyenm kestyon *tax compliance*. Sa i annan en gro louvraz pou fer. Wi i annan en kantite, enn, kapasite pou *build* dan *SRC*. Pou nou kapab odit bann lakonpanyen, ki nou dir bann lakonpanyen en pe pli gro kekfw bann ki enternasyonal osi. Ki zot annan plis resours pou zot fer bann mannev ki *allow* zot pou pa pey *tax*.

E sa zot annan bann expert ki ed zot fer. E nou, nou bezwen *build-up* nou prop ekspertiz dan *SRC* ki kapab war ler sa bann keksoz pe ganny fer. Nou bezwen osi *strengthen* bann Lalwa. So tou sa louvraz i pe komanse. E *SRC* nou pou bezwen investir dan *SRC*. Nou pou bezwen depans larzan dan *SRC*.

Nou pou bezwen depanse akoz sa ki nou pou depanse i pou sa ki pou *allow* nou pou nou ogmant nou reveni. E nou pou bezwen anmenn bann expert ki pou kapab *train* nou bann dimoun dan *SRC* ler pou fer sa bann *complicated tax audit*. So i annan en gran transformasyon i bezwen arive dan *SRC* e nou'n komans sa.

E nou nou'n *commit* pou donn resours *SRC* pou li kapab ogmant reveni ki Gouvernman i bezwen kolekte. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab William.

HON WAVEN WILLIAM

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker ou ava *bear* avek mwan akoz mon bezwen lir paz mon kestyon. Mr Speaker mon komans avek ou, Clerk Lasanble, ou drayver, mwan menm avek Onorab Zialor. Mr Speaker parmi nou 5 endirektaman nou annan en *loan* R40milyon lo nou latet.

E sak mank piblik ozordi la si ou pe kalkil li par 100 mil. Nou annan apepre en 8milyon det lo nou latet. So mon kestyon avek Minis, Sekreter Deta, par lefe ki letan nou evalye nou det domestik avek enternasyonal i tonm anviron R20milyon.

E nou konsyan osi ozordi, pep Seselwa deor la i konsyan e i ankoler tou. Mon anvi demann ek Minis si zot in fer en evalyasyon lo tou sa bann larzan ki'n perdi dan bal maske?

Pa bal asosye akoz nou pa ti asosye avek sa. E i annan plizyer bann fason ki nou santi poudir larzan in ale, swa in ganny pran, swa in perdi.

Eski Minister Finans ozordi i kapab donn nou en estimasyon, apard ki nou det Nasyonal, konbyen larzan ki an deor la ki'n pas atraver sa bann

kalite fason fer? Sa i mon premye kestyon.

Mon dezyenm kestyon se ki, Minis ler ou dir ki bann benefis sosyal pa pe ganny afekte, eksplik sa Lasanble avek piblik Seselwa kwa sa bann benefis? E reasir Lasanble ki sa nouvo Gouvernman pou fer tou sa ki neser ki sa pa ganny konpromi dan negosyasyon avek program *IMF*?

Mon dernyen kestyon mon ti a kontan adres avek Gouverner Labank Santral. Gouverner eski ou kapab reasir sa Lasanble e piblik an zeneral akoz ki sa legzersis reform i normal parey ou'n dir, me i pa abnormal?

Pou angaz tou kous popilasyon pou ini ansanm pou siport li, me pou pa ekout serten politisyen ki anvi senm konfizyon. Ouswa ki kapab senm konfizyon e diviz pep Seselwa pou inifye ansanm pou nou kapab rezourd sa problemm pei? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis ou a pran laparol.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Lo ou premye kestyon se si mon'n

konpran byen se ki kantite larzan ki'n ganny gate? Konmsi ou pe dir mwan lo *mismanagement of funds*?

Well mon kapab donn ou bann sif kekfwa ofisyel *through* bann ki'n ganny detekte. E sa *through internal audit*. Mon napa sa *figure* egzakt la avek mwan. Me sa *figure* ki nou pou annan nou se bann ki Departman *Internal Audit* in idantifye e in *forward* pou lenvestigasyon.

Me mon mazine i kapab as nou pou fer sa bann diferan legzersis sa sif i kapab ogmante, nou pou war ban nouvo. So i difisil a sa staz pou dir ki kantite. Me bann ki nou'n war sa pe ganny compile e diferan Minister *Internal Audit*, sa pe ganny fer *into* en *folio* ki si i annan ase levidans *then* i ganny *submit* avek *the relevant authorities* pou zot fer zot prop lenvestigasyon.

Lo kote benefis, wi mon konfirman tou benefis ki egziste la, i pou reste. So mon kapab mansyonn bann ki vin dan mon lespri la, bann lasistans sosyal bann dimoun ki zot *income* pa ariv sa nivo ki ou ganny en *supplementation*, sa i reste. *Part rental* i reste, *home care* i reste, *Dedicated Fund* i reste.

So tou sa program ki egziste i ankor la. Me parey

mon'n dir i annan sa reform kot *ASP welfare* pou nou fer sa bann program vin pli efikas. Mon a donn ou en legzanp. Nou pe *set up* sa ki apel en *social registry*.

En dimoun ki apply *welfare* i direkteman al lo la. E nenport ki lazans ki then pe *process* en aplikasyon pou en benefis sosyal, i pou konnen be sa dimoun li i deza pe ganny enn laba. So i pa kapab ganny ankor la.

So sa i bann mekanizm ki nou pe met an plas pou fer sir poudir be ou napa labi ou pa pe ganny 2, 3, 4 diferan lasistans. Ou pe ganny enn.

E tou Lazans Gouvernman li i pou *link* ek sa sistenm pou li konnen poudir be sa ki ou pe gannyen e napa diplikasyon. So *again* tou lasistans pou reste, me i pou bezwen mars pli efikas. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Gouverner ti annan en bout kestyon ki ti ganny adrese pou ou.

THE GOVERNOR OF CENTRAL BANK CAROLINE ABEL

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Ou konnen ou'n demann mwan en kestyon sirtou en size ki mwan

personnelman mon pa tro kontan. I sa size politik. Akoz mon dir sa? Ou konnen depi ler mon ti pe grandi sirtou mon papa ti dir mon tasyon politik.

E i ti eksplik mwan akoz i ti dir mwan sa. Ou konnen mwan ler mon get politik nou annan divers lopinyon. Me divers lopinyon i pa vedir ki nou pa kapab agree pou benefis nou pei. E pou mwan sa i en keksoz ki sagrin mwan.

So sanmenm sa dan mon finisyon mon lentervansyon, mon dir ki nou tou nou bezwen partisip dan sa travay ki nou annan pou fer. *Irrespective of* nou lopinyon. Akoz finalman se sa pei, e sa pei i nou. Nou tou nou bezwen aport nou kontribisyon, met nou zefor pou nou fer li vin pli bon.

Akoz ler lezot dimoun i koze, i koz nou pei. I pa koz en dimoun, i pa koz en kouler politik. So mon espekte pou mwan ki dernyen fwa ki mon mansyonn sa mo politik. Akoz mon pou kontinyelman repete i pa en keksoz, i pa en size ki mon asosye avek akoz mon war divizyon.

I enportan ki, i pa vedir ki politik i pa egziste. Me i enportan ki nou servi li pou benefis nou pei. *Because* finalman se sa ki *the end goal*, se nou pei. I pa endividyel ki

finalman ki finalman enportan. Se nou koman en group, koman sa pep pou fer nou pei avanse.

So i enportan ki nou tou malgre ki i difisil, malgre ki i pa nou nide. I enportan ki nou anmenn nou sipor. E mwan mon pou dir *irrespective* ki Gouvernman ki ti pou dan sa pozisyon ozordi, sa bann reform i bezwen ganny fer. Lo pwennvi teknik, i bezwen ganny fer.

So teknisyen ti pou dir ek nenport Gouvernman poudir sa i bezwen ganny fer. So sa i en mesaz ki nou tou nou bezwen konpran poudir sa reform i bezwen ganny fer, e i benefis nou pei. E nou pei finalman se nou. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Gouverner. Onorab Bastienne. E i swiv par Onorab Labrosse, ou a met ou pare.

HON DESHEILA BASTIENNE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis ek delegasyon. Bonn apre midi tou Manm Onorab e tou sa ki a lekout.

Minis ek sa sityasyon kritik ki lekonomi nou pei i ladan, kot nou war nou pe oblize anbark lo en reform ekonomik ankor enn fwa. E nou pe ganny demande san eksepsyon nou tou pou nou

zwenn ansanm pou fer sakrifis, pou nou relev lekonomi nou pei.

Ou'n koz lo koup depans Minis, e vi ki byensir Seselwa pe espere, zot pe espere la deor serten reform ki zot pou demande lo saler. E ler nou pe gete Minis i annan serten group dimoun ki pe benefisye lo gro, gro *allowance*. Menm zot pe ganny en saler par lao R50 mil, ozordi nou pe vwar ki annan dimoun ki pe reste dan zot prop lakaz, zot pe benefisye ek *housing allowance*.

I annan dimoun ki pe mars dan loto Gouvernman, lakonpanyen. Zot pe benefisye ek *fuel allowance*. E plizyer lezot *allowance* ankor ki zis zot in ganny zis pou fer zot plezir kantmenm zot pa pe bezwen sa bann *allowance*.

Eski Gouvernman di zour pou al lo sa laliny kot pou get sa bann tel *allowance*, vi ki li osi in vin zwenn sa bann keksoz an plas ki ti ganny mete par Gouvernman Lepep US. E ozordi nou war nou nou'n tonm dan en trou kot nou dwa kestyon deor. E nou pe mazine si i pou regard dan sa bann, lo sa *allowance* e si i pou fer en reform? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Wi sa *issue* saler i en *issue* ki even mwan ler mon'n zwenn Gouvernman i definitivman napa en lord *in terms of* bann striktir saler dan Gouvernman. E annefe Minister Finans pe travay avek DPA pou regard sa *issue*, pou met en pe striktir.

Akoz i en dezord konplet *at the moment*. E i pa pou kapab kontinyen koumsa. So mon donn ou mon langazman ki Gouvernman ozordi pe regard dan sa *mess* ki i annan lo kote saler. E ler nou fini sa legzersis nou ava pran bann mezir, bann rekomandasyon ki vini pou nou met plis lord lo saler dan Gouvernman. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Labrosse.

HON RICHARD LABROSSE

Mersi Mr Speaker pou donn mwan laparol. Bonn apre midi tou koleg. Minis ek ou *panel*. Mr Speaker ler monn asize monn akout sa prezantasyon par Minis ek son bann teknisyen o-bor li, *I mean* Gouverner ek SS. Trwa profesyonnel dan zot domenn.

In fer mwan fer bokou refleksyon. Me dan mon refleksyon Mr Speaker in tir

mon 20 kestyon ki mon ti a kontan demann zot. Me selman mon pa pou demann zot 20 la, mon pou al zis direkteman lo lakonpanyen Nasyonal *Air Seychelles* ki dan medya la. Ki bokou dimoun pe koz lo la an se moman.

Minis in annan en ta kestyon ki'n ganny demande dan lepase lo sa lakonpanyen. Mon ti a kontan an bref konmsi, pa fer gran, gran san fer gran zafer. Konmsi an bref byen striktire pou dimoun deor ganny en konpran.

Mon annan bann travayer ki'n kontakte mon, zot in dir mwan koumsa an 2013 ziskan 2015 sa lakonpanyen ki ti fer bann gro, gro profi. E sa ti ganny mete dan tou zournal.

E in menm annan profi a kout \$2.5 milyon ki ti ganny fer par sa lakonpanyen. E kestyon ki bokou zot pe demande la deor, konmsi kote sa larzan in ale ouswa eski vre sa lakonpanyen ti pe fer profi? Akoz ler mon pe get sa ta profi ki nou pe koz lo la mon krwar nou lekonomi ti'n kapab pa lo pe dormi, me selman ti a kapab balans en pe.

So lo la mo ti a kontan ou dir nou briyevman en pe konmsi zis pou klarifye sa pou zot osi zot *peace of mind* deor.

Apré Minis mwan mon kestyon mon ler mon'n ekout tou sa bann zafer ki pe ganny deroule la ozordi. Bann nouvo striktir ki pe al ganny fer byento, ki nou bezwen fer byensir pou siv nou pei.

Mon'n mazin bann sekter lekonomi Sesel ki nou pe koz lo la ozordi. Mwan mon en dimoun ki mon pou dir ou fransman Minis, sa i mon lopinyon. Mon zafer touris koman nou pilye lekonomi mwan mon ti a kontan ki sa i vin dezyenm en zour dan Sesel. Kot lendistri finansyel i mont premye.

Akoz mon dir sa, akoz i annan deor dan Lendistri Finansyel ler pe gete. Parey Sekter *Offshore* ki'n ede dan lepase pou anmenn deviz dan pei. So la ou Minister dan sa moman ki nou ladan la. Konmsi eski i annan bann negosyasyon swa bann nouvo fason regard keksoz lo lekonomi ki pou kapab li menm.

Akoz nou'n war ki touris li menm si *COVID* ki mannyer keksoz ti pou ete si nou pa ti ouver pei parey ou'n fer resorti. Me eski pei li menm la pe regard dan sa nouvo letap ki nou ladan dan striktir nou lekonomi pou tir touris premye? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou kestyon. Lo premye kestyon *Air Seychelles*. Premyerman mon ti a kontan fer en pwen lo *Air Seychelles*. Ozordi i dezapwent mon ler mon war *press release left, right, center* sorti kot bann ki'n met *Air Seychelles* dan sa trou.

Me ozordi zot pe akiz Gouvernman. Ler sa Gouvernman li i bezwen rezourd sa *mess Air Seychelles*. Sa i gran ipokrizi ki ...

(APPLAUSE)

MINISTER NAADIR HASSAN

Ozordi ler bann teknisyen dan Minister Finans, Minister Transpor pa pe dormi pou gete ki mannyer pou *sort out Air Seychelles*, i annan i zis lav zot lanmen dan sa problem.

Me ozordi Gouvernman li i pou bezwen pran en desizyon lo *Air Seychelles*. Akoz nou bann teknisyen lontan, mwan osi mon ti en teknisyen. Nou'n *sound the warning* lo *Air Seychelles*. Me pa'n ganny ekoute *for whatever reason*. *Unfortunately*, ozordi i *still* tonm lo nou pou nou *sort* li out.

E mon krwar in ler pou nou parey mon'n dir avan,

annou arete sa ipokrizi lo *Air Seychelles*.

So lo sa bann *issue* profi ki *Air Seychelles* ti pe fer 2013/2015 mon diskisyon enformel ki monn fer ek enn de bann dimoun *at the time*. Se bokou sa bann profi ti *creative accounting*. Pa ti annan profi, me ti bann, ou zwe ek bann diferans *rules accounting* pou ou deklar en profi.

Me in *real terms* ti napa profi. So sa mon pa kapab verifye sa. Be sa i bann diskisyon ki mon'n fer ek enn de bann *staff*, bann dimoun ki'n *involve* dan *Air Seychelles*. I sa lendikasyon ki mon'n ganny donnen.

Lo kote sekter finansyer. Mon krwar sekter finansyer i kapab annan en rol kle pou zwe dan lekonomi Sesel. Me ankor in pran tro bokou letan pou nou moderniz nou Sekter Finansyel. *Ok*. nou'n toultan obsede avek en prodwir dan nou Sekter Finansyer.

Kontinyen zis *register IBC*. Me lemonn li in progrese. E lemonn li i anvi touy sa biznes *IBC*. Sanmenm sa i le met tou sa diferan lareg pou fer sir sa biznes i mor. Me lezot pei in avans son sistenm finansyer dan bann lezot *products* ki annan plis *value*, plis sibstans, me nou, nou pa'n fer li.

E ozordi nou'n war nou lo bann *blacklist* senpleman akoz nou pa'n pare pou pran bann desizyon ki *bold* ki pou anmenn pei devan. i fors nou pou nou moderniz nou sistenm finansyer. Me Gouvernman ozordi pou pran sa bann desizyon.

I pou pran sa bann desizyon, enn pou asire ki nou sorti lo bann *blacklist*. E sa pa pe enpakte lo nou pei, me osi nou'n *set-up* dan Minister Finans en Departman *financial sector* ki la nou pe komans *recruit* bann dimoun. Ki pou devlop sa sekter, travay lo la.

Nou osi nou'n *set-up* en *Financial Sector Reform Committee* e sa i annan bann reprezantan Gouvernman, diferan. Finans, *Central Bank*, *FSA*, *FIU*, e osi sekter prive i lo la. E zot manda se ki mannyer nou tranzisyon sa *financial sector away from* sa model *IBC to* en model ki pli modern, pli transparan, e pli akseptab pou lemonn. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Bistoquet.

HON ROSIE BISTOQUET

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek ou delegasyon. Mon kontan ki sa zefor ki Gouvernman in pran pou fer sir

ki nou zabitan i epanouir sirtou sa gro travay ki sa lekip teknisyen Finans. Gouverner avek *SS*, *PS* ki zot in fer, malgre sa difikilte ki nou'n pas ladan.

Me selman letan monn ekout, avan mon demann mon kestasyon. Letan mon'n ekout Gouverner sa larepons ki in reponn Onorab William. I fer mon *think* se, mon pa konnen Gouverner si mou pou re demann ou menm kestasyon ouswa si Minis pou kapab reponn dan son plas. Eski mannyer ou pe dir nou, mon pa pou al dan politik, si reform ti'n ganny fer boner 2020 ouswa. Akoz mon'n tann ou koze lo televizyon.

Toultan ou'n dir nou, annan de zour, annan de zour nou pou koumsa, fodre nou komans met nou vye lenz, pa aste zoli lenz, nou soulye anmase, kole si pa bon. Mon'n tann ou. Eski si sa reform ti ganny fer boner 2020, mon pa pe koz lo ki Gouvernman ki ti la, eski ou krwar ozordi nou ti a dan sa sityasyon?

Akoz i annan en kantite depans ki'n ganny fer 2020 lafen. E sa mon krwar in agrav sityasyon. Mon pa konnen ek ki mon pou demande, si ek ou avek si Minis. Sa ki anvi reponn.

Mon kestyon, mon'n ganny en kantite *text* menm depi yer swar letan sa bann zafer pe pase lo televizyon, bann dimoun pe komans *call*. Sa dimoun ki pou *call* ou la ouswa ki konsernen se bann dimoun ki pli vilnerab. Sa bann ki annan ou pa pou tann zot.

Enn, mon pou al lo group vilnerab. Mon pa pou tarde lo kestyon. *Loan HFC*, eski sa bann dimoun pou kontinyen gannyen bann ki'n deza fer laplikasyon?

Dezyenm, pansyoner. Zot in dir mon be Ms mon tande nou pti zafer pe al ganny koupe, eski i vre ou non. Pandan sa 28 mwan mon pe koz lo la.

Labours pou bann etidyan ki pe al *course* aletranze. Eski i pou vin *pending*? Eski i pou kontinyen? Ouswa nou pou depan lo labours enternasyonal? Pri lavi nou'n koz lo la. *Pension Fund* mon krwar nou'n fini koz lo la.

Selman mon pa konnen ki, en lot keksoz ki lo pri lavi, eski pandan sa 28 mwan i pou annan revi konsiderab ki pou afekte bann kliyan lo kote litilite, elektrik, delo, telefonn, *WiFi*, e osi *fuel*? Akoz bann dimoun i bezwen monte desann pou al travay.

MR SPEAKER

Annou permet Minis dil avek sa bann Onorab.

HON ROSIE BISTOQUET

I a ekrir touzour. Apre eski Gouvernman pe met an mars petet pou annan en *Health Insurance* pou bann dimoun? Vi ki nou annan sa letan *COVID* apre pos *COVID* nou pou pas dan en kantite sityasyon ankor? Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi, mersi. Eski, Minis eski Gouverner i kapab annan en premye parol apre ou a pran leres? Gouverner ou ti a kontan adrese?

THE GOVERNOR OF CENTRAL BANK CAROLINE ABEL

Mersi Mr Speaker. Nou bezwen get sa konteks ekonomik 2020 tre pre. Akoz i ti en sok ekonomik tre serye e eksteryer. E si nou regard bann leksperyans tou pei, sakenn dapre son mwayen Gouvernman in anmennen soutyen pou lekonomi.

Be selman sa soutyen toultan in ganny fer dan en fason ki targete, e pa met presyon ekstra an plis ki demen ou pou bezwen ranverse.

So dan nou konteks nou pa pou kapab zanmen dir ki

Gouvernman pa ti pou donn en sipor lekonomi atraver Bidze. Akoz menm Labank Santral in fer bann aksyon eksepsyonnel. Par donn sa de laliny kredi in pas atraver bann labank. Ki dan en letan normal zanmen i ti pou fer.

Me i sa lakantite ki nou'n donneren ki'n anmenn nou kot nou ete ozordi, ki defisit bidzeter i gro. E i pou pran nou letan pou rekipere. E ki sa det in mont sitan vit dan en lespas zis petet 9 mwan. Akoz sa bann reform ki komans plito an Avril ziskan Desanm.

So lesan ki nou devret aprann par sa ki'n arive 2020, se ki ler nou fer en Polisi, nou bezwen fer sir ki nou Polisi i targete. E analiz tou ban risk ki vin avek. Akoz tou keksoz ki ou fer ou bezwen analiz risk. Ou bezwen analiz kwa ki pou donneren ki bon.

Me tou keksoz ki bon la, i annan son risk ki vin avek. Me sa risk eski ou kapab annan kontrol pou minimiz sa bann risk ki ou analize.

So sa ki enportan ki nou fer ler nou al pli devan dan tou Polisi ki nou pou vin avek. Nou bezwen dir lala sa ki anmenn ki bon. Lala bann risk ki annan, e ki bann kontrol ki nou mete pou fer sir ki sa risk i

ganny *manage*. Pou sa i tre enportan.

Akoz ou konnen ler ou met keksoz, ler ou pran en Polisi ou pran li en keksoz zeneral. Tou dimoun i war i bon. Akoz i pe ganny en keksoz ladan. Menm si pou son pozisyon petet i pa ti bezwen. Ou ti kapab pran sa resours donn en lot ki pli bezwen.

So sanmenm sa ki enportan ki ler nou bouz devan nou fer sir poudir tou nou Polisi i bezwen targete. So sa ti pou larepons pou kestryon lo sa size.

MR SPEAKER

Mersi Gouverner. Minis nou rebran.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestryon. *Hopefully* mon'n kapab *capture* tou sa ki ou'n mansyonnen. Si mon mank enn ou a *remind* mwan. Lo kote pansyon. Tou dimoun ki pe ganny pansyon ozordi pou napa okenn lenpak lo group pansyon.

So reform pansyon i lo sa ki pe bouz devan, bann ki pe vini. Bann ki pe vini. Bann ki pe gannyen pou napa okenn lenpak lo zot pansyon. Sa premye.

Lo kote *scholarship*, *I go back to a statement* ki mon'n

fer. Se ki nou bezwen fer plis avek mwens. Mon a eksplike ki manner sa i vin ladan. Ozordi nou ganny en kantite *scholarship*, bann pei i donn nou en kantite *scholarship*. E mazorite sa bann *scholarship* nou bann etidyan pa pran. So nou pou bezwen servi sa bann *scholarship*.

Akoz Gouvernman i ganny li pou naryen e nou pa bezwen depanse dan Bidze. So nou bann etidyan i bezwen *make the most of it*. Me lo kote *scholarship* ankor mon krwar nou bezwen vin en pe pli entelizan *in the way we do*.

En keksoz ki'n *fail miserableman* se *manpower planning*. Ozordi dan sekter kot ou bezwen serten *skills*, napa. Serten sekter ki ou pa bezwen, i annan. Savedir sa i en *complete failure of manpower planning*.

E nou Minister Finans nou'n pran sa *as part of* nou fonksyon *economic planning* pou zwenn ek Minister Ledikasyon, Lanplwa, e lezot partner pou nou *setup* en *proper manpower planning function*. Ki nou bezwen konnen ki bor nou pei pe ale.

Akoz *skills* ki nou bezwen dan 5an nou bezwen komans *build* li la. Pa ler nou war nou bezwen in *5 years' time*. Son sa i pou bezwen en *issue* kle lo

kote *scholarship* annan a *manpower planning*. E *priorities* nou alokasyon bidzeter to *scholarship* dan bann landrwa kot pei i bezwen *skills*.

So ozordi kot nou pe ale eski nou, mon a donn ou en legzanp. Eski nou pou train mon pa konnen mwan 10 dokter, 10 enzenyer ouswa 10 pilot? Ler ou napa *manpower planning* ou *end-up* ek 10 pilot. Selman napa demann. Me ou bezwen dokter, ou bezwen enzenyer, ou bezwen Avoka, ou napa.

So, sanmenm mon pe dir ou, nou bezwen pli entelizan ki manner nou servi *scholarship*. E ki manner nou plan pou li.

Lo kote bann lezot keksoz ki enpakte lo *cost of living*. *Utilities, fuel*. *Utilities* i lye direkteman avek kou loperasyon PUC e pri *fuel*. So pri *fuel* li i ganny enpakte par 2 faktor. I ganny enpakte par *exchange rate* e pri *fuel* lo marse enternasyonal.

So si pri i monte deor, sa i deor ou kontrol. Me nou parey nou pe dir Labank Santral li i annan en lobzektif pou annan stabilite dan pri. So ler li i kapab zwe sa rol pou annan stabilite dan pri, i fer sir i annan en stabilite lo kote to lesanz.

So sa i ede pou minimiz lenpak to lesanz i annan lo *cost*

of living. E pareyman pou *fuel.* Lo lezot faktè parey bann, mon pa konnen mwan. *Internet,* lot, sa i bezwen annan en *more structural look at it* pou gete ki manner i fer desann. Me sa i pa direktman dan kontrol Gouvènmàn.

Lo kote *Health Insurance,* pou lemoman napa okenn legzersis ki'n ganny fer lo regard posibilite pou entrodwir *Health Insurance.* Me selman sa i en keksoz ki bouz devan, i en keksoz enteresan pou eksplor i nou kapab bouz dan sa direksyon. E ki lavantaz i kapab anmennen pou pei.

So definitivman sa i en keksoz ki Gouvènmàn i devret eksplore, e gete si nou kapab fer li Sesel.

Ou lot keston dernyen ti *HFC.* Lo kote *loan. Again* i pou, wi pou annan lasistans *loan* donnen par *HFC.* Me selman *of course within* en lanvlop finansyer ki kapab *afford.* So *again* i pou vin *prioritization given* sikonstans ekonomik ki nou ladan. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Woodcock.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. Minis desizyon Gouvènmàn pour reouver nou lafrontyer le 25 Mars 2021, in ede dan *growth* nou *GDP* pou 2021, *as oppose* to 2020 ki ti *12.9percent.*

Eski zot pe ekspekte nou *GDP* agrandi ler bann *market* Lerop i reouver parey Langleter, *La France, Italy,* Lalmanny e lezot pei Lerop.

E mon konpran difikilte ki Gouvènmàn pe fer fas avek, ozordi ki zot bezwen balans lasante piblik ek nou lekonomi. Nou bezwen nou lasante e nou bezwen osi manse.

E eski Minis Finans in antre dan en diskisyon avek Minis Lasante, *Public Health Authority,* pou diskit en pe petet lo *ease* en pe bann restriksyon lasante? Angiz pou sey ankouraz en pe bann aktivite ekonomik?

Akoz *as long* ki annan bann restriksyon lasante, mouvman tousala i annan en lenpak, i annan en lenpak lo bann aktivite ekonomik ki anpakte ki anpes *generate,* sa reveni ki nou bezwen. Sirtou dan sa sityasyon ekonomik ki nou ladan ozordi.

E finalman eski zot pou osi konsider depar volonter dan sektor piblik? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis. Ou annan laparol.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Lo ou premye kestyon *regarding* si nou ekspekte *GDP* i kontinyelman *increase* avek reouvertir bann marse.

Wi, sa i bann, enn bann *assumption* ki ganny fer dan sa program ki nou pe antre ladan. Me *again* mon krwar, nou bezwen realize poudir pour ozordi nou bezwen fer sir ki nou, pou nou marse, pou bann dimoun sorti dan sa bann pei vini.

Nou bezwen annan sityasyon *COVID* anba kontrol e sa i en depan lo nou tou. Akoz tou dimoun i la ki Gouvernman pe fer, ki Gouvernman pa pe fer.

Me nou tou nou bezwen pran nou responsabilite. E i annan de responsabilite ki nou bezwen pran. Enn pran nou vaksen, dezyenm respekte bann *Public Health Guidelines*.

I sa ki pou fer to lenfeksyon *COVID* desann, e sa i ava ede pou *increase* nou *number of viziter from our main markets*.

Lo kote *revise, sorry* mon'n mank sa. An wi *sorry, ok*. Lo

kote bann *revised restriction*. Mon krwar tou sa i tout en balans *ok*. I en balans *between* les lekonomi ouver, les biznes marse e *at the same time*, fer sir ki i annan *adherence to Public Health Guidelines* ki *manage* pandemik *COVID*.

E *again* i *go back to* responsabilite endividyel. So en legzanp ou en biznes, ou en laboutik permisyon pou ouver, i la. Me ou, ou pa ensiste ki ou kliyan i respekte *Public Health Guidelines*.

Me ou menm ou, ou pe *work against* ou lekor, *ok*. Ou en restoran ou pa respekte sa bann mezir, i pou afekte ou menm akoz demen lenfeksyon i monte.

So dan tousala *is about finding the balance*, mon krwar Gouvernman in fer en kantite pou *allow* lamazorite biznes pou ouver. Ozordi mazorite biznes i ouver e zot pe komans kapab debourye. *Maybe* pa *to the extend* ki zot anvi, me selman zot annan en komansman.

Me selman sa i en zefor, nou tou bann endividyel. So nou bezwen *adhere to* sa bann mezir. I annan en rezon i annan sa bann mezir, e sa bann mezir i ede pou les nou ouver, me fer sir i redwir risk lo kote lenfeksyon, propaze.

Lo ou trwazyenm kestyon depar volonter. Pou lemoman napa okenn plan depar volonter. Me selman parey nou'n dir nou annan sa *public sector reform* ki pe travay lo la.

E baze lo la nou bezwen annan en rediksyon dan nou *wage bill to GDP*. So i annan en legzersis pou gete koman Gouvernman i vin pli efikas. E mon kapab konfirm ek ou *for the immediate time*, pou napa okenn *Scheme Depar Volonter*.

Annefe mon ganny, nou'n fek diskite avek *SS, wage bill* pou 2022 *it will be set* lo menm nivo lo ki 2021. Me selman *again* i annan reform ki pou arive ki, pou travay lo la 2022. E enplimantasyon 2023 pou fer sir ki nou *public service* i *the right size* pou aktivite ki i fer.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Porice.

HON DOYACE PORICE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek, avek delegasyon. Bonn apre midi a tous.

Minis mon kestyon ou'n reponn en pti pe. Me selman mon pou vin avek en bout en pe pli elarzi. Konsernan *tax*. *Tax* i en gro reveni dan lekonomi pei e ou'n dir ki ou pou donn plis

kapasite *Revenue Commission* pou kapab kolekte larzan *tax*.

Ki pou arive, avek bann marsan ki kontinyen servi *calculator*, pou en mannev kasyet zot deklarasyon lavant e kontribisyon pou *tax*?

Osi Minis i konsern *tax* parey nou konnen poudir ti deza annan ki pa ti ankor peye mon kapab dir. Si zot annan en fason pli strik ki pou ranmas sa bann larzan *tax* ki ankor deor?

En bout, en pti bout konsernan pri kontrol. Ki fason ou Minister pou ede atraver pri kontrol dan nou pei? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis wi.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou ou kestyon. Lo kote *tax*. La ou pe refer direkteman avek *tax* ki *link* avek koleksyon *VAT* par *retailers*. I annan de fason mon pe regard sa.

Enn parey nou'n dir nou pe fer en *review of the VAT system* pou regarde si sa i ankor, si sa i *remain* sa, sa rezim *tax* ki pli efikas pou koleksyon reveni per Gouvernman. So sa i annan en legzersis ki nou'n demann lasistans.

IMF pou fer, so i pou komanse sa lannen, pou nou

regarde si *this is the right*. Ouswa nou kolekte sa *tax right at the point of entry* lo Por. So sa i en, i en legzersis lo li menm ki pou determin nou aksyon ler nou bouz devan.

Me *again* si nou *with the current* rezim *tax* nou annan VAT, si nou le redwir sa *tax avoidance* nou pou bezwen annan en sistenm kot tou *retailers*, i bezwen annan en *tilt* dan son laboutik e sa *till* i pou en *software* kolekte direkteman avek SRC ki pou kapab verifye bann tranzaksyon e fer li *automate* sa *process tax collection* VAT.

So sa i 2 fason ki nou kapab regard li enn pou determin lot.

Me mon a zis *remind* Lasanble ki annefe SRC dan sa bann dernyen mwan in, in entansifye son bann odit *of* bann *retailers*, e *wholesalers*. E i annan apepre en sonm 164milyon ki SRC in idantifye, ki i pe anmenn devan pou prosekisyon.

Savedir lo kote *compliance*, odit SRC in entansifye sa zefor e i annan en gro sonm apepre 164milyon ki in idantifye poudir sa pa'n ganny peye par bann *wholesalers* ek *retailers* e sa bann ka pou ganny *prosecuted* Ankour.

Lo kote bann *tax* ki pa'n ganny peye. Parey nou ti aprouve enn de semenn pase i annan en *Tax Amnesty Program* ki'n ganny met an plas.

E sa i ankouraz bann dimoun ki pa pe pey zot *tax* pou zot vin devan, peye e zot a ganny bann *waiver* lo bann *penalty* ek bann lentera, ki zot in *accrue* lo la.

So sa i en *incentive* pou zot vin devan e peye. So *again*, ler ou pe koz *efficiency of tax collection*, mon *go back* avek sa diskisyon. Lo eski VAT i *still remain* sa rezim *tax* ki apropiye pou nou pei?

Me sa evalyasyon ki pou ganny fer a determin sa. E ava donn nou rekomandasyon, si nou pou bezwen, re aranz nou sistenm *tax*.

Lo trwazyenm size se pri kontrol. Ou konnen pri kontrol in ganny seye Sesel, pri kontrol pa'n marse. So mon konnen i annan en kantite demann pou anmenn pri kontrol.

Me solman mon mesaz ki mon pou dir zot se kantmenm nou anmenn pri kontrol i pa marse, i pou kree plis problemm.

Ler ou annan en solisyon ki ou'n deza anmenn dan lepase i pa'n marse. I pa fer sans pou ou re anmenn li ankour akoz ou pa pou *achieve*

lobzektif lo kote, lo kote pri kontrol.

Me *again i go back* pou bann diferan, dimoun pou nou pran nou responsabilite. Kekfwa nou devret pran plis lenformasyon aköz nou bezwen kree sa lanvironnman konpetitiv, kot dimoun i pli disiplin ki bor zot aste zot konmisyon. E sa i a kree en eleman konpetitiv *between* diferan *retailers* dan pei.

E osi osi si i annan en eleman *cartel behavior*, la lo sa kote i difisil pou prouve. Me *FTC* li i a bezwen zwe son rol, pou asire ki konpetisyon *allows prices to come down*. Me napa bann *cartel behavior*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Hoareau e Onorab Letourdie i a swiv.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Bonswar Minis ek ou lekip. Minis si nou pa ti antre dan sa program *IMF*, Gouvernman ti pou napa larzan pou pey travay dan servis piblik apartir Septanm.

Alor Minis eski ou kapab reasir nou pep se en Gouvernman, ki pran son pep a ker e ki responsab ki fer sa bann desizyon brav, pou fer sir ki tou dimoun i ganny en lapey, tou dilon lannen?

Dezyenmman Minis mon ti ava kontan si ou ti kapab dir nou, an vi ki i annan apepre 16poursan dimoun ki *employable* ki dan sekter enformel dapre statistik *NBS*.

Alors eski ou kapab dir nou si i annan okenn zefor pour parey ou'n dir ou pou *broaden the tax base*, pou ou kapab redwir sa kantite dimoun ki dan sekter enformel ansanm avek Biro Lanplwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Onorab. Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou kestyon. Wi lo kote Gouvernman mon krwar i kler ki Gouvernman i pare pou pran bann desizyon *bold* e bann desizyon difisil, dan lentere pei.

E sa i egzakte man ki sa Gouvernman pe fer, pou asire ki nou pei i annan en fitir ki ase *hopeful* pou nou pep. So sa ou kapab kont lo nou Onorab.

Lo kote travay lo *informal sector*, mon krwar sa i annan en plizyer, i en *issue multi-dimensional* ki nou bezwen get li dan plizyer laspe. Enn nou bezwen edik sa bann dimoun ki dan *informal sector*, aköz i enportan zot antre dan sekter formel.

E si ou dan *informal sector* ou pa pey pansyon, ou pa pey okenn *tax*. E demen en keksoz i arive, ou napa en rekour. Mon krwar ler ti annan sityasyon *COVID*, e *FA4GR* ti ganny *set-up* bokou ti ale ti al *register*. Zis pou zot ganny lasistans, so ankor sa i montre ou poudir i enportan, i enportan pou ou kontribye.

Akoz demen pou ou ganny en pansyon, pou ou kapab viv en lavi avek dinyite, ou'n bezwen kontribye dan pei, e ou ava benefisye. Sa osi i ava ede pour ranforsi soutenablete nou Fon Pansyon.

So pour mwan sa i en kantite eleman ledikasyon pou ganny fer pou nou montre nou pep poudir i annan en kantite dezavantaz reste dan sekter enformel.

Akoz si nou pou ale nou pou sey *monitor* sa i difisil, i difisil pou zis en boug i ale i pe fer louvraz, la en louvraz laba i difisil pou ou *monitor*. Me i plis lo kote ledikasyon ki ou pou *achieve*, ou pou *achieve* sa lobzektif. Montre zot akoz i annan lavantaz pou zot kontribye. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Onorab Letourdie.

HON JANY LETOURDIE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre fen apre midi tou dimoun. Mr Speaker mwan apresye, mon vremen apresye lefe ki madanm Gouverner in dir ki reform i kapab ariv ek nenport ki pei. E sa i en keksoz ki normal e alors ki nou pa devret vwar sa koman en keksoz dezoner.

Mon osi annan konfyans mwan personnelman dan sa abilite sa zenn lekip ki pe vin sov, pour kapab vin sov nou pei e byennet nou dimoun, sa mon vremen apresye.

Mr Speaker, mon si mon'n byen ganny en konpran Minis. *IMF* i pa en Labank Devlopman e i pa donn *loan* pou fer bann proze personnel. Alors mon ti a voudre konnen bann kliyan, bann brans son bann manm, bann pei manm konbyen fwa zot kapab al ver *IMF* pou ganny led?

Mon dezyenm kestyon Minis. Par lefe ki nou pou al antre dan sa reform. Sa program reform. Eski i kapab annan en lefe lo bann labank lokal, par rapor avek bann *loan* ki zot bann kliyan in fer aplikasyon, oubyen ki pe mazin pou al fer aplikasyon? Akoz i annan, petet in ganny dir esper lezot revi. E si wi i annan, si ou ti a kapab eksplike pou benefis pou bann dimoun deor? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Minis.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab pou kestyon. Kekfwa sa de kestyon i a pli apropiye ki Gouverner i reponn. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Gouverner wi.

**THE GOVERNOR OF
CENTRAL BANK CAROLINE
ABEL**

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Pou sa enn, lo sa enn *IMF*. Konnen *IMF* i annan plizyer fasilite ki en pei, i kapab ganny akse avek, si i vwar li dan bann difikilte. E i depan ki kalite difikilte, e sa difikilte i determinen ki kalite sipor ki ou resevwar.

So si nou get nou ka pou nou, e si nou get sa traze depi 2008. Ler nou ti komanse anvi ki nou ti annan en problem det e sa det ti eksteryer, nou ti ganny en premye program ki ti apel en *Stand-By Arrangement*.

E en *Standby Arrangement* i donn nou finansman ou siport ou si pe ganny en problem eksteryer. So sa larzan ki ou gannyen i antre dan ou rezerv, i ed ou soutenir ou, anmezir ou enplimant ou bann reform.

Aprè an vi ki reform ti al byen e sirtou sa konponan kot nou'n ti'n met en rezim fleksib pou to lesanz e marse to lesanz ti aziste vitman, nou ti kapab sanze pou al lo en program ki pli prolonze, akòz nou ti annan bann *Policy* striktirel, pou nou met an plas.

Regard Gouvernman e si i annan bann nouvo lenstitisyon ki nou anvi mete anvi demars ki nou ti pe fer, pou fer lekonomi vin pli fleksib. Alor la sa ti vin sa lot program e i ti etale pou en peryod 3an. Sa enn premye ti en peryod 2an. So dan 1an nou ti kapab *convert* pou fer li fer li vin 3an.

Prezan dan sa 3an i osi atase avek finansman akòz nou ti vwar nou ti bezwen serten nivo finansman.

Me anmezir nou'n ale, nou sa bann dernyen program ki nou ti gannyen ki nou ti sanze, i pa ti neserman ki Sesel ti vremen en program *per se*, akòz nou pa ti bezwen finansman. Nou ti pe kapab debout lo nou lipye.

Me nou, ki nou ti pe servi *IMF*, akòz nou pe kontinyen servi son bann resours teknik. So pou *build* kapasite nou bann *staff*, sirtou dan Minister Finans avek Labank Santral, se i donn ou en nivo disiplin. Akòz *IMF* ler i la, vi ki annan sa bann

target i vin analize si ou pe *meet* sa bann target. So i anmenn sa nivo disiplin pou ou kontinyen bouz devan e ed nou, nou osi pou nou vin lo nou lipye, pou nou vin pli for.

E petet sa in ed nou dan sa realite ki nou vwar nou ozordi ki nou annan lekip zenn ki kapab avek sa kapasite ki zot in gannyen dan sa bann dernyen lannen, ki zot kapab analiz keksoz en pe pli byen ki ler nou ti komanse 2008.

So prezan ler ou ganny sa sipor finansyel avek *IMF* i depan lo ou kota koman en manm pou determin sa valer pou ou kapab gannyen.

E nou Sesel, konnen nou en pti pei. Nou kota i pa tro gro. Me selman si ou dan en sityasyon ase eksepsyonnel, ou kapab fer en demann ki kapab depas 100poursan ou kota. So sanmenm sa ki parey la an se moman akoz nou bezwen finansman ase sibstansyel, mon krwar i plis ki 100poursan nou kota ki nou pe demande.

E baze lo sa diskisyon ki nou'n gannyen nou'n nabou pe kapab ganny li plis. E anvi ki bann program avan kot ti annan finansman nou'n re-peye, i montre sa disiplin vizavi fer repeyman nou bann det eksteryer.

Aprè an vi ki 2008 nou ti fer restriktirasyon nou det eksteryer, *then* in kree sa lespas e anmezir lekonomi in grandi pou nou ganny sa resours, parey zot in vwar. Rezerv in ogmante, so i kree sa resours pou nou kapab re-peye.

So sanmenm sa ki enportan ki sa reform ki la, i kree sa dinamiz ekonomik ki fer nou ganny sa resours pou nou kapab re-pey sa bann det ki nou pe pran.

Petet si mon ti kapab demann ou pou repet sa enn dezyenm silvouple?

HON JANY LETOURDIE

(Off-Mic)

THE GOVERNOR OF CENTRAL BANK CAROLINE ABEL

An sa reform la? Si i pou annan lefe? Non nou pa pe vwar li poudir sa reform pou annan lefe lo abilite pou nou bann Lenstitisyon Finansyel donn *loan*.

Kwa ki pou afekte abilite bann labank pou donn *loan*, enkli *DBS*, *HFC*, se realite ekonomik. Akoz ou konnen parey si nou pran depi 2020 ziskan la, avek en realite ekonomik ki ti annan en kantite lensertitid, nou pa ti konnen

kan Sekter *Tourism* pou vini pou re demar aktivite.

Dan tou sirkonstans, en nenport labank dan en nenport lekonomi ki ti pe fer fas avek sa realite anvi sa lensertitid ler ou pou al kot li ou pou dir li mon ti a kontan ganny en *loan*.

Menm si labank ou ti pou anvi donn ou enn, me ler i analiz larealite ekonomik i pe get abilite pou ou fer en repeyman lo sa *loan*.

So si i vwar poudir, si ou en endividi par egzanp ou pe vin pran en *loan* lakaz, me ou pe travay dan Sekter *Tourism*, i annan en kantite lensertitid lo ou saler par egzanp. I annan bann dimoun ki pe travay dan Sekter *Tourism*, ki pe travay dan lotel, petet i ti pe ganny en *service charge* an plis ki son saler .

Be ler napa aktivite ekonomik sa *service charge* pa la, e petet sa travayer ti pe vwar osi en koupe dan son saler, so abilite pou ou ganny sa *loan* pou lemoman i pa la.

Akoz pou ou re-peye, akoz labank osi ler i pe donn ou *loan* la, i pe mazin ou osi li, poudir eski ou pou annan reveni? Eski ou pou annan ase larzan dan ou lanmen ler mon'n tir lakantite ki ou bezwen re-peye koman en *loan*?

Akoz ou bezwen manze, ou bezwen pey ou *rent*, ou bezwen pey elektrisite. So i annan en serten poursantaz ki labank i tire lo ou saler pou ou re-pey *loan* e fer sir ou annan ase larzan dan ou lanmen pou ou fer lezot keksoz.

So ler nou vwar poudir labank an se moman, i en pe retisan pou donn *loan*, i pe regard larealite ekonomik.

E sanmenm sa ki nou, nou ti vwar poudir sirtou pou bann biznes, ti enportan pou Labank Santral antre, met sa se de laliny kredi pour soutenir bann biznes pou zot kapab kontinyen pey zot bann depans kouran.

Ki kit zot la ziskan ler keksoz i retourn normal ki prezan labank i komans evalye. E ki nou pe tande ek bann labank ozordi, se ki zot pe get keksoz en pti pe pli pozitiv. Zot pe komans ouver laport en pti pe donn *loan*, menm si i pa lo menm lanpler parey 2019.

Me si nou kapab fer sa lekonomi bouz pli vit, *then* abilite pou ganny en *loan* dan sistenm banker i vin pli pozitiv.

MR SPEAKER

Mersi Gouverner. Avek sa nou'n ariv a lafen sa sesyon entervansyon bann Manm. Nou

a retoun dan Lasanble pou nou klotire.

Minis mon konnen ou'n koz en kantite. Ou'n kouver en kantite size. Me petet ou ti a kontan loportinite pou fer en parol konklizyon. Pou terminen.

MINISTER NAADIR HASSAN

Mersi Mr Speaker. Non, ki mon ti a kontan zis tir mersi tou bann Manm Lasanble ki zot in donn sipor lo sa reform ase anbisye, ki Gouvernman i le fer.

Mon ti'n a kontan ki mon ti kapab dir Lasanble an antye, in donn sa sipor me *at least* bann Manm lo kote Gouvernman in donn nou sa sipor.

E mon krwar sa osi i en gran soulazman pou sa tim teknisyen ki'n travay lo sa reform. E mon konnen avek bokou nou kantmenm i annan bokou sakrifis pou fer sa tim ki la, i pou kapab delivre pour pei.

E mwan ki mon demann Lepep se ki nou inifye dan bann moman difisil. E nou pou vwar sa soley ki pou vini, ki pou montre plis sa, ler nou'n met sa zefor ki son *end product*, ki nou pou gannyen.

So again, mon lapel ki mon ti fer pli boner, mwan mon le vwar se ki nou annan linite nasyonal ler nou pran sa reform

e tou dimoun i zwe son rol e i donn sipor pou nou kapab *go through* sa *process* avek *less pain*.

E nou ariv lo lot kote sa *journey* dan pli mwens posib letan e ki nou tou nou a kapab rezouir sa sakrifis ki nou'n fer. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Onorab Georges ou anvi laparol.

HON BERNARD GEORGES

Mon ti anvi zis dir Mr Speaker. *Let the record show* Mr Speaker ki pandan ki bann Lopozisyon *US* pe asiz dan lakour, e ki lafen dimwan zot pou pran zot saler, *Caucus LDS* zot nou'n travay ziska 6er diswar ozordi. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Bon Minis Hassan, Gouverner Abel e SS Payet les mwan eksprim, (mon asire) lapresyasyon Lasanble an antye pou zot partisipasyon, pou zot

prezantasyon size sa reform e pou eksplik telman an detay bann fakter ki an ze pour nou pei.

Mon krwar e mon asire, poudir sa legzersis in en vremen en gran led pou nou Lasanble konpran sityasyon, e konpran ki sa ki devan nou. Me osi nou espere pou piblik konpran, aköz telman Manm in repet lapel, ki enn bann keksoz mazer dan sa bann legzersis, se ledikasyon pou dimoun konpran.

E san konprenezon nou pa pou kapab ganny Lepep avek nou. Zot bezwen akonpany nou si zot konpran. E mon asire poudir sa sesyon ozordi in en gran led dan pas sa lenformasyon, e fasilite sa konprenezon.

Alor mersi bokou. Mon remerci bann Manm pou zot partisipasyon e zot kestasyon. Les mwan zis dir en mo osi remersiman pou nou *staff* ki kantmenm zot pa vwar zot dan Lasanble pe osi bezwen osi akonpany nou ler nou travay ziskan tar.

Donk mon swet zot tou bonn antre Lasanble. Nou rezwenn Mardi 9er e mon espere ki zot annan en bon fen la semenn.

E finalman les mon swet lekip ki avek nou, lekip Minis

bon kouraz, dan zot travay difisil ki devan zot. Mersi bokou, nou ava *adjourn*.

(APPLAUSE)

(ADJOURNMENT)